

ZE ZLATÉHO VĚKU V ČECHÁCH.

Psáno roku .1882.

— — my beze vší rozvahy různě
se zmítáme, ani vědomi
což naše spása,
ký všeho cíl a konec. —

Bohuslav Hasištejnský s Lobkovic.

I.

Dvě košaté, staré lípy stály před lukaveckou krčmou. Pod jednou z nich, která byla domovním dverím blíže, hosté sedali na hrubých několika lavičkách kolem dokola postavených. V rozoraném kmeni stromu druhého, stojícího na konci stavení, jež bylo na té straně od kamene, bylo několik železných kroužků zaraženo. K těm jízdní pocestní a formani přivazovali koně své a kleprlíky, aby jim dali buď novou podkovu přibíti, neb uvolněnou přiraziti.

Provozovatelé lukavecký krčmář také řemeslo kovářské. Nevelká jeho kovárna, všecka černá zela zrovna

za druhou lipou. Ale ani jiskérka tmou začazeného sklepení neproskočila, ani jednou kladívko na kovádlině nezadrnčelo — ohniště černé studeno, měch jindy bručící a pišticí, bez dechu a větru, odpočíval.

A takové ticho panovalo také před hospodou. I drůbež někam do stínu zalezla, a pes na řetěze uvázaný ulehl na kamenné záspi a jen chvílemi ze drimoty prudce se vytrhl a do vzduchu chňapl, když dotěrný komár nebo mouchy, jimiž se horký, tetelící vzduch hemžil, příliš dorážely. Bylo odpoledne v červnu měsíci, l. 1593.

Lukavecká krčma stála o samotě na výšině táhlého kopce, a do lesů nebylo daleko. Že však byla při silnici vedoucí do královského, lidnatého města, zřídka kdy byla bez hostů. I dnes, jak se zdála prázdnou, opuštěnou, měla návštěvu. Hle, tam u cesty stojí vůz plný nákladu: několik beden, dvě malované truhly, dvě prosté skříně tmavě natřené, nějaké náčiní hospodářské, něco uzlů, v nichž zavázány jsou jistě šaty pernaté, jak svědčí čouhající cejcha strakatá, ne zrovna čistá.

Někdo se stěhuje.

A ten, jenž se stěhuje a jenž je majitelem tohoto všeho statečku, jest kněz Jan Mancipalik, jenž tamto na lavičce pod lipou sedí. Na hrubém stolku před ním stojí znamenitý korbek, z něhož všecko bílé pivo pšeničné již zmizelo. Mancipalik je v kněžském rouchu svém, beze svrchního šatu. Klobouk leží vedle na lavičce.

Zpod lípy byla pěkná podívaná. Silnice z lesa na pravo vycházejíc, na levo za hospodou mizela opět ve tmavém boru, jenž se po příkrém úbočí rozkládal. I za hospodou nedaleko les širý šuměl a tak jen zpod lip do předu byl volnější rozhled do kraje, jenž pod

horou se rozkládal, malebný, utěšený jako krásný obraz.

Mancipalík však nedbal krás a půvabů ladné krajiny, nad níž se klenulo modrojasné ozářené nebe, on zavřel oči, aby si odpočinul, pohověl, zapomněl na trampotnou cestu a klopoty svého povolání. Venku tak horko, tu tak příjemno, chladno. Nicméně stkvěly se perličky potové na zardělém, nízkém čele, i na masitých rumných tvářích.

Spal tvrdě, a zdravý chrapot dral se mu z hrdla, až se mu laloch pod oholenou bradou potřásal. Kněz sebou ani nehnul, i když na síni v krémě strhl se jakýsi pekelný křik; ale pojednou vyrazil odtud klučina, as osmiletý, za ním hned druhý, o něco starší, a dopadnuv mladšího, pokračoval v práci, kterou byl na síni začal, t. j. chytil ho za pačesy a jal se pěstí ho láskati. Mladší měl hlas vydatnější nežli pěstí, a tak křiče, jako by ho na nože bral, zaplašil siadký spánek zpod lípy.

Mancipalík vytrhnuv se mnul si oči. Jakmile rvoucí se chlapce spatřil, rozkřikl se na ně. V tom také ve dveřích na prahu krémy zjevila se suchá, dosti veliká žena, v černé kordulce, majíc v náruči nemluvně v peřince zabalené; ta s povýšeného místa svého prudce do chlapců se dala, a pak i do Mancipalíka, muže svého, že je nechá a že jich nezkrátí. Ale již malá asi dvouletá holčička, držící se její sukně, polekaná křikem bratříků svých, láním matčíným i otcovým, jenž povstav na zbojníky mladé si zamířil, dala se také do pláče.

Lukavecká kréma tichá, jako by za horkého dne na slunci dřímající, v ráz se probudila. Jak kněz Mancipalík synky své, kteří nechtěli hned poslechnouti, jal se důtklivěji pořádati, Bachna, manželka jeho, stále

ještě broukala, že si těch dětí pranic nevšímá, a všechno jí jenom na starosti ponechává.

Pojednou však umkli všichni. Spatřiliť na silnici jezdce, jenž jedá na bílém kulhavém, ne zvláště úhledném koni, nyní ku krčmě zabočil. Pod lipou zarazil a kolem se rozhlížel, jako by čekal, že někdo z hospody přijde jemu posloužit.

Všecka farářova rodina pojednou utichnuvši, zvědavě hleděla na pocestného, jenž celý jsa zaprášen, s koně slezl. Činil to zvolna, ne bez namáhání. Byltě už letitý a vlasy jeho krátce přistřižené valně prokvétaly. Šatem svým barvy tmavé podobal se nejspíše měštěninu, ale kněz Mancipalik v duchu hned se přiznal, že to něco od péra, nějaký mistr nebo doktor.

Konečně zjevila se tlustá krčmářka v zamaštěné zástěře a změkivši pichlavýma očima svýma nově přibylého, uvítala jej. Žádal, aby mu koně jeho opatřili a jemu vína přinesli, sem pod lipu. A tu již obrátiv se ku knězi, požádal, aby mu dovolil do chládku usednouti.

Chlapci vynadivavše se na cizince, ztratili se ze dvorka za koněm, a žena knězova, ano jí nemluvně začalo plakati, do vnitř odešla; a tak farář s cizincem pod lipou osaměli. Usedli za stolkem. Jak hospodská sem přišla, hned se jí cizinec ptal, kde je muž její.

„Kůň můj ztratil podkovu a silně kulhá, rád bych, aby mně ho okoval.“

Ale hospodská nemilou věc cizinci zvěstovala: že muž její do města odešel a že teprve teď odpoledne přijde.

„Kůň už nemůže,“ pravil cizinec jako pro sebe, „dále to nepůjde, co na plat, musím čekat. Však mně

bude veseleji, nebudu bez společnosti,* dodal usmívaje se, a pohlédl na kněze.

Ten však odvětil:

„Škoda, že's, pane, dřív nepřijel. Za chvíli dám zapráhnouti, jen co mine největší vedro.“

„Jak že, zapráhati? Tvůj to vůz? Stěhuješ-li se?“

„Ano, s veškerou rodinou, jak jsi ráčil viděti.“

Teď?! Sv. Jiří už dávno minulo a do sv. Havla daleko.“*)

„Ale pan Pěčka z Radostic nedbá kalendáře, jakož i smluv a daného slova.“

„Znám ho.“

„Nuž, tedy ráčíš věděti, jaký to utěšený pacholek. Čistý to rytíř. Má mnoho kostelů a far na svém zboží, ale většina jich je bez kněze. Neosazuje jich z lakoty, aby knězi nemusil nic dáti, a kde kněze má, toho brzo vyštipá, jako mne.“

„Tys byl u něho?“

Že jsem měl před tím zlé místo, šel jsem, když mne pozval; přebudiž bohu žel! Pěkně, hladce mne přijal ten pan Pěčka, a poctivě činil, ale v tom obmyslil svou věc. Napřed mně nějaké rybničky přiřikal i pole dobré a každého měsíce sud piva; ale pak nedával nic a tak jsem měl škody za mnoho kop. A když tak pán jednal, tu také poddaní šli jeho zlou cestou. Zničili také smlouvu, kterou jsem s nimi měl, nedodali mi čtyři kopy, a za letníky**) zůstali mně dvě kopy dlužni. Desátku, kterýž dávají po sv. Havle, nedali ani do vánoc, a mnozí ani po tom. U farního domu byl pěkný sad, a ten mně v noci všecken otlou-

*) O těchto termínech dalo se ustanovování kněží, učitelů i čeládky.

**) Letník, o letnicích dělaný sýr; poplatek místo sýra dávany farářům.

kali, a ještě mi tam ukradli kaftan, kožich, slonový hřebec a manželce mé dvě sukně. Tak jsem pořád ze svého přidával.*

„Žvedený to lid,“ povzdechl cizinec, jenž vážně naslouchal. „Zajisté dlouho žádného kněze před tebou neměli.*“

„Neměli, žádný tam zajisté nevydržel jako já. Stěhoval jsem si u pana Pěčky, ale ten se mi dal nejprve do smíchu. Když jsem přišel po druhé, mračil se a kázal, abych víc nechodil. A jak se mnou mluvil! Jako se služebným čeledínem a ne jako se sluhou Páně! A když nicméně znovu jsem šel, poněvadž mne osadníci utiskovali a statečku mého vlastního ubývalo, vyhnal mne a zle pohrozil, nepůjdu-li. A tak jsem se stěhoval a nočně ušel, abych neviděl, jak osadníci se mně vysmívají. Přes rok jsem tam vydržel,“ povzdechl Mancipalik a pak si přihnul z korbele, který mu krčmářka byla zatím naplnila.

„Po kolikáté se již stěhuješ?“ ptal se cizinec a přes jeho rty jako by lehounký úsměv přeletěl.

„Jsem dvacet let knězem a janovická fara byla dvanáctá, na které jsem byl.“

„To's nikde dlouho se neobmeškal.*“

„A kdož by vydržel? Kdo nezkusil, neuvěří, jak jsou lidé po vsích spustlí. Jen to: dostav se za správce církevního do Krut, našel jsem takový lid, že modlitby Páně, viry křesťanské, desatera, o křtu a večeři Páně a jiných křesťanských kusích nic nevěděli. Nějaký Martin Hurtů přišel ke mně o křest. Když mi měl modlitbu Páně říkat, pověděl: „Čert ví, jak bych se jí naučil; já jí sám jak živ neřikal než se ženou a ještě jí neumím.“ A nějaký Štěpánek z Radic, když také o křest přišel, modlitbu takto říkal: „Otče náš, přidej království, zbav nás, zdráva Maria, svatých obcování, amen.“ A jiný, když jsem jemu uložil, aby mo-

dlitbě Páně se naučil, rozkřikl se a rouhavě zvolal: „Jáť se tomu hromskému olčenáši nemohu naučiti.“ Však také pak bídně skonál. Ach pane, a pak horli, a kaž jim, napomínej, aby zanechali obžerství a jiné neřesti.“

„A kde pramen všeho toho zla?“ pojednou cizinec se otázal bystře hledě na svého společníka.

„Nejeden, pane, nejeden. Vrchnost sama, špatná správa, zvůle, bujnost a špatná míra náboženství. V každé vsi skoro jiné vyznání, a často v jednom místě třeba několikero. Což tu mistrných sekt: tímských, pikartských, novokřtěnských, saducejských, cvildelských, mikulašenských, arianských a kacífstva rozmanitého! Poddaný věří tak, vrchnost jinak, soused tak, druhý jinak a z toho věčná půtka, váda, až i všeho náboženství nevážnost, neznabožství, nevěra a nás sluhů Páně zneuctívání a potupa.“

„Jste-li také bez veškeré viny?“ ozval se cizinec. „Nejsou-li tací kněží (dobrých nedotýkajíc), kteří Boha raději rozhněvají, než by lidi hněvati měli a pro pozický své časné zapomínají, jaký jejich úkol, a zlým jsou příkladem těm, které by měli vychovávat i a vésti?“

Kněz Mancipalík poněkud jsa zaražen, přešel rozpačitě masitou rukou čelo, a pravil:

„Ovšem, ovšem, ale —“

„Dobrých nedotýkajíc,“ vpadl mu veseleji, „Bůh to neprav. Neujmou-li se toho páni v čas, zajde všecko naše království ve smutné konce. A já ti, milý kněže, trudnou cestu ještě ztrpčuju. Kam, smím-li věděti, míříš?“

„Manželku a děti zavezu ku své matce, sám se podívám do Prahy k administratorovi.“

„A já z Prahy jedu.“

„Ej, nuž a co nového?“ tázal se čile kněz, jsa rád, že dostali se jinam v hovoru.

„Tam je pořád něco, ta chasa talianská a cizácká a s ní její domácí učňové svedou něco každé chvíle.“

„A slyšel-li's o tom, jak mi všichni cestou pověděli, a což je věru tuze divno, že v kuchyni Jeho Milosti nejvyššího hofmistra onehdy kuchali slepici, a ta že měla v sobě dítě?“

Cizinec pohlédl na kněze, a vida jeho klidnou plnou tvář, a oči jako otázku dychtivě vyzírající, zlehýnka se usmál a pokývl šedivou hlavou:

„Věru tak; ale to již stará novina. Když jsem však z Prahy vyjížděl, bylo toho plno všecko město, že žena jednoho pasíře nějakou věc velmi mrzkou porodila, jako nějakou čepici živou; a hned vypadši z ní běžela pod lavici majíc šest noh.“

Starému šprýmaři kolem rtů zacukalo a nozdry jeho jemného nosu se rozšířily, jak tajil smích, an viděl, že bodrý kněz udiveně vyvalil oči, věří a samým údivem že ani promluvit nemůže.

„Opravdu? To snad, a to jistě byla veliká hříšnice. To musím své manželce povědět. Ej Babucho, Babuško, Bachno, slyš a pojď!“ volal povstav a ku dveřím krčmy se obrátiv.

Cizinec však také vstal a omluviv se, že mu třeba na koně dohlédnouti, kvapně odešel. Vlastně však utíkal smíchu, jenž silně se o něj pokoušel. Ale když u koně stanul, již se vážně zamyslíl.

„Pověrečný jako baba — a dál nevidí než za své desátky, počítá své kopy, ale duši, jež zaniknou, nepočítá. A ještě není z nejhorších,“ pomyslíl starý pán a bezděky povzdechl.

Když pak se navrátil před hospodu, viděl, že farářova rodina chystá se na cestu. Bratříčkové prve

konečně usmíření drali se na vůz, jeden přes druhého, vádu na novo začínajíce, a sestřička malá nemohouc za nimi, strojila moldánky. Starému pánu nebylo zbyti: Mancipalík jím se dokládaje, donutil ho, aby prisvědčil, že tomu věru tak s tou živou čepicí.

„Toho lesa tam se lekám,“ pravila pak žena farářova, ukazujíc pravicí k hustému lesu, jenž se rozkládal na levo od nich při silnici po táhlém svahu na dol se sklánějící. „Zrovna teď mně krčmářka vypravovala, že tu někdy vystupovali a že teď zase vzniklo veliké lotrovství, které brzo tu, brzo tam se pojednou vyskytne, jako by ze země vyrostlo. Tam někde za Prahou vpadlo prý nedávno do tvrze v Roztokách do dvou set zběři lotrovské a dobyvše se, vládku vzali a svázavše sem i tam po tvrzi vodili z kouta do kouta, bili a tloukli ho, aby jim okázal, kde má šaty a peníze. A jednu truhlu s penězi také prý odnesli; osm osob mělo co na ní nésti. A když ten výboj učinili, všichni se ku Praze hnali. A za týden po té vpadli zas do dvora jednoho mana karlštejského. Sotva jím do lesa utekl; vytloukli mu všechny komory a truhlice, a pobrali mu za mnoho set; jinde a jinde škodili. Tak aby člověk měl všude strach. Máme jenom ten stateček, za mnoho toho není, ale —“

„Nelekej se, Babuško, jsme od Prahy daleko a tady pán jedá od Prahy projel tím lesem také beze škody a všeho ourazu.“

„Ano,“ doložil cizinec, „nic se nehnulo, nebojte se. Krčmářka měla raději mlčet. A co se té roty týká, byla u Prahy, ale do dvou set jistě jich není. Řečí snad porostou do tisíce. Však už jim zadali smrtelnou ránu. Minulého týdne rychtář staroměstský u krčmáře v Nusslich sebral s tím krčmářem do třiceti mladých pacholků a ti byli všichni z té roty, z níž, jak na trápení vyznali, mnoho se jich po lesích už netoulá.

A zvláště ne po tomto, ten by jim nestačil. Protož jeďte s Pánem Bohem a beze strachu!"

„Vidiš, Babuško, však jsem povídal. Ale slovatný pane, na koho si mám vzpomenouti, až budu —“

„Jsem mistr Kolečovský.“

„Ah, však jsem hned —. Vidiš, Babuško. A já kněz Jan Mancipalik —“

V tom strhl se na voze strašlivý křik. Starší Mancipalik ohnul mladšího tak, že mu hlava s řasuňku visela, a dával mu pěst svou znáti. Sestřička, majíc strach, že mladší bratr s vozu sleti, pomáhala mu křičeti. Otec i matka musili tu rázně zakročiti, aby mír a poklid zjednali.

„To je z toho cikánského života,“ povzdychl kněz, ku Kolečovskému přistoupiv, aby se s ním rozloučil. „Člověk nemůže ani *svých* děti pořádně vychovati. Každé chvíle jsou v jiné škole.“

„A málo která je pořádná,“ dodal Kolečovský.

Čeledín zapřáhl koně; Bachna pobádala k rychlému odjezdu, aby ještě za světla dostali se z lesa.

Mancipalik, jemuž se tu patrně více zalíbilo nežli cesta zaprášenou silnicí v úpalu slunečném, musil jako vždy poslechnouti. Rozžehnav se s novým známým svým, vydal se za vozem, jenž se již zvolna klátil a klapal, a na němž seděla také manželka jeho, nepokojné chlapce neustále okřikujíc.

Kolečovský popořed ven ze stínu lípy, hleděl chvíli za povozem. Mraky šedého prachu zvedaly se kolem a v nich černala se malá, hřmotná postava tělnatého Mancipalika. Z toho se pot už lil. Stěhující se farář těšil se proto na stín a prochlad hustého lesa, kterého se manželka jeho zase tak tuze dčila.

Zatím Kolečovský vrátiv se pod lípu, vytáhl ze svého tlumoku, který byl prve se sedla snal, nevelkou knížku, a jal se v ní horlivě čísti.

Hluboké ticho zavládlo zase pod lipami a kolem osamělé krčmy. Starý pán četl a četl, a nevšímal si ani, že krčmářka několikráte vyšla na zásep přesvědčit se, neporoučí-li něco ten starý, podivný čtenář.

II.

Mancipalíkovi se konečně uvolnilo.

Na zardělou, potem lesklou tvář jeho padl chladivý stín tmavého lesa. A les ten dobrou hodinu podél silnice z obou stran se táhne. Jak příjemno bude putovati! Za to Bachna nahore na voze úzkostně se kolem rozhlížela, jako by za každým stromem od kraje až pořád dál číhal bradatý, hrozný loupežník, jimi také teď krotila synky své, vypravujíc o nich a napominajíc, aby lupičů křikem svým nevábili.

Mancipalik jda za vozem, také na zlou rotu, o které v lukavecké krčmě slyšel, si vzpomněl; ale kdežto tento les a krajina kolem Karlova Týna a Prahy!

Cesta sklánějící se pozvolna na dol, nebyla příliš znamenitá. Vůz sebou házel, o kamení narážel. Vrzání a klapot kol, někdy nějakého řetěze zařinčení byly jedinými zvuky, jež se tu ozývaly. Kol kolem ve tmavém boru panovalo hluboké ticho, ani ptáček nezazpíval, ani haľuz sebou nepohnula. Posupné mlčení to veselosti nedodávalo, i chuť k hovoru zaráželo. —

Žena farářova přestala vypravovati, tulíc k sobě nemluvně i malé děvčátko. Hoši až po hrdlo uzly zakrytí vyhlíželi teď svorně do lesa, každý na jinou stranu. Otec jejich drže se těsně za vozem, začal po tichu říkat nějakou modlitbu. Také když při kraji lesa spatřil pod rozložitým bukem nebo pod vysokou, omšenou jedlí pěkné volné místočko hebounkým me-

chem jako zeleným aksamitem pokryté, připadlo mu, jak by se tu krásně spočinulo, zvláště tak při korbeli, jaký měl tam pod lukaveckou lipou.

On na odpočinutí pomýšlel, žena pak přes tu chvíli čeledína nabádala, aby čerstvěji jel, aby záhy se dostali z tohoto zakletého lesa.

Tak již dobré půl hodiny jeli, až dostali se na místo, přes které ne bez namáhání se přepravovali. Vedlať cesta do hlubokého výmolu, plného kamení a klikatých kořenů, které tu z červenavé země vyrážely. Staré stromy jehličnaté husto tu se vypínaly a haluze jejich kosmaté splétajíce se nad ouvozem, přistřeší tvořily. Všecka cesta lesem byla sucha, jen tu bořila se kola do bláta; čeledín sám o líšeň se opíraje, požádal kněze, aby také on pomohl. Masité ruce opřely se o zadek vozu, Mancipalik vši silou svou zatlačil, až zrudl jako krev a zafuněl. Koně pracovali, postraňky napjaly se jako struna — ah — už jsou na suchu, už jsou ven na volnější cestě. Čeledín zarazil, aby popřál koňům oddechu; v tom ozvalo se na voze vykřiknutí a hned také děti daly se do křiku, holčička a mladší její bratr.

Mancipalik, jenž na ten hlas do předu kolem vozu se protlačil, aby se podíval, co se stalo, rázem stanul, a zbledl jako stěna.

„Ach, ctihodný kněz!“ uvítal jej hrubý hlas; na ta slova zazvučel tišinou lesní drsný smích pěti mužských hrdel. Mancipalik počal se trásti, a hleděl vyděšeně před se.

Stálo tu šest hrubých mužů; kteří pojednou tu se zjevili, jako by peklo je vychrlilo. Čtyři z nich otrhaní jako žebraví chodci, škaredí, ale dobře ozbrojení. Pátý rudobradý měl zelenavý kaftan a vysoké boty. Ti všichni se šklebili, jako by se pásli na úzko-

stech ubohého Mancipalíka, jenž nebyl s to, aby ze sebe slovíčka vyrazil. Byl jako zařezán.

„Milost, pro věčný Bůh — milosrdenství, nechte nás,“ jala se Bacana žalostivě křičeti.

„Eh, tak každý mluví. Dolů!“ zahřměl rudobradec v zelenavém kaftanu. „Berte, hoši; na vůz!“

Jako když smečku zdržovaných psů pustí, chlapi na vůz se drali, odkud knězova manželka, strachy nevědouc jak, slézala. Děti plakaly a křičely, čeledín jako ohromený stál u koní, Mancipalík chopiv se holčičky malé pojal ji do náručí, nevěda ani, že oba chlapci chytli se jeho roucha kněžského.

Všech pět lotrů zatím opanovalo vůz a jali se bedny otvírati, k čemuž jim ovšem farář klíč musil zapůjčit. Šestý stál jako prve poněkud stranou, zamračený, přísný. Vypadal ze všech nejlépe. Z pod klobouku vyhlížely jiskrné, černé oči. Černé lesklé vousy splývaly mu skoro až na prsa. Byl mlád ještě a vysoká, statná jeho postava vynikala nade všechny. Měl na sobě sukni barvy modré, plundry a vysoké škorně. Nehnul ani prstem, a jen jako by dohlížel a pozor dával. Snad to sám vůdce.

Nejprve Bachna ducha nabyla. Pokročivši k mladému osmáhlému loupežníku, padla na kolena a jala se žalostně prositi. On však jako by ji neviděl, obrátil se k Mancipalíkovi.

„Kdo jsi a kam jedeš?“ otázal se úsečně.

Kněz pověděl a dodal ještě, že se z Janovic pryč ubírá

„Z jakých Janovic? Na zboží Pěčky z Radostic?“

„Tak jest. Ten měl podací. Utiskoval mne a soužil po celý rok a více, až jsem to nemohl vydržeti. Dovolání nebylo. Když mne o mnoho kop ošidil, vyhnal mne se vši rodinou, v tenhle čas, kdy žádného místa nikde nedostanu. Oh, můj slitování! Po-

dívej se na ty ubohé děti,* jal se kněz plačtivě prositi.

„Dost,* zkríkl vůdce. „Dolů, hoši, s vozu dolů, nechte všeho, ani za babku ať nebětete.“

Loupežníci ustavše ve své práci, vzhledli udiveně po vůdci, jako by svému sluchu nevěřili.

„Dolů, pravím, všechno vám to nahradím.“

„A proč?“ ozval se z vozu rudobradec v zeleném kaftanu. Patrně na něm jako na všech bylo znáti, že nerad, s odporem poslechne.

„Ať se mi ničeho netknete. Tento kněz padl už před tím do rukou většího lotra nežli jsem já a vy! Toho, co mu Pěčka z Radostic nechal, toho já nechci a nepřijmu. Všecko vám nahradím, pojdte dolů.“ —

Zdálo se, že důvod vůdcův byl dosti vydatný. Spouštěli se s vozu, ač ne s takovou chutí, s jakou na něj lezli. Ubohým přepadeným jako by ve tmavém lese prosvitlo; nechtěli věřiti ani sluchu ani zraku svému.

„Je-li Pěčka doma, a co dělá?“ ptal se vůdce Mancipalika.

„Byl — tuhle — nevím, často vyjíždí. Snad je u stavby. On totiž vystavěl nový pivovar. A ještě staví a sedláky tuze souží, pořád aby mu svázeli, nádenničili a ve všem pomáhali. Teď mu svážeji obili, ječmen a pšenici do sýpky u Planského dvora, tam co je ten nový pivovar, a drva pivovarská a hvozďová. Nařikají tuze.“

„Kdo?“

„Všichni, každý, kdo je poddaným Pěčkovým.“

Vůdce pokynul faráři, aby odjeli. Díků jeho nedbal. Za chvíli bylo všechno na voze srovnáno, a již švihl kočí chvatně do koní.

Vůz se hnul a všechna rodina farářova, nezba-
vivši se ještě zplna smrtelných úzkostí brala se vedle.
Žádný se neodvážil zpět se ohlédnouti; kněz, man-
želka jeho i čeledín lekali se, že to není pravda, že
ti lotrové se rozmyslí a že z nenadání ozve se jejich:
„Zastavte! Stůjte!“ Ale nikdo se neozval.

Lesem vládlo zase ticho, nebylo ni hlásku sly-
šeti. Teď když povoz dostal se na rovnější, pohodl-
nější půdu, všichni vsedli na vůz i čeledín, jenž jal
se do koní švihati, aby co nejdříve už minuli ten
prokletý les, v němž tu opravdu jako na fidsrholci. *)

Loupežníci stáli dosud u výmolu. Mluvili o ko-
řisti jim ušlé, šilhali po zamračeném vůdci, na nějž
se mrzeli. Ten však hleděl za vozem farářovým. Když
pak zmizel v modravém stínu mezi stromy, obrátil
se ku svým a pravil:

„Zítra se s vámi vyrovnám. Ale teď ku Plan-
skému dvoru! Tady na levo tou stezkou. Pojďte!“

Již zmizel v houštině. Ostatní za ním. Chvilku
ještě bylo slyšeti praskání větví, pak i to utichlo. Jen
vršky houštin ještě se klátily, až hluboké ticho a
klid zavládly tím smutným místem hlubokého lesa.

III.

Mistr svobodných umění Kolečovský zabral se do
čtení tak, že sotva krčmářce odpověděl, když se ho
tázala, chce-li ještě pít. Slunečný paprsek, jenž v hu-
sté koruně staré lípy tékal a bloudil, pronikl konečně
jejím listím a padl na knížku mistrovi. Ten se uhnul,
ale za chvíli laškovný paprsek za ním proskočil,

*) Les při cestě z Českého Brodu do Prahy, zlé pověstné
útočiště zbojnické.

oslňuje a silně hřeje, a za ním druhý, třetí, až proud světla slunečného ozářil kmen, lavičku a zaplašil chladivý stín.

Horlivému čtenáři nezbylo, než aby sklapl knížku. Zastrčiv ji do tlumoku, který opět řeménkem zatáhl, vyšel zpod lipy, rozhlížel se po silnici, do kraje, až pak po chvíli zamířil do krčmy. Hospodská ho však málo potěšila, nemohouc mu na jeho otázky nijak určitě odpovědět, v který čas její muž domů přijde.

Tu rozhodnuv se, chtěl to zkusit bez jeho pomoci. Vyvedl si šemíka ze stáje, aby se přesvědčil, neuvolnilo-li se mu. Ale kůň, již nemladý, silně na nohu napadal, snad ještě více nežli prve. Nebylo možná na něm sedět, aniž namáhati ho další cestou do města, kam Kolečovský mířil.

Což jiného tedy nežli krčmáře dočekať, nebo třeba tu i přenocovati? Toho pomyslení Kolečovskému zrovna příjemno nebylo. Nicméně ani slovem si neulehčil. Krčmářka se až divila. Každý jiný by tu hromoval, klel a láteril, však ten starý klidný a pokojný a zdálo se jí, jako by se ještě byl sám sobě usmál.

Jen si postěžoval, že je zemdlen a že by rád si odpočinul, nemá-li nějakou chladnou komoru s posteli. —

Zavedla ho po starých, vrzavých schodech do jakési nebílené dřevěné jizbice, kdež nebylo much jako dole ve světnici. Na chudé lůžko položil do hlav svůj tlumok, přes něj svinul tmavý plášť. Svléknuv kaftánek takové též barvy, uvolnil na krku bílý, ležatý a prostý límec, zul ze tmavých punčoch zaprášené střevíce a když byl dvéře na petlici zavřel, ulehl. —

Ušnul za krátkou chvíli, a spal dlouho, až jej hluk venku probudil.

Z malého okénka bylo viděli před krčmu, pod lípy. Pod jednou z nich koval kdosi koně, jeho šemíka. Již ho odvádějí. Pode druhou sedí čtyři mužové statně s korbelem se potýkající. To jsou sedláci. Zastavili se. Tamhle u cesty jejich povozy. Ah chlapíci, již mluví hlučně. A ten jeden nejmladší zpíváti začíná. Ale jak jsou zedřeni, jak bídně ošaceni! Kolečovský přistojiv se, vyšel ven a již na schodech potkal krčmáře, jenž šel oznamovat, že kůň je okován.

„Jak je na čase?“ ptal se Kolečovský.

„Slunce již skoro hory se chytá.“

„Ej, to jsem zaspal! A jak kůň?“

„Je ušlý, zle půjde!“

„Jedu do města, dostal bych se ještě za světla z lesa?“

„Ani pomyslení.“

Zatím vyšli před krčmu a viděli dobře na sedláky, kteří, jak zřejmo bylo, notně dušičku si už zalili. —

Tři z nich pokřikovali, rukama rozkládali, čtvrtý sedlák starý, v ošumělé čepici, jako by pro sebe mluvil, pokyvuje šedivou hlavou nad korbelem.

„Čí jsou to lidé?“ otázal se Kolečovský, prohlížeje sobě bědné ty sedláky, kteří se pivem omačovali.

„Páně Pěčkovi.“

Kolečovský jen pokývl hlavou, jako by říci chtěl:

„Vždyť jsem si myslel.“ A napadlo mu, že pro tyto sněm zemský jistě snesení své nevydal proti přílišné nádheře selské. Pan Pěčka z Radostic sám se o to dobře staral, aby nemohli zlaté šňůry, košile kmentové zlatem vyšíváné sobě a ženám svým sukně lindyšové kupovati.

„Jak dojedou domů?“

„Oh, tuze dobře, budou dříve doma, nežli by jeli střízliví. Však po celý den se lopotili. Jedou z roboty. Vozili ku Planskému dvoru hvozďová drva do nového pivovaru.

„Do nového pivovaru? A což ten pan Pěčka dal se tak do stavění? Kdo mu to všechno vypije, kde prodá?“

Krčmář se ušklíbl.

„A proč by nestavěl? Poddaní mu robotou všechno svezou, vystavějí. Poddaní ječmen a pšenici jinam nikam vézt nesmějí, nežli k němu, pivo od žádného bráti nesmějí, nežli od něho. A kdo by pšenici nebo ječmen do města vezl a pivo tam bral, hned mu musí jednu kopu grošův pokuty dát. A za obilí jim dá sám co chce a pivo jim vystavuje po 35 groších.“

„A nezdaří-li se pivo?“

„Ať je smrduté, podpuštěné, zastuzené a zkažené, také škody nemá. Chlap musí pít všechno na pořád,“ říká pan Pěčka, „zdař se nebo nezdař, chlap musí zouplna zaplatit, jako za nejlepší!“ Ó, pivovary se páním všem a zvláště panu Pěčkovi vyplácejí.“

„Ale proč, poněvadž poddané jen k tomu honí, aby což piva navařiti a vystaviti dá, aby odbývati a čistě vypiti pomáhali. Jindy bývala krčma od krčmy někde v míli, v půl druhé i víc vzdálí; ale teď, kde dva sedláci, hned krčma třetí, a z toho poddaní zepsali.“

Krčmář pokrčil rameny a jen se ušklíbl. V tom tři mladíci sedláci vstali, čtvrtý starý rozkládaje rukama a do sebe mluvě se však nehnul. Jeden z mladých, všecken zarudlý od pití, jal se na hlas zpívat, a postrčiv čapku na ucha, zavýskl, nohama zadupal. Začal tančiti, otáčeje se na nohou již nepevných, šoupal rozedranými botami, otloukaje chvilku nohou

o nohu při tom chraplavým hlasem si popěvoval
prsty louskaje:

Hrachu, hrachu
krup, krup, krup,
Tany dany
lup, lup, lup —

až se zamotal, a bez dechu a za chechtotu svých druhů
sklesl pod lipou na lavičku.

Kolešovský odvrátiv se pohlédl na vychrtlé selské
koně, již s hlavou svěšenou, poklimující v bídném,
na mnoze provazovém řemeni u vozu stáli.

Zatím bylo již slunce zapadlo. Ještě před chvílkou
rozpakoval se mistr, a dozrával v něm úmysl, že se
přece ještě dnes na cestu vydá, ale teď kdy na nebi
jala se vystupovati hrozivá černava, upustil. Tmavá ta
mračna rostla víc a více, a velmi kvapně, tak že záhy
veliká část jasných nebes zahalila se temným jejich
rouchem.

Bylo dusno. Vítr, jenž prve ani nezašoumal, začal
se buditi, a ve stmělých korunách lip ozvalo se prudké
jeho harašení.

Šera valem přibývalo.

Kolešovský chtěl do své komůrky, v tom jej za-
razilo pronikavé vykřiknutí krčmářčino, jež postavivši
sedlákům korbele čerstvě naplněné na stolek, na muže
zavolala hledíc upřeně v pravo, tam kde les, nyní již
pustý a černý, se rozkládal.

„Co je, co ještě?“ ozval se krčmář vyběhnuv
ze síně.

„Podívej se, podívejte se, lidičky, tam záplava.
Hoří!“

A tlustá její ruka ukazovala k černému lesu, nad
nímž vystupovala zlověstná zář.

Všichni hleděli zrakem upřeným v ono místo; i starý sedlák vstal a mumlaje něco přiklátil se, aby se také podíval.

Záplava nad černým lesem se šířila, barva její jasněla; bylo patrně znáti, že požár se vzdmáhá a roste.

„A takový vítr! Bouře tu. Ani třísky, ani klásku neuchrání, není možná.“

„Kde to asi je. V městě?“ ozvala se krčmářka. Jeden z mladších sedláků tupě se zasmál.

„Město je mnohem víc v pravo a ten oheň není tak daleko,“ pravil Kolečovský, hledě upřeně na kmitající se, pořád rostoucí žár. Ba, teď se zdálo, jako by plameny se ukázaly, jako by nad les ohnivou vlající hřívou vyšlehovaly.

„To jinde není, nežli buď v Plané nebo sám Plan-ský dvůr, nebo pivovar.“

„Ano, ano,“ ozval se pojednou pošklebně starý sedlák, mávaje žilnatou pravici v tu stranu, kde požár zuřil. „Ano, haha, pan Pěčka hoří. Pan Pěčka, a co-pak to? Až takhle ho budou čerti smažit! Haha! To bych rád viděl!“

Sedláci, kteří tu jako pitomí stáli, dali se tomu nápadu do smíchu. Krčmář se také ušklíbl; ale z opatrnosti ohlédl se po pánovi, o němž ještě nevěděl, je-li snad s jmenovaným šlechticem znám, čili nic.

„Jak asi chytlo?“ zamlouval.

„Jak? Dobře! Podložíš hubku do slámy nebo tříštěk, a je to. Ale, pane, kdo to зробil, ten tomu rozuměl. Jaký to vichr!“

„Co říkáš, Machane, kdo založil?“ šťouchl jeden ze mladších sedláků starého.

„A, co já vím! Jen když to hoří. A já to nebyl. Já jen hasím —“

Kolešovský postřehl, jak krčmářka se na svého muže významně podívala.

V tom vítr prudčeji zavanul a veliká krůpěj dešťová padla mistru do tváře. Unaven dlouhým diváním a pak chtěje ujiti větru, oznámil krčmářce, že půjde na komůrku, aby mu posvitila. Poslechla tentokráte dosti nerada, nebo na oheň se tuze ráda dívala. Krčmář se sedláky zůstal; patrně je veliký ten požár velmi zajímal.

Sotva že Kolešovský na komoru vylezl a chvílku se tu omeškal, již opět dole strhl se hluk. Myslí, že to ti selští koně netrpělivi dlouhým stáním a hladovi sebou škubají a před bouří se plaší, a že sedláci hrozně klnouce je strhují a krotí. Ale ne, to jsou jiné hlasy! Slyš, jak tam křičí, zrovna řvou a strašlivě klnou. Co to? Přistoupiv k oknu, spatřil v šeru zmotanou chumelici mužů, která sem tam před lipami se zmitala. Teď patrně viděl, jak dva mužové se rozhánějí a kolem sebe bijí holemi nebo čim. Toť jsou ti křiklouni. Teď se poprvé zablesklo. Bohpomozil! Bijou sedláky, kteří se uhýbají, krčí a k vozům uniknouti se snaží.

„Tak vy tak?“ Jen na oheň se dívat a chechtat — vy!“ proniklo ze vřavy k uchu Kolešovského.

Teď viděl, jak jeden se vymknuv pryč peluje, a již vsednuv na vůz uhodil do koní. Blesk se mihl a v záři jeho kmitli se koně, povoz a na něm stojící rozedraný sedlák, jenž bil do svých tahounů.

„Nech je!“ vzkřikl pojednou hrubý hlas, „sem pojď, tuhle leží ta stará šelma, ten odpovědník.“

Kolešovský spatřil, jak zase dva sedláci utíkají, ale ten čtvrtý, toť ten staroch, ten je v rukou obou těch násilníků. A kde je krčmář? Cože ten nepomůže, nezabrání? Kolešovský kvapně vstal a co nejrychleji

mohl, sešel dolů. Na síni zastal hospodského s ženou, ani přivřenými dveřmi ven se dívají; odtud bylo slyšet klení a křik obou surovců a sténání a skřek bezbranného starce, jenž na zemi leže darmo se jim bránil.

„Co pro Boha. lidé tu stojíte? Což ho necháte, aby ho zamordovali? Jsou to lotři loupežníci nebo co? Pojd', krčmář!“

„Nemohu; jsem na panské krčmě, a ti tam jsou páně Pěčkovi lidé. Zle bych odskákal.“

Kolešovský zamračiv se, ani neodpověděl a kvapil ven. Na jeho zavolání ustali oba surovci ve svém nelidském díle, aby si změřili toho, jenž se opovážil je vytrhovat. Strojili se na odpor a potupně ho přivítali. Ale když na takovou též otázku, kdo by byl, jim odpověděl, zarazili se sluhové páně Pěčkovi. Znali ho oba, a připadlo jim, že by to byl nebezpečný svědek.

„No však už má dost!“

„Trochu pozdě ráčil jste přijít,“ zasmál se druhý a zamířil do krčmy. Kolešovský však nedbaje jich sklonil se ku sedláku, jenž tu za mrtvého ležel. Dýchal, ale jak na něj sáhl, ucítil mistr vlhko. Jistě ubožák všechen okrvavělý.

Chvátal pro světlo. V tom již oba sluhové Pěčkovi občerstvivše se nočním douškem vycházeli ven, kdež pod lipou stáli jejich koně. A když pan Kolešovský s krčmářem se vracel, oba násilníci ujížděli cestou k lesu, v tu stranu, kde dosud na černém, mraků plném nebi bylo viděti záplavu, ale již bledší, klesající.

Teď krčmář už byl ochotnější, a ještě více jeho žena. Starého Machana, když se na něho podívali při světle, až se zděsili, jak byl pln modřin, ran a krve. O sobě nevěděl.

Kolešovský si vedl jako zkušený ranl lékař. Na rozkaz jeho položili raněného na lože, hospodská přinesla vody, kus plátna, a byla ve všem dosti ochotna. Teď teprve také krčmář rozvázal, a vypravoval, jak se zběhlo. Ti dva jeli z Radostické tvrze, kde pan Pěčka obyčejně přebývá, do Planského dvora. Cestou zahlédnuvše zář, pobídlí koně, nebo přihnali se ku krčmě jako divi. Ale jak sedláky spatřili, zarazili a hned se do nich dali, mistrně jim spilajíce, že hez toho nikdo jiný nezapálil, nežli nějaký chlap chám, a že ve své zbujnosti nepřestanou, dokud jak náleži jich nepotýrají. A tak se do nich dali, dobře vědouce, že si pana Pěčku nikterak nerozhněvají.

„A ti zbabělci,“ ozval se rozhorleně Kolešovský, „utekou jako kluci, a nechají tu toho starého ubožáka! Takoví mladí, silní lidé! Kus srdce zmužilého nemají!“

„A kde by se bralo? Míti ho, jest jenom na zkázu,“ odtušil krčmář svítě Kolešovskému, jenž rány vymýval a raněného křísil. „Však to má, hle, starý Machan z toho, že odvážil se jednou promluvit.“

„Ah, to tedy msta? To mstili se za pana Pěčku!“

„Ó, ten se hrozně mstí. Toto dnes, to je to nejmenší. Machan vytrpěl už jiných věcí. Pane, mival nejhezčí popluží, stavení jako klec a pole čistě zdělaná. Svobodník byl rychtářem, ale vlastní rychta bývala u Machana, jak byl rozšafný. A to pan Pěčka pořídil, že je z něho otrhanec, že spustl on i jeho pole, a že hledá teď potěšení v korbeli.“

Venku zahučel víchr, až se zatřásly okenice, jež krčmářka právě zadělala. Již také déšť o ně harášil.

„Ah, již otvírá oči!“ zvolal krčmář přerušuje své vypravování a naklonil se k němu kahanec stranou odchyluje. Avšak ihned se vztyčil.

„Slyšels?“ otázala se žena v ten okamžik.

„Někdo zabušil na dvěře. Pes štěká jako divý.“

„Jsou-li to Pěčkovi,“ pravila krčmářka ne beze strachu.

„Nebojte se nic,“ promluvil Kolečovský. jenž pilně s raněným se zabýval. Ale ani teď od něho hlavy neodvrátil.

Zatím již krčmář ven odešel a za chvíli vrátil se s nějakým mužem, jemůž s ramenou visel řasnatý plášť, notně mokrý. Stanul nedaleko dveří a rozhlédnuv se bystře kolem, teprve sdělal své svrcnní roucho. Spatřili teď vysokého statného muže v modré sukni, v plundrách a vysokých botách. Do tváře mu nebylo dobře viděti. Stínit ji široký klobouk. Jen tolik pozorovali, že má černě lesklé, dlouhé vousy.

Do předu postoupiv podíval se bedlivěji na Kolečovského. Jak tento se ohlédl, postřehl překvapení cizincovo, jenž přistoupiv k samému loži, díval se za chvílku na zraněného starce, jenž se k životu opět probouzel.

„Co to je? Co se mu stalo?“ ozval se cizinec hledě s Kolečovského na krčmáře; na hlase jeho bylo znáti, že je nějak pobouřen.

„Panská zvůle,“ odvětil Kolečovský, vida, že krčmář nemá mnoho chuti, a pověděl cizinci, jak se vše zběhlo. Nikdo v krčmě pro stín širokého klobouku neviděl, jak v očích cizincových zlobně zasvitlo. Jen černé vousy se pohnuly, snad jak rty ve hněvu tiskl. Usedl za stůl blíže lože a sice tak, že dobře viděl na raněného, ježž Kolečovský dále ošetřoval. Krčmářka přinesši džbán piva cizincovi, ptala se, zůstane-li tu přes noc.

„Ne, musím ještě dnes dále,“ a zase, nápoje se ani nedotknuv, hleděl upřeně na raněného a mlčel.

Tak mījela noční chvíle za chvíli. Déšť šlehal do okenic a v korunách starých lip hučel bouřlivý víchr.

Krčmář se svou ženou bystře pozoroval cizince, jenž mu byl podivným, ale nemohl mu ani do tváře viděti. Tu pojednou pozdní chodec jako by se rozhodl, náhle vstal, a přistoupiv k loži, sklonil se k raněnému, jemně mohutnou svou rukou jemně pohladil vráskovité čelo i vlhké šediny, krve právě zbavené, a stisknův překvapenému mistru pravici, bral se kvapně ze světnice, žádaje krčmáře, aby mu posvitil.

Když krčmář se pak navrátil, ukazoval všecek udiven dva zlaťáky, které mu cizinec do ruky položil.

„Ptal se mne, kdo ráčíte býti, pane, a vtisknův tento peníz mi do ruky, řekl: „Že ho prosím, aby jej přijal za léčení, a tento nech si ty, ale nech raněného u sebe, až si pro něj přijedou, a dobře jej ošetruj!“ A již byl ten tam.

Kolešovský peníze nepřijav, dal je překvapené krčmářce.

Všem bylo divno, kdo asi ten muž a proč starého Machana tak vřele se ujímá! Zajisté jej zná. Jak mu čelo, vlasy hladil!

„Kdo jen asi je?“ opakovala krčmářka.

„Hm, mohlo by být. Ale to bych jej poznal! Ač už tomu dávno a léta mění člověka tuze,“ minil krčmář.

„A co?“ tázal se Kolešovský. „A ještě nedopověděl.“

„Ah tak! Však to všechno vyjde na jedno.“

Kolešovský vstal a dal se od lože dále. Krčmář pak stlumeným hlasem pokračoval:

„Jak jsem povídal, pan Pěčka se umí hrozně mstít. Machanovi nepřál, snad proto, že se mu dobře

vedlo, že nebyl jako ostatní. Sužoval ho všelijak, až starý se zapomněl a také se ozval. Zle bylo. Do klády ho dali a hned musil vzíti syna svého z města, kde byl na školách a dobře se učil. Bylo to hodné pachole, ale že pán nechtěl, musilo nechat knih a chyt-nouti se pluhu a rýče. Hoch sedlačil, ale pořád to na něm bylo znáti, že míval knihy v rukou. Také si jinak hlavu nesl nežli ostatní. No, sumou, proto všecko ne-zalibil se pánovi a zle bylo. Sužovali jej jak mohli, vymýšleli si na starého a zvláště teď na mladého divně a jinak. Jiný byl by dávno sběhl, ale mladý Machan nechtěl opustit starého otce, a pak měl ve vsi nevěstu. Znal jsem ji a tu moje stará také. Ať řekne sama, je ženskál Ale, pane, byla to krásná holčice. Nu a pan Pěčka rád si přifrejuje. Všem bylo divno, že Kateřinu nechal tak dlouho na pokoji. Až tu mladý Machan se chtěl ženit. Jde na tvrz se starým k panu Pěčkovi o dovolení. Ten beze všeho svolil a jen se usmíval a kníry hladil, ale aby dříve čechelné*) zaplatili. Ten plat někdy býval, ale obec se z něho vyplatila nebož-tiku starému pánu. Mladý však smlouvu zničil. Ale jaké s ním soudy! Dali čechelné, když však odcházeli, při-pomenul jim, že také nevěsta musí dáti štuk kmentu. Jaká tu porada? Sehnali štuk kmentu, a když nevěsta ho přinesla na kancelář, poslal ji písař nahoru k panu Pěčkovi. Byl v komnatě v rožní, kulaté věži.“

„Na Radosticích?“

„Ano, na Radosticích. Když tam nevěsta vešla, měla pentlik na hlavě, ale když se vracela, mohla si ho strhnouti a hlavu zavinouti. Pán se květem potěšil, a nebohá nevěsta měla po svatbě. Mladý Machan zprzněné nechtěl, zuřil a číhal na svého škůdce, z kuše

*) také „zdavné“, poplatek, který poddaní před svatbou svou vrchnostem plativali.

po něm střelil, ale chybil, a musil prchnouti. Pak vyhořelo panu Pěčkovi několik stodol. To každý dobře hádal, kdo to založil. Od těch dob je starý Machan bez syna. Po té ráně začal nedbati a pustnouti, a pořád ještě trpí za syna, jako dnes. Nu, teď ráčíte rozuměti, že to na jedno vychází. Ten požár na Pěčkově zboží a ten cizí muž.“

„Myslíš, že to syn Machanův?“

„A jak jinak? Znal jsem ho, ale to jsou již léta, co jsem ho neviděl; pak měl ten širák, že nebylo možná do očí se mu podívat.“

Kolešovský zakroutil hlavou, zamyslíl se.

„Ale že nezůstal, že zase tak kvapně odešel?“ divila se krčmářka.

Muž její se ušklíbl.

„Hm, bez toho si posvitil na cestu. Jak by vyčkal, až by ho chytili?“

Kolešovský přistoupil a prohlédl sobě raněného. Hleděl teď na něj útrpněji nežli prve. Poručiv krčmáře, co by ještě měla učinit, odebral se, jsa již velice unaven, nahoru na komoru.

Shasiv svíci, ulehl, ale usnouti nemohl. Nevadil mu ani vítr, jenž venku hučel, ani déšť, jenž šlehal do okenic. Byly to myšlenky, jež myslil o tom, co dnes viděl a přeslechl. Byly to vážné, ba trudné úvahy prohlédavého muže, jenž nepozoruje jenom to, co v jeho nejbližším okolí, ale bystře pohlíží do hlubin a nitra jednotlivých vrstev, nezapomínaje při tom na celek, na všechny národ.

IV.

Časně ráno, prve nežli mistr Kolečovský se probudil, přichvátal Machanův pacholek, aby raněného odvezl.

„Byl někdo u vás to oznamovat?“ ptal se krčmář.
„Snad ti to Kuba nebo Martin Petrů řekl?“

„Nevím. V noci někdo se u nás zastavil, kdo, nevím. Psi hrozně štěkali, ale pak se utišili. Hospodyně někoho pouštěla do stavení. Myslil jsem, že to hospodář. Ale ráno, sotva se rozbřesklo, budí mne a povídá, ať jdu do lukavské krčmy, že tu pantáta i s vozem a že ho Pěčkovi potloukli.“

„Byl to on,“ pomyslí si krčmář a šel zbudit Kolečovského. Ten prohlédnuv si raněného, jemuž se značně ulehčilo, dovolil, aby ho na vůz slamou vystlaný položili, nařidiv pacholkovi, aby co nejopatrněji jel. Pak zaplativ, dal si vyvésti svého bělouše, jemuž odpočinek a podkova dobře posloužily. Mistr dal se cestou směrem do města. Po bouři nastalo svěží, jasné ráno.

Všecka příroda okřála, omladla. I zasmušili lesové vyjasnili se, a chladivým šerem jejich zvučelo na sta písní. Kolečovskému se uvolnilo. Svěží jitro působilo blaze i v jeho mysl. Veseleji se rozhlížel kolem. Za nedlouho však unikla širá krajina pod usmívavým, jasným nebem jeho zrakům, a místo luk a polí, stříbrné říčky v dáli mezi stromovím, místo vísek, dvorců a tvrzí po návrších, jež s výšin lukavické silnice bylo možná přehlédnouti, namítly se zrakům jeho houštiny, prastaré stromy omšené, jehličnaté i buky, vroubíci s obou stran silnici, jež v modravém šeru jejich a stínu jako by zanikala. Byla po nočním dešti ještě mokra.

Ani človíčka nikde. Ticho, jen zpěv ptactva zvučel a z hlubin šumot lesa zazníval.

Jan Kolečovský z Kolečova vracel se z malé cesty do rodného místa svého. Teprve asi rok tomu, co v něm trvale přebýval. Když loni po mnoha letech do domova tak z nenadání zavítal, způsobil nemalé překvapení. Všichni již na něj byli zapomněli, ač tam měl příbuzné a známé. Nebylo však divu, neboť za léta, co od mladosti své Bůh vi kde se potloukal, ani jediným vzkazem se nepřihlásil, ani jediným pozdravením nevzpomenul. A tak se také o něho nestarali a vypadl všem z paměti.

Pocházel z rodiny velmi zámožné; Kolečovští bývali vždy mezi nejprřednějšími. Ale jak o jmění přišli, klesli, jak bývá, ve vážnosti; když pak starí zemřeli a mladý do světa se dal, o Kolečovských ani ptáci nezapívali.

Až tu loni „mladý“, jak mu říkávali, se z čista jasna navrátil — s hlavou šedivou. Bylo všem velice divno a nenadálý host stal se jako hádankou.

„Proč přišel, co chce, a jak mu je? Přišel na stará kolena si odpočinout, či teď, kdy těžko mu chleba si vydělati, jde se hlásit ku přátelům a příbuzným?“

Tak a jinak se ptali, každý podle svého smýšlení, a po dlouhém opět čase jali se vzpomínati jeho osudů a jeho rodiny. Každý pak letnější připadl především na jeho otce, jaký to býval zámožný měšťenin, jenž však pro svou marnotratnost a přílišné piti tuze sešel, až mu bez mála nic nezbylo.

„A zrovna v čas umřel,“ vypravovali. „Pán Bůh mu dej — byl to člověk nevypitvaný. Píval až do nemoty, až konečně ze sebe i duši jako sysla z diry vytopil. Při poctivém veselí, zrovna o svatbě nebožtíka Runa caltáře to bylo. Pil a pil, až prsty mu

zkřehly a zůstal na lavici jako ztuhlý. Nebylo to poprvé. Ale když dlouho tak seděl a se nehýbal, postrčili jím a napomenuli jej, aby se šel prospat; a tu teprve poznali, že je mrtev. Zrovna po štědrém truňku s toho světa putoval za bohatcem do věčné žizně.“

Ale hůře bylo s rodinou. Co ze jmění někdy znamenitého zbylo, stačilo jen na kratinký čas. Vdova Kolečovská ránu však dlouho nepřečkala, a tak zůstal ubohý siroteček Jan. Teď se ukázala přízeň a láska u příbuzných. Dokud býval synem bohatého Kolečovského, oh, což si hezkého chlapečka všimali! Teď však, když byl jako žebráček, přehlédali ho, nedbali. A právě nejzámožnější byli nejzatvrzelejší. Kdyby nebylo sestřenice nebožtíka otce, která byla provdána na předměstí za souseda málo zámožného, zle by bývalo s mladým Janem.

Strýc sám neměl mnoho, nad to bylo se mu také o vlastní děti starati, ale Kolečovských Jeníka přece neodbyl. Ano, když viděl a všichni mu to rozumní dotvrzovali, že ušlechtilé to pachole má hlavu jako zvonek, nechal je dále do škol i do latinských choditi. Dost těžko sháněl každé soboty ten jeden bílý peníz na sobotales; poplatky ostatní jako: jarmarkales, dušičkales, kredales*) a kandelales**) rektor školy Jeníkovi odpouštěl, protože měl čiperného hochu rád a protože ho všelijak jinak potřeboval. Když jmenovitě se sukcentorem a kantorem o ostatcích v podivných mumrejích a maškarách městem obcházeli, aby si vybrali u sousedů svůj „masopustales“, dělal mladý Kolečovský vždy výborně jednu opičku, podruhé medvidě, až se mu všichni divili a do syta nasmáli. A na re-

*) Na křídou.

**) Na svíčky.

kordace*) lepšího zpěváka také nebylo, ani při pohřbech a v kostele, jak si zase kantor chválíval.

Takovými a jinými službami sice dost času zbytečně prochodil a promarnil, ale ve školách to dobře chodilo. S počátku byla latina tvrdým oříškem, a latinský hovor, jak bylo přísně předepsáno, tak hned neplynul, než Kolečovských Jan znamení osla**) a Turka často nemíval, znamení pak svině nikdy.

Tak pěkně dorůstal a vyspíval v mládence dobrého a zvedeného; nic nadržel s bujnými žáky, kteří se po noci toulávali v pláštích do šenkovnických domů, tam všeliké neplechý tropíce. Také, ač cestování za dovršení umělosti tenkrát bylo pokládáno, „netáhl po studiích“, aby se toulal ze škol do škol, ale v rodném městě do konce vydržel, odepjal kalamář od pasu, svlékl studentský plášť a šel do sousedního městečka za učitele.

Byl by tuze rád do Prahy na universi; z vděčnosti ku svým dobrodincům šel na jistý chléb. Však ach, na jak hořký! O Havle nastoupil a sotva do Jiřího vydržel, a tu již smlouvy na další termín neobnovil. Zle se mu tam vedlo. Farář, ku kterémuž na jídlo chodil, divně ho odbýval, lidé poplatky a koledy neplatili, mládež předešlým učitelem nedbale vedená byla zdívočelá, a tak si mladý Kolečovský div tam neustýskal. Mohl se všeho rázem a pojednou zbaviti, a jiný byl by s radosti bral: obstarlá, zámožná vdova totiž oblíbila sobě sličného mladého učitele a na-

*) Rekordace, upomínání; za jistých dnů, obyčejně ve čtvrtky a v neděli chodila mládež zpívat dům od domu, aby učitelům mzdy za práci školní dobývala.

**) Znamení (signum) osla dostávali ti žáci, kteří ve škole po česku a ne po latinsky rozmlouvali; znamení Turka, kdo latinsky nesprávně a znamení svině, kdo necudně mluvil.

bídla mu manželství a s tím pohodlný, bezstarostný život:

Mladí učitelé, kteří myslíce více na ženění nežli na učení s místa na místo se stěhovali, dokud nevěsty bohaté, třeba vdovy nedosáhli, byli by se Kolečovskému vysmáli, ano čistými jmény se naň obořili.

Ale on zamítl a vrátil se do rodného města, s pevným úmyslem, že půjde do Prahy nebo někam jinam na universitu. Nedychtítě po ničem jiném nežli po hojné studnici věd. Nějaký čas ještě doma se zdržoval a byl preceptorem mladého šlechtice, jenž ve městě k vůli školám pobýval, opakuje s nim, co bylo čteno bakalářem ve škole. A to byl základ jeho štěstí. S mladým Rajským z Dubnice dostal se pak do Prahy, odtud do Vitemberka, kdež duše jeho shledávala, po čem prahla. Když pak pan Rajský do Čech se obrátil, přijal byl Kolečovský od starého pana Kryspeka, J. M. C. tajného rady, a s jeho syny Ferdinandem a Vratislavem odcestoval do Paříže. Tak vyplnilo se mu i to, o čem jen sniti sotva si troufal.

Toho všeho také se v rodném městě o něm dověděli, a nezůstalo tajno, že i několikrát tetce své za dobré příležitosti peníze poslal. Pak ještě jednou o něm zaslechli, a to bylo před dvaceti lety, onoho strašného roku 1572., kdy v Paříži za noci svatobartolomějské zmordovali všechny evangeliky ať domácí, přesporní nebo hosti i všechny ty, kteří k vůli umění a studiu tam meškali.

A mezi těmi byli zrovna také mladí dva páni Kryspekové se svým preceptorem Janem Kolečovským, kteří však podivným způsobem ušli obecné záhubě.

Pisat městský přinesl tenkrát z Prahy tištěné o tom noviny, ve kterých všecko zevrubně bylo vypsáno o krvavé té lázni, zvláště jak ti tři Čechové byli zachráněni. Nebýti mladé králové, manželky francouz-

ského krále, *) jistě by do Čech se nevrátili. Ta vědouc o nich a jejich hospodě, tajně poslala svého jednoho komorníka k preceptorovi Kolečovskému, aby bez prodávání dal mladým pánům a sobě šaty nové, černé dělali a na těch aby napřed bílý kříž byl. Což on takto sobě maje oznámeno, hned takový oděv spravit dal a jeho s pány užíval.

Když pak oné noci obecné vraždění nastalo, vztekli mordéri jako psi po domech běhající, vrazili najednou do hospody a pokoje jejich, meče své a šaty na sobě v krvi umáhány majíce.

Mladí Kryspekové seděli při svém učení. Kolečovský hrál na loutnu; všichni veselými býti se ukazovali, ale byli při tom na polo mrtvi. Vrahové vidouce je v oděvu znamenáném, hned od nich, nic neubliživše žádnému, pryč odešli. Když pak se to tišiti počalo, hned Kolečovský všecky věci sklídil a poštu až do Štrasburku jako na projíždku zjednal; a tak šťastně vyjeli z Paříže, kam více se nevrátili.

Tolik bylo v těch novinách. Tou dobou zemřela Kolečovského tetka, a brzo za ní strýc odešel. Od těch časů pak o jejich bývalém svěřenci po všeka léta nebylo ani hlásku. Když minulého léta tak z nenadání v rodném městě svém se zjevil, všichni příbuzní ocitli se v nemalé nejistotě, jak strýce jako s nebe spadlého přivítati, jak přijati. Nejprve všimli sobě jeho prostého, jednoduchého šatu, jeho klobouku poněkud obnošeného, beze vsi ozdoby šmelcové. Vypadal spíše jako nějaký Bratr, nežli bývalý panský preceptor. Snažili se vyzvěděti, jaký byl běh jeho života, především, jak je s jeho měšcem. Ale nevalně se jim dařilo.

Adam Zych, vlastní bratranec, hubený, samou la-

*) Alžběta, dcera českého krále Maximiliana, manželka Karla IX.

kotou zkrivený soblíček, před Kolečovským velice na drahotu, zlý čas a špatné výdělky hlasně toužil, narákuje, že člověk teď jen tak to živobytičko zachráni; synovec pak Vodička Melichar, kupec zbohatlý, patrně chladně jej přijal, neomeškáváje bohatstvím svým se pochlubit; dle něho zachovala se manželka i děti. Kolečovský dovedl málo si je nakloniti.

Steskům Zychovým jen se usmíval, ale při tom vroucně ho litoval, až Zych v duchu sobě přiznal, že ta šelma toulavá ještě šašky z něho sobě tropí. U Vodičků pak jako by se nemohl dost nadiviti, jaká změna v jejich domě se stala, vzpomínaje sobě časů minulých, zvláště nebožtíka starého Vodičky, jak to u něho po sprostou a staročesku chodívalo, jak sám na pole jezdíval; a to všecko tak s obalem, opentleně, nevinně povídal, jako by se jen obdivoval, a zatím pyšná kupcová byla jako na trní za řeči té a Vodička červenal jako krocan.

Nebylo tedy divu, že mu tito raději paty viděli. Několik bratranců, Bůh ví z kolikátého kolena, ku Kolečovskému mělo se horlivěji a srdečněji; byli to chudší a nemajetní. Ale když viděli, že „pan strýc“ za srdečnost tu nemá žádného obdarování, a když se rozneslo, že spíše sám se bude u bohatších hlásiti o podporu, schladla záhy jejich srdečnost, a zase se vzdalovali, na společný původ a příbuzenstvo zapominajice.

Kolečovský patrně nebyl takovým přijetím a tak náhlými změnami nijak překvapen. Na nevůli a chladnost, vypočítavost a ziskuchtivost svých příbuzných měl úsměv, žert a peprný vtíp, až se tu pomátli, tam rozhněvali nebo v duchu zastyděl. Jen u jedněch jinak sobě vedl; tu byl jaký byl, srdečný, upřímný; zažertoval, zavtipkoval také, ale žert ten jenom rozveselil a žihadlen nebodal. Bylo to u vnučky nebožky

tetky, kterážto vnučka provdána byla za mladého malíře.

Když Kolečovský přijel ze světa, měla několik dnů po svatbách. Mladí manželé srdečně ho přivítali a hned mu dům svůj nabídli. Přiznal se, že nebude mu možná, aby se jim za jejich ochotu a lásku odsloužil, ale mladá žínka ani mu domluvit nedala, vděčně a živě připomínajíc, jak se nebožce babičce dobře odsloužil a veškeré jejich rodině základ k lepšímu zasloukami svými již před lety položil. A tak uhostil se v dřevěném jejich domě ve dvou jizbách prvního patra, odkud měl rozhled na zahrádku za stavením, táhnoucí se až k nedalekým hradbám městským a ke kulaté baště.

Zychovi, Vodičkovi a všichni ostatní příbuzní smáli se mladým manželům Růženým, že pro naději na veliké dědictví hosta drahého přijali a že se s bohatým „panem strýcem“ nepěkně omýlí. Však hlel za čtrnácte dnů jak se všechno změnilo! Přihrčel nákladný vůz plný beden a rozmanitých skříní, a ten zastavil před domem malíře Růženého. A než skládati počali, již po všem městě vnitřním od brány do brány se letem letoucím rozeslo, že to všechno toho starého preceptora, o kterém už obecně věřeno, že živ je na půl z milosti malířovy.

V Zychovi hrklo, Vodičkovi napjatě vše pozorovali, tetky, kmotřičky pilně rokovaly, s dychtivostí velikou očekávající, až uslyší, co v těch skříních a bednách. A všeho se dověděli. Eva, Vodičkova mladší dcera, jen se ušklíbla, slyšíc, že přivezli Kolečovskému knihy veliké a malé, tlusté a tenké, jakési pušky apatekářské, divné láhvičky, skleničky a jiná instrumenta nevidaná prý hvězdářská; přestala však pohrdlivě se smáti, když vypravovali, jaké má strýc pěkné šatstvo

choděcí, pernaté i vinuté,*) jaký krásný župan fialové barvy vlkem podšitý, kolary z jemného sukna a divné jiné všelijaké věci. A což se jí závist v očích pěkných zamihla, když dodali, že mladé malérce dal štuk tenkého plátna, konvici stříbrnou a pěkné náčiní cejnové z brusu nové a též okolek mosazný, co se na něj misy stavi. —

Kdož ví, jak se tohoto také ve městě dověděli, ale čeho pak ti lidé sobě nevšimnou! Že prý ze všech těch skříní a beden nejcennější je nevelká bednička z dubového dřeva dobře kovaná, kterou Kolečovský s sebou v tlumoku přivezl, a kterou bedlivě chová, zamyká a jako oko v hlavě hlídá.

Kolečovský zůstával pořádě tak, jako když přijel, ale lidem, zvláště pak příbuzným počal se měnit, až se změnil. Teď již ho sami pozdravovali, naň se usmívali, pilně zvali. Vodičkových nic už neurážel sprostný jeho šat; počítali jej na vrub jeho lakotě, kterouž mu mezi sebou prisuzovali.

Lakotný Zych pak mu jej chválil, že to jenom šetrnost. Již počali se také jeho žertům smáti a je snášeti. Eva Vodičková sice mrzela se, že strýc nějakým darem také na ni nevzpomněl, ale matka ji dovedla skonejšiti nadějí na budoucnost, nabádajíc ji, aby neodvracela od sebe tak bohatého strýce, třeba jinak podivína.

Co však Kolečovského také velice povzneslo, jmenovitě u Vodičky, jenž máje hojné jmění, teď jen po erbovním listu stonal, bylo, když na jevo vyšlo, že chudé někdy pachole, nepatrný mendič**) vrátil se domů s titulem šlechtickým, že byl ku stavu vládyckému

*) Prádlo.

**) Chudý, žebravý student.

vyzdvížen, že má erbovní list vydaný ještě od J. M. císaře Maximiliana.

Vodička Melichar strnul, nechtěl uvěřiti, pak zapomenuv na svou objemnou postavu a vážnou, pyšnou chůzi obvyklou, chvátal do prosté jizby domu Růženeho. A věru, na žádost jeho vyňal ten starý preceptor ze skříně list pergamenový s visutou královskou pečeti na šňůře červenobílé, hedvábné. Dychtivou rukou Vodička po něm sáhl, prahna už dávno, aby se dověděl, jak taková vzácná, zlatá listina, jeho přání nejvroucnější vypadá.

O jak zahořklo nitro jeho palčivou závisti, když četl — — „s dobrým rozmyslem našim, jistým vědomím a s raddou našich věrných milých, mocí královskou v Čechách témuž Janu Kolečovskému i dědicům jeho *od něho rádně a manželsky poslým*, po věčné časy půjčujeme a dáváme *erb neboližto znamení vládyctví*, totiž štít modré neb lazurové barvy, v němž kos pták černé barvy k pravé straně štítu obrácený z hůru stojíc se vidí, nad štítem kolčí helm, na kterémž točenice s rozletitými feličky a příkrývadla neboližto fafrnochy modré neb lazurové barvy, nad tím nadevším péro pátrosové bílé neb stříbrné barvy stojí. Kteréhožto erbu neb znamení vládyctví jmenovaný Jan Kolečovský nyní i na budoucí časy věčně i s dědici svými užívati a s *Kolečova* se psáti má — —“

Celý ten den na list erbovní myslel, uvažuje, jak divným lidem se ho dostává, kteří si ho neumějí ani jak náleží vážit. Neboť to Vodičkovi nijak v mysli nesrovnávalo se, že Kolečovský o svém vládyctví sám se ani nezmínil a jím se nepochlubil!

Když pak přišť Kolečovský do domu jeho zavítal, sladká teď Vodičková zavedla jej do dvou jasných světnic bohatě zařízených, kontrfektem jejím a jejího muže ozdobených, a nabídla je panu strýcovi, že by

se právě jemu dobře hodily. On však se poděkoval, vymlouvaje se hlavně na zahrádku a zalíbené květiny. Když pak o tom doma mladé malířce vypravoval, dodal:

„Zalíbené kvítko mé je upřímnost, které však u Vodičků nechce se dařit.“

Také Zych teď Kolečovského více sobě všímal, sám ho častěji navštěvuje a návštěvou až do omrzení prodlévaje. Tu skoro pokaždé hovor o časech minulých zaváděl, o zemřelých i živých, hlavně kroniku rodinnou vykládaje. A jako u Vodičků před Kolečovským lakotnému Zychovi se smávali, tak také on před ním na Vodičkových pýchu a marnivost žehral.

Zych i Vodičkovi pak, kde se jen událo a hodilo, nepřimo, z daleka, s obalem ale srozumitelně mladých manželů Růžených se dotkli, ale tak, že Kolečovský dobře vycítil závist, kterou teď proti nim pojali.

Příbuzní všichni nápadně se změnili, jen Kolečovský nikoliv. Jednal s nimi rovněž tak jako první čas, kdy byl přijel. Že darů nerozdával, že hojného stolu a pití mnohého si nehleděl, že všecko spočítal, uvážil, mluvili o něm jako o člověku lakotném.

„To nic, ať šetří a shromáždí, tím lépe pro dědice,“ tu tam říkali s úsměškem.

Jen to všem bylo divno, že chudých, pilných záků se ujímá a je mnohým podporuje, a že na Bratry na předměstí nedopouští, je statečně chrání a výtržnosti proti nim zatracuje. U mnohých upadl v podezření, že je tajným vyznavačem bratrským, a to hlavně proto, že několikrát se zašel na předměstí do domu, v němž starší obce bratrské přebýval. Ovšem připadlo některým, že to dům, v němž u tetky mláďi své strávil. Horlivcům však mínění jejich nikdo tím nevrátil. — — —

Však hlel tam již mistr Kolečovský z lesa vyjel, a chutě dále jede cestou vinoucí se lukami i polem. Slunce výš a výše stoupá, den se rozhořívá. Teď jezdec koně zastavil na návrší, s něhož nový rozhled širokou krajinou. Tam hle v dáli vyniká vysoká věž do jasného vzduchu, tam královské město, cíl pouli Kolečovského.

Však něco jiného upoutalo pozornost osamělého jezdce. Pod výšinou, na které stanul, několik břez se zelenalo při cestě, a vrhalo nyní pochoťný stín na chudý trávník a tu tam kvetoucí vřes. Pod březami seděly tři osoby pestře oděné; bílou a tvrdě červenou barvu bylo nejspíše pozorovati. U jedné z břez stál přivázaný bílý kůň, a vedle něho leželo něco divně tvarného, což rozeznati nebylo možná.

Kolečovský pohlédnuv bezděky na svůj tlumok před ním k sedlu přivázaný a ohmatav visák pustil se silnicí dolů. Ti tam pode stromy již ho také spozorovali. Mladice jakási v cizím nevidaném kroji pozvedla hlavu pestrým šátkem na způsob turbanu zavínutou, starší muž v červeném kabátě vedle ní sedící nachýlil se v před, mladší pak osmahlý a černých vlasů, hbitě vstal. Byl postavy hubené, ale štíhlé a patrně svěží a svižné. Černé bystré oko jeho prohlíželo si bedlivě Kolečovského, jenž se již blížil. Větrík, jenž přes pole vanul, pochovil hustými kadeřemi mladikovými i pérem jeho maděrky barvy třesňové, bělavou kožešinou lemované, i visutými rozstříženými rukávy lehounké, zelené turecké kazajky, na níž byly patrné stopy žlutého a červeného vyšívání. Na nohou mladý ten muž měl plundry zarudlé barvy a boty.

Jakmile Kolečovský se přiblížil, mladík obrátil se ku svým společníkům a prohodil několik slov. Pak přistoupiv až k samé cestě, zvučným hlasem promluvil na mistra, usmívaje se a bílé své zuby ukazuje.

V ten okamžik kopl před sebe onen starší muž a vzkřikl zároveň. Hned na to vztyčilo se to, co prve Kolečovskému divně tvárným býti se zdálo. Byl to vysoký velbloud, místem odřený, jako opelichalý, jenž vyrušen ze svého odpočinku, mrzutě zafuněl a sebou otrásl, krk svůj do jasného, tetelícího se vzduchu natahuje. Chtěla-li cizí společnost Kolečovského polekati, tož valně se zmýlila. Mladík to také patrně uznal, neboť obrátiv se na společníka promluvil po italsku:

„Ta šelma stará se ani dost málo nelekla.“

Ale v tom zmizel mu smích se rtů, a černé oči jeho utkvěly plny údivu na Kolečovském, jenž v ten okamžik usmívaje se, klidně po italsku promluvil:

„Věru že ne, mladý muži. Viděl jsem lepší, onačejší velbloudy, nežli je tento váš. Toť ubožák sedřený, kterým tam jen děti překvapíte,“ a ukázal rukou ku městu.

„Aj, pane, za to zasnu já; neboť nenadál jsem se, že by tu kdo vlasky uměl, a sice tak, že bych jej za svého krajana mohl pokládati.“

Kolečovský se usmál:

„Zdá se, že vás neučila italské matka, jakož ani mne; ale počítáte, že v této zemi každý Vlach dobře pochodí a vůbec ten, kdo mluví jiným jazykem jen ne domácím. Kam cestujete?“

„Tam do města. Vezeme vzácné zboží, přímo z Benátek a vzácné líky divotvorné.“

„Aby oplaskly nabitě měšce.“

„Jen poctivou věc máme, pane. Sice jinak bychom se nemohli tak odvážit. Sama J. M. císařská ráčila od nás koupiti několik znamenitých nádob, a J. M. pan nejvyšší kancléř také, a pan protomedikus Hájek napsal nám list.“

„Ah, toť něco jiného,“ vpadl mu Kolečovský do řeči. „Všechna čest, když protomedikus Hájek. Tedy vlastnoruční list jeho máte?“ tázal se vážně, ale v svých očích jen mu hrálo.

„Ovšem, vzácný pane,“ směle cizinec opakoval.

„Nuž to se u vás také zastavím, a všude vás doporučím. Na shledanou!“ a mistr kynuv rukou, pobídl koně a jel kvapněji dále. Když zajel, usedl mladík pode břízy. Tu teprve promluvil starší jeho druh, jenž dosud byl mlčky a pozorně naslouchal:

„Ten plesnivka nám uškodí. Rozuměl's mu, že nás všude doporučí?“

„Také si myslím, že si ze mne tropil blázna. Neznám ho a nevím, kdo by byl. Šelma šelmovská! Ale kosa na kámen!“ a pohodil pohrdlivě, směle hlavou. Pak obrátiv se ku mladé ženštině, otázel se:

„Je ti již lépe?“

Zakroutila hlavou. — —

V.

Odpolední slunce vnikalo do přízemí velké světnice. Dvě okna hleděla na ulici; mezi nimi stála tmavá skříň. Nad ni visely na zdi křížem přeložené dva kordy a kuše stará s heverem. Na levo, k těmto oknům hledě, stála při zdi dvě lože barevná pod nebesy a nad každým z nich visel nějaký starý kontrfekt bradatého muže v čubě; mezi obrazy bylo zřítí loutnu novou, pěkně vykládanou. Na té straně také v rohu na levo ode dveří byla mohutná kamna barvy tmavé. Prostřed jizby zrovna pod mohutným nebileným trámem, jenž dřevěného stropu byl přední oporou, stál veliký stůl nebarevné tabule jasanové a brunátně natřených trnožů širokých, jež do kříže stojíce vynikaly divným vyřezáváním. Na pravo pak mezi dvěma okny,

jež hleděla do zahrady, černala se druhá almara bílá. V pravo ode dveří lesklo se na barevné polici nádobí hlavně cínové i měděné, třpytíc se jasně čistotou svou v lesku zářících paprsků slunečných.

Po veškeré jizbě panovala čistota a pořádek, jen na velikém stole, kolem něhož stálo několik židlí ze tvrdého dřeva, leželo různě několik knih, hojně papírů a listů pergamenových, většinou pěkně na noty vyčárkovaných, nebo také již malovanými ornamenty na okraji a zlatolesklými, krásnými inicialkami ozdobených.

Všecko to svědčilo, že to byt nějakého malíře. Však tamhle pracuje u okna otevřeného, do zahrádky hledícího. Sedí u stolu, máje před sebou foliový list pergamenový na prkně napjatý. Vedle na židli leží štětky a štětičky, nádobky s barvami, kružidlo železné, a vše, čeho k malbě potřebí.

Mladý malíř Růžený je do práce své hluboko zabrán. Maluje poprvé samostatně veliký kancionál bratrstvu literáckému, a rád by ukázal městu i všem, co umí. Však hlavně při tom myslí na svou mladou ženušku, a těší se na to, jak čest a pochvala z dokonaného díla ji obraduje.

Když ještě byla na svobodě, dost mladíků se o ni ucházelo, a znamenitých. Hladci, vystrojení synkové hodných rodů, sice větroplachové, ale na oko lahodní a na poslechnutí všem dívkám příjemní. Ale Liduška odbyla je všechny, a vyvolila si Růženého, jenž ani zvláštní nové strůje nedbal, aniž byl tak obratný pohybem i jazykem. I hezčí byli jeho sokové. A přece si Růženého zalíbila! Přece ten mladík v prostém kolárku a tmavých širokých spodkách a barasových modrých punčochách více ji do oka padl, nežli ti synkové v pěkných mantlicích a šatech kožešinkou

draze lemovaných; přece mladíka toho, jenž málo mluvil, do srdce svého zavřela, a šťastna byla, když mu pohlédla do jeho temného oka, jehož pohled tak mluvňý byl a jímavý.

Však nebyla to jen výrazná tvář, ale také jasná, upřímná mysl a srdce plné dobroty a oddanosti, co mladému malíři sličnou dívku naklonily. Mluvil málo, co však promluvil, nebylo prázdno a hluché. Nikdy nezaváděl hovor o věcech titěrných a planých, Ale když někdy se rozhovořil, zvláště o předmětech vážnějších, zvláště o nejmilejší mu malbě, když krásné obrázky své jí ukazoval a vykládal, tu se Lidmila až divila, v duchu ráda sobě přiznávajíc, že žádný, žádný ze synků se mu nevyrovná.

Teď zabrán do svého díla, ani nespozoroval, že ženuška tiše za ním stanula a na něj usmívajíc se hledí. Byla svěží, hladkého, bělostného čela, zářících očí, postavy štíhlé jako proutek na výsost vyrostlá, mléčné bělosti s libou na tvářích zardělosti. Třeba neměla ve svých hustých vlasech, jež hebkostí a barvou lnu se podobaly, panenský „pentlik“, každý by nehledě na její bělostný čepeček spíše řekl, že to svobodné, mladičké děvče, a ne žena vdaná.

Na pokraji pergamenového listu vinul se namalovaný proutek růžový, překrásný ornament živě a věrně malovaný. Jen ještě tu inicialku, a zase bude jeden list velikého díla hotov. Již z polovice je namalována; v umělé bohaté závitiny položil Růžený nevelký obrázek, svatou rodinu, Maria, Josef u jesli, v nichž novorozené děčko. Je noc, ale tu v tom chlévě jasno a milo. Panna ušlechtilé podoby, vážný Josef, a teď právě děťátko roznílé, s hlavičkou kadeřavou maluje.

Ani netuší, že manželka jeho bedlivě obrázek jeho prohlíží, ruku jeho zrakem stíhá, patrně zapomenuvši, že chtěla manžela svého překvapiti. A jak u pozorování se zabrala, nevědouc naklonila se níže, až nadry dotkla se jeho ramene. V tom manžel rychle se obrátil a již zapomenuv na obraz políbil kvapně ženušku. V očích mu zasvitlo milým překvapením.

„Kdes byla tak dlouho?“

„Pospíchala jsem dost, ale u Dubských mne zavolali.“ (Mladý měšténin Dubský měl Vodičkovu starší dceru, která mu zrovna včera chlapce povila.)

„A vyptávali se na strýce, není-liž pravda?“ ptal se malíř, maje pravici svou dosud volně kolem pasu manželčina položenou.

„Ano, dočekati se nemohou. Zítra křtiny a pan kmotr nejde. Byla tam také Eva a ta hned běžela a přinesla peřinku, kabátek, karkulku křestní, chtěla se beztoho pochlubit, sama to sestře vyšívala, ale tuze krásné to je. Ale když jsem prve na toho Ježíška se dívala, myslila jsem si, že to Dubských novorozeňátko jinak vypadá, není tak bílé. Já jsem myslila — Ale proč se směješ?“

A tu se začervenala.

Růžený se usmál.

„Ty jsi se šla na děťátko podívat, a nelibilo se ti? Nechtěla bys takové?“ A bezděky přivinul ji k sobě újeji. V tom ona prudce sebou hnula. „Strýc! Strýc!“ radostně zvolala, manželův svému z náruče se vyvinula a ku dveřím spěchala, v nichž stanul mistr Kolečovský, vesele, spokojeně se usmívající. I malíř hbitě vstal a chvátal ku strýci, vztahuje k němu pravici na uvítanou. — — —

Slunce zapadlo, den však ještě nepohasl.

Ve světnici u Růžených seděli za stolem mladí manželé se strýcem Kolečovským, jenž po prvním uvítání nahoru zašel si odpočinout a nyní, když byl také návštěvu Vodičkovu a Zychovu odbyl, zasedl ke družnému stolu, aby si pohovořil se svými milými, po nichž a po klidném bytě u nich se mu v Praze již bylo zastesklo.

Pověděli mu, co nového, což už také od Vodičky se dověděl, že má totiž kmotrovati, pověděl také on o Praze, a právě začal o lukavecké krčmě; v tom venku se nemalý hluk ozval, jenž víc a více se blížil. Kolečovský umkl, pak k oknu přistoupil a za ním malíř se svou ženuškou. Zahlédli zástup lidí, dětí, výrostků, tovaryšů, i žen a mužů, kteří ulici se valili.

Prostřed toho zástupu jel na bílém koni onen mladý muž v zelené vyšivané kazajce, s kterým se byl Kolečovský pode brizami u cesty setkal. Za jezdcem šel muž starší v červeném kabátě veda opelichalého velblouda, jenž na svých bocích nesl dvě značně veliké bedny a na hrbu svém mladou onu ženu v divných šatech, mající hlavu strakatým turbanem zavínutou. Pozornost všech, zvláště žáků a drobné mládeže týkala se především nevidaného zvířete, o němž tolik slyšali, a mladé jeho jezdkyne.

Pestrý ten průvod mihl se kolem oken malířových, ale hluk bylo ještě chvíli slyšeti. Pak vše umkllo.

„Také vám o nich povím,“ děl Kolečovský, když opět ke stolu zasedali. Po té vypravoval dále, kde byl přestal. Mladá malířka by ovšem raději hned byla slyšela o těch podivných lidech, kteří to škaredé zvíře přivedli, ale brzo zajalo ji strýcovo vypravování tak, že na ně zapomněla. Trnula, slyšíc o tom, jak

starého Machana zmučili, napjatě naslouchala, když strýc vypravoval o tajemném poutniku nočním, domnělém synu nebohého starce.

„Ó toho pana Pěčky!“ zvolal malíř. „A jak si ještě vede, a jak se mu všude klanějí!“

„Žel, že není sám, že takových nebo podobných je mnoho, mnoho v naší koruně. Každý z pánů myslí jen na sebe, na svou vládu, na svůj měsíc. a nevzpomene, co z toho ztýraného lidu bude. Žel, že u nás beze studu, z přesvědč ní páni a jich náhončí říkají: „Chlap jako vrba, čím více ho osekáváš, tím více obrůstá.“ Však se to na nich jednou vymstí, až by se ho v čas potřeby dovolávali. Ale aby nás také z toho zuby nebrněly!“ dodal starostně vážný mistr —

„Ale milý strýčku,“ ozvala se přítulně Liduška, „pořád přemýšlíte a se staráte. Popřejte si oddechu, a také abychom vás užili.“

„A ještě jsem nedopověděl, není-liž pravda,“ s úsměvem odvětil strýc a jal se vypravovati, jak na výšinu vyjev dole pode břizami ty divné lidi spatřil.

Zatím světlo denní pohaslo. V tom, když Kolečovský byl v nejlepším, ozvaly se na sini kroky a hned na to v otevřených dveřích stanul štlhlý cizí muž. Že stanul proti oknům, padal na něj slabý zásvit, tak že jej bylo možná poznati. Lidmila se až lekla. Toť ten, co jel na bílém koni! Co tu chce? Ale již se ozval. Promluvil zvučným hlasem, hbitě a správně česky jako rozený Čech:

„Dej vám Pán Bůh dobrý večer! Zůstává-li tu malíř Růžený?“

„Tu jsem,“ ozval se malíř a postoupil ku dveřím. Čeho si přejete?“

„Aj, přejete, přejete! Což mne neznáš?“

„Neznám — věru, a nevím —“

„Ah, signor taliano!“ promluvil vesele Kolečovský, jenž byl také k mužům přistoupil.

„Par diol!“ Vidíme se opět? Nuže, neměl-li jsem pravdu, že jsme krajané?“ odvětil cizinec, patrně valně se nezaleknuv. V tom zasvítla jizbou žlutavá zář svíčky, kterou malířka rozžehla. Teď teprve se mladí manželé divili, hledíce na mladého muže.

„Tys ženat — aj — a totě Lidmilka, nemejlím-li se!“

„Bratr!“ zvolal Růžený v úžasu.

„Štěpán!“ v týž okamžik i manželka jeho zvolala. —

„Tedy jste mne přece poznali! A také Liduška! Totě hezké.“

„Vzácného pána jsem už viděl,“ dodal, obraceje se s poklonou k mistru. Mluvil velmi hbitě a jistě. Smělost, sebevědomí tlumočil nejen pohled, ale každé slovo a hnutí.

„To je strýc Kolečovský,“ hlásil malit.

„Ah, signor Kolečovský. Raduji se velmi, že jsme se opět setkali, a to ve příbuzenstvu.“

Bylo po pěkné hodině. Společnost zasedla jako prve ke stolu a s ní Štěpán, nevlastní Růženého bratr, jako s nebe spadlý. Nejvolněji bylo jemu a hlavní slovo měl on. Mladého malíře a jeho ženužku příchod jeho valně netěšil. Zvláště mrzelo Růženého, že Štěpán v takovém šatě jako nějaký kejklíř nebo šašek, a v takové společnosti do rodného města se navrátil. Z toho také poznával, že nenechal svých bláznovství a nezvedených kousků. Také napadla Růženému myšlénka vznikající jen při hostu nezvaném, nevítaném; zdrži-li

se, nebo půjde-li zase s tou svou podivnou společností?"

Ten pak chutě přinesené jídlo pojídaje a statně je zalévaje, vypravoval mnohomylně o svých cestách v dalekých končinách země. Kolečovský jej několikrát v udajích opravil, ale vida, že by prolhaného dobrodruha opravovati nestačil, nebo že by se smělcem ještě se přiti musil, nechal ho volně těkati, kamkoli jej lhavá, bujná mysl zaváděla. Nejvážnější však byl mladý malíř. S patrnou nechutí jednotlivostem naslouchal; ale šetřil pohostinství a nechtěl hned prvního večera bratru svému domlouvati. Kolečovský, ač byl unaven, vydržel do pozdního večera, nechtěl mladých mužů nechat o samotě. Teprve když Štěpán vstal, měl se také k odchodu. Růžený bratra zdržoval, aby do krčmy již dnes nechodil. Štěpán však odešel přece, slibiv, že se za chvíli vrátí.

Když odešel a Liduška chtěla mu v komoře lože upravit, zdržel ji manžel, řka:

„Nechod, on nepřijde. Jak uvidí společnost a korbel, bude jako očarován.“

A měl pravdu. Byla půlnoc a nikdo nezaklepal, a již dávno minula, a k Růženého dveřím nikdo nepřišel. Druhého dne, patrně noc probdév, přišel Štěpán, rozmarně se vymlouvaje, že nemohl, že bylo takové poctivé veselí, že sešel se s druhy a známými.

„Ale teď prosím, svlékni tu machomedánskou hazuku, a oblékni poctivé roucho rozumných lidí. Vezmi sobě tam ve skříni, co potřebuješ,“ ozval se přísně mladý malíř.

A jako včera večer všecko město mluvilo jen o velbloudu a nevidané společnosti, tak dnes opět o tom mladíkovi v zelené kazajce, že to Štěpán, nevlastní bratr Růženého malíře. To bylo divení a povídání o nezvedeném synkovi, v němž od malička ne-

bylo kalé žily, a jenž před lety jsa skoro ještě chlapcem do světa sběhl, nic nedbaje zármutku své matky. Také ho více nespattřila. Štěstí, že druhý, malér se jí tak vydatil. O Štěpánovi nějaký čas mluvili, že ho viděli tu i tam, že se dal mezi dráby vojanské, jiní že mezi rybníkáře. Nu, teď ho viděli, kam to s ním dospělo! Vrátil se s kejklířem, mastičkářem! Jistě žádné cti v těle nemá, ani lásky ku příbuzným, že takto se do rodného města navrátil. Ba zajisté to jen na schvál a na pozlobení učinil.

Když pak bratr malíř, jak osaměli, vážně se vyptával, kde byl a co hodlá, dával samé bláznovské odpovědi a smál se jeho napominání. Tázán, je-li ta cizinka jeho ženou, zachechtal se, jak prý si to může myslit, aby on si ženskou věšel na krk, ta že je manželkou patronovou, ale nezapřel, že k vůli ní se k té čisté společnosti přidal, teď že však chce se od nich odloučiti, poněvadž by si rád opět na nějaký čas odpočinul od toho potulného života, a proto že se domů navrátil.

Růžený mlčky, zamračen naslouchal vypravování bratrovu, horše se v duchu nad jeho skutky a prostopášnými náhledy, ale když ten pardion pověděl posléze, co hodlá, vzhlédl k němu a vážně, určitě pravil: „Jsme synové jedné matky: vyháněti tě nebudu a nechci. Ale tolik pravím, abys choval se a jednal tak, jak se sluší a poctivě, jinak —“

Nedomluvil, bylo však dobře rozuměti. Štěpán se zasmál.

„Věru, ty bys mohl řečnovati ve Bratrském sboru. Nejsi-li také z Jednoty Bratrské?“ ptal se posměšně.

VI.

Výstavný, kamenný dům Melichara Vodičky, synovce mistra Kolečovského stál na náměstí, jsa na té straně nejznamenitější. Vůbec nebylo krásnějšího, většího domu v celém městě vyjma dům, který si na protější straně náměstí dal vystavěti pan Pěčka z Radostic. Dům Vodičkův měl obmítku s rozmanilými čtverhrany, a mezi okny ve průčelí bylo viděti divné figury, řemeslně po způsobu vlašském do obmítky vryté.

Před domem v rynku stála kašna rourní, velká a nákladná z kamene počervenalého, na niž dvanácte planet bylo mistrovsky uděláno. Se stupňů jejich byla na dům páně Vodičkův nejhezčí podívána; proto tu bývalo, zvláště první dobu po vystavění, hojně takových, kteří nepřišli jen vody nabrat. Ale ještě více než o zevnějšku mluvili lidé o tom, jaká nádhera uvnitř, jaký tam prostranný hořejší mazhauz. *) A věru, dveře u vnitř fasovány jsou prapysky kamennými a nade dveřmi taková lomenička, neboli štít z jednoho velikého kamene a to všecko plno krásných ozdob, listů divně točených, pěkně a jemně tesaných. Dřevěný strop malovaný, a tam v koutě veliká kamna s kachly pozlacenými, se všelijakými figurkami.

Co se starosvětští lidé namluvili o té marnosti, která takového nákladu se neštítí ani na kamna! Ale to, jakož všecku tu nádheru na vrub Vodičkové připisovali. Jakého v tom hořejším mazhauze měli pěkného, drahého nábytku: stoly s řezanými trnoži, židle

*) Největší světnice v domě, v níž soustřeďoval se život rodinný; bývaly dvě, přízemní a hořejší. Říkalo se na „mazhauze“ nebo „na paláci“. Vedle pak bývaly „komory, pokoje a komnaty“, místnosti to většinou malé, málo prostorné.

s takovými lenochy, skříně, almady z dříví otechového, zdobené divnými sloupy a tezbami!

Tam u okna stojí sám Vodička v nedělním rouchu, hledě oknem ven přes náměstí k Pěckovu domu a starému farnímu kostelu, jehož vysoký štít a gotická okna se starou věží vysoko ční nade střechy všech domů.

Sem do toho bytu ozdobeného Vodička se postavou svou hodil. Muž vysoký, statný, slušné kulačnosti, v damaškovém kabátě, v poctivících z vlaského sukna a ve střevících aksamitových. S levého ramene visí mu lehký pláštík z jemného sukna, tmavé barvy, od níž odráží se bělosti svou veliké okruží kmentové, dvojnásobné, se špici vytaženými a silně naškrobené, jež jsouc nápodobné k čapímu hnízdu, div že na ramenou neleží. Hrdlo Vodičkovo v něm se ztrácí a hlava nucená ku ztuhlému, pyšnému držení, ztěžka se obrací.

Z toho šatu a že má birýtek aksamitový na hlavě, je patrné, že Vodička k odchodu se chystá a že snad jen na někoho čeká. Obrátiv se, pohlédl k jednomu ze dvou menších dveří, vedoucích do pokojíků ženských. Pak ruce na zádech založiv přešel vážným krokem mazhauzem, zpřímá, škrobeně, jak měl ve zvyku. Pojednou v prostřed se zastavil. Vběhlé do mazhauzu prudce mládenec tak šestnáctiletý v červených střevících, v tykytovém kaftánu a v aksamitovém pláštiku, šňůrkami zdobeném.

„Už přišli z kostela, máte jít; máti vzkazuje, aby ji Evička vzala ten vyšlvaný facalit;“ a štihlý, vychrtlý mladík hnal se ku protějším dveřím, volaje totéž na sestru Evu. Pak se měl k odchodu. Vodička chtěl syna svého zadržeti.

„Počkej. Slávku!“ Ale synek byl již ten tam a přímo k nedalekému, starému domu, jenž patřil zeti

jeho Dubskému. Tam bylo neobyčejně živo. Již ve průjezdu bylo cítiti kořennou vůni, z kuchyně silně vanoucí.

Čeládka chvátala zdola nahoru, shora dolů snašejíc vše, jak nahoře poroučela paní Vodickova, matka mladé Dubské, jejíž děcko právě přinesli ode křtu.

U Dubských vedli sobě ode dávna dosti vznešeně; ale co mladá se tam vlády a hospodářství ujala, nebožka stará Dubská by se ani ve svém vlastním domě nepoznala. Také tam zavedeny změny, taká tam zavládla nádhera a s ní přepych. Teď první duy, co mladá ještě polehovala, její máti, Vodicková, tam sama všecko řídila.

Hle tam v hořejším mazhauzu stojí, statná dosud a svěží, kulaté brady s lalouškem, v karkulce aksamitové s perlami, v nabíraném okruží, zpod nehož splývá na nádra blýsknavý řetěz se zlatým grosem. Přehlíží dlouhý stůl zastřený bělostnými ubrusy.

Že kupcová má pod dlouhými šaty svými partikal*), vypadá značně široká a objemnější, ač ji ani do výše ani šíře není po skrovnu. Věru, může spokojeně se rozhlížeti; každému stojí za podívanou ten stůl a všecko kolen, jak je připraveno a zřizeno.

A to všecko stalo se za jejího řízení a její správy. Však již v duchu se těší, jak po veškerém městě budou vypravovati, že zřídila vnoučeti svému křtiny, že by lepší, bohatší ani v žádné tvrzi, ani na panském zámku snad nevypravili!

Stůl plný talířů a příborů, prostředkem několik

*) Partikal, nebo portukal spodní sukně, přes kolena sahající, mající podobu zvonu, s kosticí nebo rákosou španihelským, na níž ležela svrchní sukně nebo šaty, druh krinoliny. Zavedla ji Donna Maria, první manželka Filipa II., krále španělského.

obrovských mís: na jedné alapatryta, na druhé obrovský dort, na třetí koláčky z mandlův a cukru, na té cukrpán, na oné bába mandlová, sumou sladkých věcí všelikých, že zajisté mnoho kop stály.

A což tam na vedlejším stole, což tam láhvi, sklenic, džbánů, což tu padne piva i vína rozmanitého, ale samého dobrého! Lakotný Zych strne, až to všecko spatří a zajisté v duchu hned si spočítá, co kop tu zbůhdarma jako oknem vyhozeno. Ale jistě se těší, jak se zadarmo nají a jistě doma neobědval a také synu najísti se nedal. Nač by byla tak hojná hostina?

Zatím, co Vodičková poslední zprávy, jak je v kuchyni, přijímala, poslední rozkazy udělující a také již hosti vyhlízejíc, bába Doušová Mandelina, jak jí vůbec říkali rejtharka, protože před lety byla s českými rejthary proti Turkům, vešla s děckem právě pokřtěným do komnaty vedle mazhauzu, kde šestinedělka na loži pod nebesy meškala. Vešla tam s kmotrou, bohatou apatekářkou, sestrou Dubského.

U šestinedělky zastaly dvě sousedky, jimž mohla malá, osmahlá bába rozhorlení své světiti. Až dosud mlčela, přemáhala se, ale teď vědouc, že dojde souhlasu, jala se toužiti na pana kmotra, mistra Kolečovského.

„Snad si nemyslí, že již všecko přemudroval? Mám to také od lidí učených. Nynější farář také tak smýšlí a schválil to, a ten snad také nějaké lejstroměl v rukou, ten snad také se u nějakých dobrých mistrů vycvičil, třeba nebyl v Italii a Bůh ví kde. Ví, co je svět; však jsem tam také byla —“

Teď měli přijiti Turci na řadu, země Uherská a ještě jiné světa končiny; ale tu sousedky, vše již znalice, horlivými otázkami zavedly bábu rejtharku na vlastní příčinu jejího rozhorlení. To bylo, že kmotr

M. Kolečovský leccos nedovolil, leccemus se zasmál, co při každých křtinách i se schválením kněží praktickovala, jako: že dávala děcku, nesouc je ke křtu, krajíček chleba, aby se s ním křtilo, a to proto, aby nedostalo psotník.

Když vešli do sínce kostelní, chtěla kmotra na radu bábinu svrhnouti plášť, aby dítě nemělo padoucí nemoc, ale Kolečovský jí zabránil. Také se mu patrně nelibilo, když kněz nemluvněti sloužil večeri Páně, aby pokojně spalo, aby Šotek, Hospodáříček či duch domovní ho nestrašil. Kabonil se nad tím, ale venku se přece zasmál, když bába pojednou, z nena-dání s děckem usedla na kámen, že prý bude mít klouče tvrdé zuby.

Však příčina toho a základ ležel hloub. Jak totiž bába rejtharka přišla Kolečovskému o kmotrovství říkat, ač o tom už měl vědomost, a žádost svou, jak obyčejně v pěkných naučených rythmech přednesla, podal jí mistr malou odměnou, mnohem menší, nežli jaké se u tak vzácného kmotra nadála. Toť tím Kolečovský pověsti své, že je na groš, věru neumálil.

Zatím co bába babicí tak mistrně mluvila, vešel mistr Kolečovský do mazhauzu, kdež ho Vodičková velmi okázale vítala. Radovala se velmi, že pan strýc tak zdrav a bez ourazu, buď Bohu chvála, z Prahy domů se navrátil.

„Nebylo by tak velké neštěstí,“ usmál se pan strýc. „Já jsem bez toho na tu velikou cestu stále připraven.“

„Ale co my, co my věrní příbuzní a přátelé?“

„Také byste se utěšili,“ s divným úsměvem mistr odvětil. „Však by žádných svárů a nepořádků k vůli mé smrti nebylo. Mámtě již poslední vůli dobře a jak náleží pořízenou.“

„Ale, pane strýčku! Dnes, kdo by dnes o závěti mluvil?“

„Právě dnes, nebo patrně tu máte na zdraví lidské naličeno. Bůh pomoz! Tolik jidel a co pít. Nahlédl jsem do kuchyně.“

„Jen tak poctivé veselíčko, co člověk může, a pak také k vůli sousedstvu.“

„Tak je to, teto tak, k vůli sousedstvu, k vůli marné pyše a chlubitosti. Kamže to dojde, budeme-li jen v *takových*to věcech se předhaněti?“

Čelo Vodičkové se zaruměnilo. Ó těch jeho bezohledných směлых úst! Ale třeba leccos překousnouti. Přemohla se vzpomínajíc na konce; také se jí mihla ta závěť jeho již napsaná.

„Co naplat, člověk jde s časem. Ale Evička, ta se něco natěšila,“ náhle obrátila. „Pořád o strýčkovi mluvila, kdy se asi navrátí.“

„To se jistě těší na nějaké rytmy a mravné průpovídky, které ji vždycky tak velice těší. Přivezl jsem si věru z brusů nové a pěkné.“

V tom vešel Vodička s tou, o které právě mluveno, s dcerou svou Evou. Byla po matce postavy pěkně urostlé a plně. Pleť neměla nejbělejší, ale barvě její dobře svědčily tmavé, jiskrné oči, a černé vlasy, jež měla po francouzsku zapletené na strunách s velikým drdolem. Kolem hrdla běhalo se jí uměle skládané okruží z poučnicku. Pod krásnými šaty svými drahé látky neměla partikalu. Za to však živůtek její byl divně zžáhán: rukávy otevřené volně visely jsouce zdobeny hedbávnými stuhami, na nichž zlátolesklé žeňkle se mihotaly a jak panna pokročila, jen zazvonily. Při pásu jejím stříbrném, krásně pracovaném, visel váček karmazínový, jistě za padesát kop a snad dražší, a při něm nožnice stříbrná s ozdobným, pozlaceným nožkem. A jak teď Eva rychleji pokročila,

vyhledla jí zpod šatů nožka ve střevíčku bílém, premovaném zlatou pasomanou.

Živě vítala strýce svého. Vodičková s potěšením, se zalíbením pohlížela na svou dcerku, již nádherný šat tak výborně slušel.

„Pan strýc ti přivezl prý zase nějaké pěkné rytmy a průpovídky.“

„Ó děkuju!“ zvolala Eva vesele, ač ne bez kyselosti. „Těch má pan strýc vždycky do zásoby. Jistě jsou takové jako:

„Trpká bylina marnivá žena
od mnohých jest věc zkušena atd.“

Není-liž pravda? Ale, strýčku, což mám býti z jiných, což mne bez výtky nepřivítáte a nepopřejete, co každé mladé děvče těší?“ horlivě Eva strýci domlouvala. Bylo znáti, kdyby se nepřemáhala, že by ještě ostřeji promluvila.

„Aj, řekl-li jsem co? A mám-li se již brániti, povím s Ciceronem: ‚V oděvu a šatech jako v jiných všech věcech nejlépe mírnost zachovati.‘ Však dosti o tom.“

„Než domluvil, otevřely se dvěře, a vcházeli noví hosté, většinou příbuzní po Dubského straně. Mezi nimi byl také doktor v lékařství Rubelius, muž vysoký, tlustý, malých očí, jež zpod masitých víček bystře sem tam tékaly. Přišel také Adam Zych se svým synem, které když Eva zahlédla, úsměvu se neubránila. Jak se ten starý houžvička v kopulekých starosvětských šatech vyjímal vedle otce a doktora Rubelia, jak ten Zychův Kašpar stál ve svém neforemném šatě, jenž na něm divně visel, vyjeveně, kolem, hlavně však po vypraveném stole se rozhlížeje, na němž bylo tolik nevidaných jídel! Nerad chodil na lidi, poněvadž se

jich ostýchal, poněvadž Zych od malička do práce ho honě, od veškeré společnosti jej odvykl.

„Udělal z něho sedláka, a více, tak jako Vodička zase Siávka tak vychoval, jako by byl dědic Rožmberský. A tak to je, že máme měšťany hrubé, nevzdělané, kteří pro nic lepšího a vznešenějšího smyslu nemají a jen lakotí, a měšťany, kteří jako oni dobra obecního nedbajíce, zase jen po rozkoších a požitcích se shánějí a marné cti pro chloubu vyhledávají.“ Tak jednou Kolečovský mluvě o Zychovi se vyslovil.

Mazhauz se plnil hostmi, a pořád ještě někteří přicházeli. Byly tu měšťanky s dcerami, syny i manžely. Starší pani měly na hlavách zavíti po španělsku, vyhlédávající z něho jako z kukly, mladší ovinuly si vlasy divně na strunách zapletené širokými tkanicemi, plné bleskotavého šmelcu barevného a štefů zlatých. Dívky pak ozdobily hlavy své panenskými pentlíky, jež z umělého učesání neb pod poučníkem*) vyhlédaly. Což tu bylo rozmanitého okruží, což blýskalo se pod ním rozmanitých zlatých řetízků s groši i bez nich, což na rukou náramků, koralů a na prstech prstenů!

Všechny dívky však sobě šimly ne bez závidi nového náramku Evy Vodičkovy. Na brunátné stuze aksamitové měla navlečeno prstenů velikých zlatých, na nichž drahé kaménky se jen blyštěly. Ó jak je na něj pyšná! Jak často rukou pohne a rozkládá jen aby ten náramek ještě patrněji zasvitil a do očí bodal, jen aby prsteny na stuze zachřestily!

Hle, jak panny i pani nabraly na se sukní a mantlíků, že sotva se v tom obracejí. A což ty vážné matrony tam v partikalích, pro něž sotva tu je místa!

*) Poučník = pavučník, hebouunká, jemná látka, z níž obyčejně závoje se hotovily.

A všude slyšíš šustot samého hedvábí, všude vidíš živé barvy hebounkého aksamitu. A což těch tenounkých, bohatě vyšívanych facalitů v rukou paní a panen, což těch dívčích fěrtoušků barev nejrozmanitějších, na dvě, na tři dlaně vyšitých! Tu zříš divné mřeže, vytkávané, tu orly, ptáky, různá zvířata a květiny. A mezi ženskými viděti vážnější mužské bradaté i holobrádky vyfintěné. Tu odráží se tmavou svou starosvětštější kabát s dlouhým spodkem, ale těch velmi pořidku, tu vyniká kolár soukenný fialové barvy po vlašsku, premonaný, tam přiléhající kabátek nějakého šviháckého synka v okruží přemělými krajkami zdobeném. Co tu lesku a třpytu a jak starý mazhauz s tmavým nábytkem zrovna se obveselil a zrovna prohlédl od rozmanitých živých barev! Šum a hovor čím dále tím více živnul.

Slávek Vodičkův jako ouhoť skupinami se proplétal a jako strakatý motýl zastavoval se tu a tam, kde stály panny. s nimiž, ač sám ještě klouče, uměl jako nějaký dvořák. Tu pošeptal, prohodil něco, rozesmál a již kvapil zase jinam. Nejednu pannu dnes rozesmál na vrub svého příbuzného, Kašpara Zycha, jenž z místa svého, výklenku okenního ani vystoupiti sobě netroufal, rád jsa, že toho útulku došel. Otec ho sice několikráte vyhledal a pokaždé štouchl, vybízej ho, aby se k světu měl a tu jako zmrzlý nestál. Ale měj se k světu!

Sám starý obcházel tu tam se zastavuje, prohlížeje si a počítaje, co ten neb onen oděv asi stál, a co si ten neb onen tatík musil na něj vydlužit a jak dlouho bude asi vypůjčovat, až ho ta pýcha a marnost ženských konečně zabije a o všechn statek připraví!

Z počátku dotíral se Zych neustále ku Kolečovskému, louzně na tu nádheru a vzpomínaje starých

časů, jak bývalo; a z toho přišel opět na příbuzenstvo, znovu Kolečovskému vykládaje rodokmen, z čehož mělo vysvitnouti, že oni dva jsou nejbližší příbuzní. Ale mistr jsa již netrpěliv, náhle se k němu obrátil:

„A viš, li, Adame, co ještě v Praze nového, a co jsem ti zapomněl říci?“

„A co, milý bratránku?“

„Zrovna těch dnů, co jsem tam meškal, byl stát jakýsi starý člověk, hrozný lakomec a lichevník. Pro nekřesťanskou lichvu hrdlo propadl.“

Novina ta Zycha velice zarazila a na chvíli všeho ducha a veselost mysli mu vzala. Nežli se probral, unikl mu bratránek a vyhledal si nového společníka.

Také malíř Růžený se svou manželkou byl mezi pozvanými. Nešel tuze rád. Věděltě dobře, kdyby nebylo strýce Kolečovského, že by bohatý Vodička na nepatrného příbuzného sotva pozváním si vzpomněl. A kdyby i z lásky ho pozvali: jej netěšila ta společnost, nenpřimná, hladké, usmívavé lícе ukazující a doma, v postraní pomlouvající, závistivá a chlubná, jež o ničem jiném nemluvila než o šatech a nádheře, o jídle a pití, o slavnostech a veselí, o rytířích a pánech a jejich nezřízené hýřivosti, o životě panském, jenž byl všech tužbou a přáním.

On raději sedal doma pilně maluje, těše se ze své práce, rozmlouvaje s roztomilou žínkou nebo moudrým strýcem, jenž tak v mnohém mu světla podal, jenž tak utěšeně vypravoval o dalekých zemích a lidech, o stavbách a obrazech, jež v Benátkách, v Ilalii, v Paříži a v jiných městech velikých vidal.

Dnes však musil Růžený opustiti svou dílnu, a zřici se příjemného večera na zahrádce v osamělém koutečku pod starou baštou, kdež s Liduškou a strýcem často i dlouho do noci sedali.

Nebylo tedy divu, že ani jemu, ani manželce tu dosti volno nebylo. Liduška ovšem nevyrovnala se žádné ze přítomných nádhernou strojů. To snad také, ač nedychtila po marnostech a zbytečnostech, ji poněkud tížilo, když tolik nádhery a skvostu kolem sebe viděla.

Kdyby věděla, jak právě jednoduchými a vkusným šatem a účesem svým mile se vyjímá, jak přirozenou krásou lice svého a štíhlosti pružné postavy své nade všechny vyniká! Růžený rozhlížeje se, přece při tom manželku svou pozoroval. Byl by rád věděl, kam hledí, nač zvláště snad upírá své zraky.

„Ah, tam je strýc!“ zvolala pojednou Liduška.

Růžený sledoval její zrak. V koutku nedaleko okna stála největší učenost: doktor Rubelius a s ním Kolečovský. Mluvili o Praze a poslední cestě mistrově.

„Podivil jsem se,“ děl Kolečovský, „jak mnohé knihy dobré nyní se v Praze tlačí a vůbec vydávají.“

„Aj, vy dle všeho držíte na české knihy? Já jen latinské, vlašské a nejvýše německé čítávám,“ odušil doktor s velikou pochlubou.

„Tak vidá! jak má česká kniha přátel dojíti, když lidé učení —“

„Právě pro lidi učené není. Českou knihu přečte si každý laikus. A chtěl-li byste laicis se podobati?“

„V tomto, proč ne? Neboť jsme-li milovníci své vlasti, povinni jsme vedle hřivny od Pána Boha nám svěřené o to snažně pracovati, abychom matce své, této zemi české se odsluhovali aspoň tím, když bychom poctivost, obecné dobré a jazyk její dle možnosti své zvelebiti hleděli.“

„Vše pěkně řečeno, ctný mistře, ale máme-liž jakých knih, aby našinec, homo literatus, v nich se zalíbením mohl čítati?“ namítl doktor a vítězně stříhl očkem svým po Kolečovském.

„Neptím toho, že ta věc s velikou škodou národa našeho byla zanedbávána; ale co není, může býti, jen vůli a pšli, vynasnažení. Jeť jazyk náš tak ozdobný, hojný, užitečný a libý jako třebas jeden ve světě. Dost budeme míti spisů vzácných a znamenitých, jak už za našich časů viděti. Již teď byste potřídil z českých knih hojnou a krásnou librář*) a ještě lépe by bylo, kdyby páni naši a rytířové trochu starali se o naše literní svobodné umění. O to se ovšem pečlivě starají, aby měli lesy k honění zvěře, aby v komoře jich dosti peněz leželo, aby střílnice dostatečně opatřena byla. Byl jste také ve světě a víte, jak tam auktores jsou podporováni.“

„Ano, ale to jest něco jiného.“

„Proč jiného?“ vpadl mu Kolečovský horlivěji do řeči. „Ovšem, ovšem, náš přirozený jazyk, toť něco jiného! Odtud pak to jde, že cizincové jazyk náš tak zlehčili, proto že vidí Čechy, ani ho sami málo sobě váží. Odtud to jde, že mnohý cizozemec sedě mezi námi dvacet, třicet a více let a neuměje česky, nic se za to nestydí. Ó, u nás to již tak daleko došlo, že pravý Čech, by pak dobrý muž byl, neumí-li cizích jazykův, za nic vážen není. U nás každý,“ dodal Kolečovský peprně, „který něco málo latinou, vlastinou nebo němčinou ústa sobě proplákl, ihned českého nic čísti ani knih českých ve svých bibliothekách míti nechce, a to jen —“

Doktor Rubelius za horlivé té řeči po mistru očkama mžhoural, jen se usmívaje. Za posledních slov však sebou trhl, a v očích mu zasvitlo. Cítil, že Kolečovský jej tím bodl. Ale než mu vyplynula z úst ostrá odpověď, Vodička přistoupiv, vážené hosty zval, aby zasedli, že již čas.

*) knihovna.

Kolešovský jda ke stolu s Růženým a Lidkou, kteří právě k němu mířili, několik vřidných slov promluvil, pak jako by ani chmurka se nebyla přehnala, vybízel Rubelia na čestné místo, kteréhož doktor, ačkoliv přesvědčen byl, že mu bez odporu náleží, přijal teprve po krátké odmluvě.

Hluk a šum, jenž nastal, nežli si společnost usedla, utichl.

Za to ozvalo se cinkání talířů, nožů a sklenic. Hostina se počala.

VII.

Každý z pozvaných byl přesvědčen, že bude kvas u Dubských slavný a hojný. Také se nikdo v počtech svých nezmylil. Mísa za misou vrchovatě plná jen chodila. Pokaždé nejeden sobě pomyslí: „Teď už dost,“ ale jak jen pomyslí, již opět nové jídlo přinesli, a nová chuť ho napadla. A toho pít! Když hned před hostinou hospodář nalil panu kmotrovi a doktoru Rubeliovi vysokou stříbrnou na „villikhum“*) která pak šla kolem, mužští sobě kníry pohládili a nejeden se oblízl, jak výborná byla chuť toho starého vína. Hleditruňkové, a bylo jich tu dost, se na pít těšili, jakož polivečníci a talířův lízátkové spokojeni byli s misami. jen toho litující, že kvas nepadl na podzim, kde by Vodičková jistě opatřila paznehty medvědí a bobrový ocas, který umí tak výborně a chutně připravovati s jichou, kořeněnou pepřem, zázvorem, hřebíčky, květem a šafránem, a slazenou trochu medem.

O tom si jmenovitě farář s rektorem školy povídali a primas městský, rumný a břichatý s lysou

*) na přivítanou.

hlavou jim statečně přizvukoval, utíraje ubrouskem stále mastná svá ústa.

Nuže tlap medvědích nebylo, ani bobrového ocasu, však za to jelenina, kury v bílé jiše, kury mladé, křehké v zelené jiše se šalvějí, matou, skořicí a zázvorem, beránek uherským obyčejem, celé koury pečené nadívané zvětinou, kapoun vlašským obyčejem, štika po polsku a nadívaná, kořeněná pepřem, zázvorem, šafránem, řeckým vínem,*) skořicí a v medu smažená a ryb jiných jinak strojených.

Na chuť ženských také bylo pamatováno dobrou kaší mandlovou a ve víně vařenou varmuží, v níž byly vlašské ořechy, jalovec, kmín, *quinque fratres*, med, mouka a jádra břešková.

Již hosté chvíli pojídali, popíjeli, již hovor, jenž s počátku za jídla potuchl, živnul a hlasitěji zavzníval, an tu pojednou venku strhl se nějaký šum, a již mladý Dubský vběhl do mazhauzu a nakloniv se ku tchánu, nedaleko doktora Rubelia sedícímu, polonahlas něco promluvil. Ten div nevyskočil; ostatní, kteří to zaslechli, živě sebou hnuli, jen Kolešovský se ve tváři zachmuřil.

„Mili přátelé,“ ozval se Vodička povstav, „stala se čest domu tomuto. Vzácný host k nám přichází, pan Pěčka z Radostic,“ a kvapně se domluviv, kvapně odcházel, aby ho přivítal.

Nemalé hnutí nastalo v celém mazhauzu. Vodičková nechavši všeho, nedokončivši ani slovo, jež se sousedkou mluvila, brala se chvatně za svým manželem a zetěm ku dveřím. Nikdo si nevšiml, jak Eva se do temna zaruměla, jak Růžený po své manželce se bystře ohledl. Všichni obrátili zraky své po dveřích i Adam Zych, jenž byl dosud přepilně a skoro mlčky

*) s hrozinkami.

pojídal a zapíjel mrkaje ob čas na syna Kašpara, aby se nic neoblížel a bral.

Manželé Vodičkovi nedošli až ku schodům, jak zamýšleli, neboť ve dveřích potkali hosta, který způsobil takové pohnutí. Již z chodby bylo slyšeti jeho jasný, mužně zvucný hlas i drnkot mohutných ostruh. Hle již vstoupil! Vodička hluboko se uklání i zeť jeho, Vodičková v partikalu v před se pochýlila.

„Vítám Vaši Urozenost a ve všem službu svou,“ řečnil Vodička. Pěčka však nedada mu dokončiti promluvil vesele:

„Dej vám všem Pán Bůh zdraví i novorozeňátku a štěstí jemu i vám, mladý tatíku,“ a potřás Dubskému ruku i Vodičkovým, rozhlédl se po veškeré společnosti, a dobrý den přeje, bral se k nejbližším a nejznámějším, ruku jim podáváje. Zraky všech tkvěly dosud na šlechtici známém i pověstném.

V ten okamžik asi všechny ženské, zvláště pak Eva Vodičková, v duchu sobě přiznaly, že to statečný, sličný muž. Postavou vysokou a souměrně statnou nade všechny vynikal. Vlasy plavé volně se mu kadeřily, bradu měl krátce přistřiženu, za to plavé, krásné kníry vynikaly krásnou délkou na koncích se pěkně kadeřice. Zvláště pak vábny byly jeho jasné, modré oči, zářící zvláštním ohněm u modrého oka ne častým, ale tím právě působivějším.

Bělostné, uměle skládané okružlí objímalo Pěckovo hrdlo. Kdož by dle zánovního obleku, střihu španělského, soudil, jistě by minil, že pan Pěčka na žádné venkovské tvrzi nesedí, aniž o pole, sady, šafránice, rybníky a chmelnice se stará.

Již odložil svůj skvostný plášť i těžký kord s krásnou rukojetí, již mu Vodička značně rozechvěn přítomností šlechtice, místo vyhledal, na obvyklou poctu zapomněv, v tom přistoupila Vodičková podávajíc vzác-

němu hosti „vilikhum“, velikou vysokou sklenicí se stříbrným víkem, ze skla zelenavého, krásně květy a ptáky pomalovanou, do níž byl Dubský na její pokyn vína nalil, jistě dobrých několik žejdlíků. Pan Pěčka nasadiv ji, nahnul a když po statném doušku s díky ji vracel, ubylo z ní bez mála do polovice. Po té usedl na místo, jež mu byl doktor Rubelius přechoťně popustil.

Kolešovský dobře si všiml, že kollega jeho v gradu universitním jindy tak pánovitý, nadutý, silně sesládl, a pružným se stal k úklonám. Jak očka jeho sladce mžgourala, jak na rty loudil smích! To však mistra pranic nepřekvapovalo. Znal lidi, znal Rubelia. Jen to ho poněkud zarazilo, že pan Pěčka, jenž jej, Kolešovského znal, teď si ho ani nevšiml, jako by ho tu ani nebylo.

„Oh, toť lukavecká krčma v tom!“ pomyslí. „Nechť, pane Pěčko! Vyzývati tebe nebudu, ale —“

Vodička byl nenedálou návštěvou vznešeného rytíře blažen. Znal ovšem, co se o jeho skutcích násilných, o jeho sužování poddaných mluvilo, ale to vše počítal na vrub panské bujnosti nebo na vrub panských poddaných samých. On jen viděl člena toho stavu, po jehož důstojenství tak bez mezí a míry toužil, a jež v neobyčejné poctivosti choval, máje zároveň na paměti, že Pěčkův strýc je J. M. C. rada, jehož pomocí a přimluvou leccos by se v kanceláři královské ve příčině štítku a erbu dalo poříditi.

Kolešovský rozmlouval s paní kmotrou, svou sousedkou, kterouž nejednou rozesmál a tak zabavil, že na ostatní pozapomínala. On sice, jak se podobalo, také svého okolí valně nedbal, ale neušlo mu přece, jak pan Pěčka jmenovitě Evy si povšimnul, jak tato i matka její pozorností tou jsou šťastny.

„Ó té zaslepenosti, té marnivosti! Znají ho, slyší o něm, a přece se nelekají! Jistěť už ho tvrz a vesnice omrzely a proto přijel pro kratochvíli do města, jako ostříž, aby nějakou holubičku si vyhledal, nebo s někým se pošavloval!“ nomyslíl mistr, Pěčku pilně pozoruje. Ale tu se zarazil.

Stihl jeden pohled, stihl druhý. Každý z nich byl jen okamžik, ale plný žhoucího ohně a vášnivého zápalu, a každý vpíjel se ve sličný obličej mladé malérky a v lepotvárnou postavu její. Pak Kolečovský pohlédl na Růženého. Jak se zasmušil, jak chmuří zrak. Také on pozoroval! Oh, ten pan Pěčka by se neměl psáti z Radostic, ale „ex Monte Veneris“! Nikoho, ničeho nešetří, nic mu není svato.

„Dej Pán Bůh, aby to novorozené dítě čistě rostlo!“ ozvalo se ze šumu a směsice hlasů, a již všichni na Pěčkův ten připitek povstavše a sklenicemi a poháry sobě přituknuvše, do dna je vypíjeli.

Však si při tom již leckdos pomyslíl, že pan Pěčka pošuknuv tu a tam sklenici, cestu až ku mladé malérce dále sedící vážil a zavádív o její sklenici svou, několik sladkých slov jí poveděl. Ale ještě více mluvil ten jeho pohled. Ten Růženého nejvíce bodal. Ve tmavém zraku jeho zasvitlo, krev mu vstoupila do tváře. V návalu svém byl by snad vzal Lidušku za ruku a řekl: „Pojď! Půjďme!“ Ale v ten okamžik sklonil se někdo k němu a zašeptal: „Václave, mirni se a nezapomínej!“

Ohlédnuv se, spatřil mírnou tvář strýce Kolečovského, jehož zrak dokončil to, co slova zplna ještě nezmohla. Veselí se vzmáhalo. Jídel již nenoseno. Jen ženské a starý Zych dali se do cukrpánu a koláčův mandlových. Mužové statečně popíjeli, pivo dobré staré i víno, jak kdo chtěl. A jak nápoj se proudiv, proudiv také mocněji hovor, a chvílemi, když tu tam

pronesen nějaký šprým, ozval se jako výstřel hromadný smích. Nejvíce tam, kde seděl farář s rektorem škol a tlustý primas, jenž dosud, ač již nejedl, ústa svá jako ze zvyku utíral ubrouskem.

Zatím den byl již pohasl, i zásvit jeho ve prostranném mazhauzu. Když pak šero se počalo ukládati, kynula hospodyně, a již služby přinesly svícny s hořícími bělostnými voskovicemi. Světel bylo tolik, že jasná záře rozlévala se po tabuli a po četné společnosti značně již rozjařeně. Vlastní kvas teprve začínal. Byloť tu několik „dobrých kozáků“, kteří mnoho vydrželi a navykli byli teprve na noc připíjeti ve jméno svatého Jana Dlijana. *) Teď sotva že se jen unáčili; **) ale což potom, až budou mítí notný „rauš“, jakou to budou králku provozovati!

Starý Zych ved! si také statečně, ale Kašpárek jeho byl už pitím zmožen a bylo mu divně, tak že nevěděl, má-li se smáti nebo plakati.

Nejeden ze přítomných tomu se divil, že pan z Radostic dnešního veselí tak velice se mírní, ač přece rád, jak obecně ho znali, často a silně Bacchovi holdoval i doma i jinde ve společnosti. Byl vesel, pravda, pil s chutí, ale to pořád ještě nebyl on. Zvučný smích jeho zhusta se ozval, tu zase na chvíli umlkal. Teď povstav, k panně Vodičkově zamířil a s ní velmi čile rozmlouval. Liduška trnula. Měla na paměti jeho slova, jež jí prvé pošeptal i jeho žhoucí pohled, viděla také manžela svého chmurnou tvář i pohled, kterým každé hnutí šlechticovo stíhal.

Pan Pěčka byl mladému malíři šelmou, jež z daleka kořist svou obchází; však jistě teď míří jinam. Nemýlil se posledních dnů — ano přísám! Růžený

*) na rozhodnou.

**) mírně podnapili.

stiskl bezděky nůž před nim na stole ležící, a jiného nic nevidá a neslyše, hleděl před sebe, tam kde pan z Radostic od Evy odešel, a jiné pominuv u jeho Lidušky se zastavil, a promlouvaje dvorně k ní se naklonil. Oh jak jí hltá ten jeho zrak, jak zuesvěcuje! Co jí mluví, co jí to ten jestřáb povídá? A ona! Proč poslouchá, proč se neodvrací? A viz, ještě se po něm ohlíží! Teď něco odpověděla — ach — již pan Pěčka začervenav se, jako prut kvapně se vzpřimil. Usmívá se, ale tak rozpačité, a v očích mu hučivě zasvitlo. Odbyla ho! Oh, pane Pěčko, kdyby tak byla tvoji poddanou, což by pykala!

Takové myšlenky stíhaly se v hlavě Růženého a již zářivý pohled jeho plný vděčnosti a lásky setkal se s pohledem mladičké jeho ženy, jež usmívajíc se, jako by jim říci chtěla:

„Bylo tak dobře, můj milý?“

V ten okamžik také postřehla, jak strýc Kolečovský na ni se usmál a šedivou hlavou vldně pokýval. Ale také panu Pěčkovi neušlo to Kolečevského znamení souhlasu a pochvaly. Z pohledu, kterým mistra podalil, bylo viděti, jak žluč prudkému muži vzkypěla. Nade šum a směs hlasů v mazhauzu pronikly v ten okamžik zvukné hlasy z venku, ze síně, kamž také Vodičku vyvolali. Ten pak za chvíli se vrátiv, promluvil několik slov s panem Pěčkou, jenž máchnuv rukou, zvolal jako by novinou potěšen:

„Slyšel jsem, slyšel. Jen ať vejdou!“

A již vstoupili podivní hosté: onen muž v červeném kabátě, jenž byl onehdy velblouda vedl, jeho žena ve strakatém turbanu a za nimi Štěpán, ne již tak křiklavě, ale slušně po sousedsku oděni. Cizokrajní manželé nesli jakési bedničky, jež ihned na postranní stůl jeden postavili a otevřeli. Všecka společnost vstávala, k nim se hrnouc, zvláště ženské a

mladší mužové. Jen Lidka přibohčila se k muži svému; ten jí ruku stiskl. Štěpán, napiv se statečně z podané mu sklenice, jal se britkým jazykem svým vykládati, že tento signor Ciani ze slavného města Benátek Vlašských nejsa mocen jak náleží jazyka českého. ho požádal, aby vzácné společnosti za něj promluvil a zboží jeho všem poručeno učinil.

Zatím Vlach s pomocníci svou zboží své urovnal a vyložil: divné láhvičky s barevnými vodičkami a voňavkami, rozmanité prášky a líčidla ve škatulkách, pentle a fábory hedvábné vyšivané, koraly, vzácná, voňavá mýdla, také několik prstenů s různými kamenky, a jiný ten „dokonalý šlecht ďábla“.

„Ten prosím s amethysem, s pravým amethysem, chrání před opilstvím,“ zvolal Štěpán, drže mezi prsty prsten a do výše jej pozvídáje.

„Kolik jich máš?“ ozval se pan z Radostic.

„Je tu jen jeden.“

„Potřeboval bych nejméně tři,“ odvětil vesele šlechtic a zrak jeho utkvěl na nejstatečnějších třech kozácích, na faráři, rektorovi a primasovi. Všecko se dalo do smíchu.

„Ten tu krásný se smaragdem obveseluje ducha,“ Štěpán dále jako pravý dryáčník repetil.

„To je víno lacinější prostředek,“ zvolal prostoteký Slávek.

„Ale nemáš tu žádného, jenž by zjednával přízeň krásných paní?“ ozval se Pěčka poznovu. Bystří Štěpán pochytil ihned jeho pohled, který na sličné jeho švagrové utkvěl.

„Všechny mají tu moc, každé drahé kamení, vysoce urozený pane! Cestička do srdce krásných paní je dílážděna drahým kamením,“ zasmál se Štěpán, tékaje černýma očima po shromáždění, zvláště po ženských.

„Také tu jiná dobrá pomoc,“ ozval se teď Vlach, a pozdvihnuv křišťálovou, broušenou láhvičku do výše, že se jen zasvítila, ukázal na černou jakous kuličku v ní. „To kapounkový kámen, ze žaludku kapouna, popařený, pravý, ten se nosí pod jazykem, činí člověka milým.“

„Haha, doktore,“ zasmál se Pěčka, „je-li pak to pravda?“

Doktor Rubenus všecek zarudlý od pití vzal vážné láhvičku do ruky. prohlížel veleuččeně, přivoněl, pak pokýval hlavou:

„Pravý, věru to allectorius, ale lepší ještě radianus, kohoutí kámen, lapis niger, translucens, jenž se v hlavě kohoutí nalézá, krmi-li se černý kohout capitibus formicarum, hlavičkami mravenčími, toť jistá pomoc tomu, qui vult aliquid impetrare ab aliquo, tedy také, chceme-li sobě získati lásku. Aj, proč se tak smějete, mistře Kolečovský? Což jste tak málo studoval?“ Ale popuzenému doktorovi Pěčka vpadl do řeči.

„Oj, divíte se, doktore, že vás chce mistrovati?“ Vždyť se vám plete do řemesla. Dělá chlapům masti na rány, jenže haha — hůře nežli ten nejhorší mastičkář na vsi!“ zachechtal se pan z Radostic dychtivě chápaje se příležitosti, aby se mohl schladiti na mistru za dnešek i za to, co stalo se v lukavecké krčmě, a co lidé zbojní Pěčkovi ovšem nezatajili. „Špatně, špatně, pane z Kolečova,“ Pěčka pojednou k mistru se obrátil. „Rány té staré šelmy, toho Machana, jste nezacelil. Sám ďábel si ho již vzal!“

Kolečovský z nenadání jsa tak napaden, byl překvapen, ale poslední Pěčkova slova plná bezcitnosti, surovosti, popudila starého mistra. Upřel zrak svůj, vzplanuvší spravedlivým hněvem, na šlechtice a odvětil hlasem pohnutým:

„Tím hůře pro vás! Nezacelené rány toho nebožáka budou před Pánem Bohem křičeti a na vás žalovati!“

Pěčka zrudl, pak se divoce zachechtal. Ale již Vodička přistoupiv k němu, prosil ho, aby se neráčil hněvati, kdežto Vodičková Kolečovskému jala se domlouvat. V tom také Štěpán spustil a přerušil svou řeč, jež jak bystřina v pravý okamžik spustila, trapné ticho, za okamžik po veškerém mazhauzu zavládnuvši. Prosilťe šprýmovně pana Pěčku, aby na krásné paní a panny nezapomínal a nad zbožím jeho smilovati se ráčil.

Pěčka se tentokráte, věru div, přemohl. Usmáv se žádal všech paní a dívek, aby sobě braly po libosti na památku dnešního veselí, a vzav bedničku, nejprve u Vodičkové a dcery její se zastavil. Zrak jeho však ohlížel se po mladé malířce. Té tu však nebylo.

Prve, jak pan z Radostic z nenadání Kolečovského napadl, malíř Růžený hned ku svému strýci se přitočil, jako by starce před tím násilníkem brániti chtěl. I Liduška se k nim přimkla, hledíc úzkostně se strýce na rozpáleného rytíře. Ale když bouře zprostředkováním hospodářovým a ještě více Štěpánovým se přehnala, Kolečovský mladým manželům pošeptal:

„Teď jděte domů.“

„A mám tě tu tak nechati?“ ptal se malíř, teď k odchodu nejsa ochoten.

„Šel bych rád, ale nejde to, neboj se!“

Strýc chtěl, a tak odešli; nikdo si toho nepovšiml. —

Signor Ciani byl jistě dnes velmi spokojen. Téměř všecko zboží své prodal a jak! Bude to znamenitá suma, pro kterouž si zítra do domu páně Pěčkova půjde. Všecek rozveselen, odcházel se svou společnicí do hospody, ve které bytoval.

Také Štěpán měl se k odchodu a jmenovitě Radostickému rytíři se ukláněl. A ten zvolal: „Což se tobě, ty fatkáři a rybaltníku mezi námi stýská? Zůstaň!“

„Dobří kozáci“, značně již napili, vesele a hlučně uvítali rozhodnutí velmožného pána. Věděliť, jaký je Štěpán šprýmovný druh, a že „pochtivé veselí“ jejich jistě nezkazí.

V tu chvíli Kolečovský povstal, maje se k odchodu. Zdržel se tu bez toho příliš dlouho, jen aby pan Pečka řici nemohl, že vzal do zaječích. Ale teď! Hle primas všecek rudý, klátivým krokem přistoupil k Dubskému a jen záře, dosti těžko promluvil:

„Pane hospodáři, opatř to, aby vína a piva dostatek bylo; na tom dosti nebude, abys chtěl nás jedním truňkem poctiti a tak hned odbyti. A co sklenice! Láhve, konve, štandle ať jsou plny. Konve, štandle, co sklenice!“

VIII.

Noc byla teplá a tichá.

Kolečovskému se uvolnilo, když vyšel z Dubského domu a svěží noční vánek ovanul jeho tvář. Bezděky smekl a stanul, rozhlížeje se tichou pozdní nocí. Všecko město již spalo. Jen okna rozlehlého domu Dubských zářila do tmy, a ven až vyzníval hlahol a občasný hlasitý smích veselých hodovníků. Se zvuky jejich pojilo se hrčení vody v kašně, jež ztichlým náměstím jednotvárně zvučelo. Starému mistru nebylo jako hodovníku, jenž vesel a rozjařen domů se vrací. Nepěvoval si, nekráčel jarým krokem bezstarostně kol se rozhlížeje, ale zvolna šel, hlavu věsil.

Tížilyť ji vážné, starostné myšlenky. Tak dostal se z náměstí do vedlejší ulice, z té do druhé zabočil, míře ku městským hradbám, kde stál dům Růženého.

Pojednou se však zastavil. Spatřil v nízkém domku světlo a zaslechl pustý hluk. Ah, toť Jelenova krčma. Pirglok*) již dávno odzvonili a tam ještě veselo!

Jistě žáci**) tam v piterně své umění prokazují a šenkýřce fěrtoušek přetrásají! Toť, když také příklady mají! Když rektor do němoty se opíjí a sukcentor nočním douškem také nepohrdne!

V ten okamžik otevřely se dveře a roj mladíků vyřtil se z krčmy na ulici, hulákaje a pusté smíchy tropě.

„Bratři mají schůzku, pojdte —“

„Ne, dříve nastrkáme rektorovi do zámku kamínků, není jistě doma.“ Všecko se zachechtalo.

„Ale pak na ty šedé beránky bratrské. Hoj, tu někdo jde!“

„Stůjte!“ ozvalo se ze šera, a mistr Kolečovský vztáhnuv proti nim ruce, vážně a pevně k rozbujnělým mladíkům promluvil:

„Mladí přátelé, jděte domů, a dejte pokoj sousedům i sobě. Chopte se raději knížky.“

Pustý hlahol a smích byl mu odměnou a odpovědí.

„Zlořečený jest, kdož květ věku svého mladého ďáblu a rozkoši posvěcuje. Považte —“

Pro hluk nemohl dále. Obstoupili ho hlučlce; někteří jali se hvízdati.

„Ah, toť magister Kolečovský!“ ozval se hlas.

„Nechte toho kazatele; pojdte k rektorovu zámku.“

„Pojďte, pojdte!“ a jako smečka hnali se s křikem dále, až zanikli v pobočné ulici. Jen hluk kroků a směs hlasů jejich z temna ještě zaznívaly. Kolečovský povzdychnuv, ubíral se dále k domovu.

*) Знaмeнiя, aby hospody se zavřely.

**) studenti.

„Taková nám roste budoucnost!“ pomyslí. „Takové nám záky naše školy vychovávají! A jaké jich vědomosti a jaké povahy?! Jakž bude řádných a celých mužů v úřadech, v obci i v církvi? Jak by nás nezastínili a nepotlačili cizinci, kteří nás přemudrují? A jak by nás si vážili, ač tu jen z naší milosti jsou?“

Oddechl si, když poznal Růženého dům, když blížil se ku svému tichému bytu, kam pustý hluk mu nezáležal, kde spisy milými se obíraje zapomínal na všechny starosti a těžké myšlenky, jež mu vždy napadaly, kdykoliv na lidi přišel.

Tak prve také oddechli sobě mladí manželé, kteří vedouce se jako dvě mladých zamilovaných letní noci domů kráčeli. Přes práh domu Dubského Václav pospíchal, ale čím dále zacházeli, tím loudavější byl jeho krok; ve stínech té tiché, teplé noci volnilo se mu v duši a jhlo, takže za chůze pojednou se zastavil a milou ženušku k sobě přivinul. Nedalo mu, musil ji odprosit. Vyznal se jí, že když Radostický rytíř k ní tak se skláněl a jí něco šeptal, že on, Václav, ve své rozhořčenosti také jí zazlival, že ho vůbec poslouchá, že na něj hledí.

„Nevím, čím bylo, ale cítil jsem, že bych na tom člověku v onu chvíli toho nejhoršího se dopustil.“

Žínka ho chlácholila, a tu, jak těsně jdouc mu po boku, k němu vzhledla, viděl v šeru nočním její úsměv, i její oči, jež stejným kouzlem, jako někdy na svobodě, tak mocně ho vábily. Nachýlil se k ní a líbal je i ústa, a Lidka, která prve jeho prudkým, žárlivým slovům s potěšením naslouchala, byla nyní zase těmi polibky blažena. Ve všem jeho upřímná láska! A zase kráčeli, zase stáli, až přijala je milá jich světnice.

Václav otevřel okno hledící do zahrady, a proud svěžího vzduchu a lahodné vůně vstříc jim zavanul.

Liduška si na blas, blaženě povzdechla.

Václav šel k polici pro svíčku. Ale v tom zavznělo za ním jemně:

„Nerozsvěcuj, je tak pěkně.“

A již byl skokem u ní. Seděla na židli hledíc ven otevřeným oknem, kde vystupovaly temné, měkké obrysy košatých stromů. Tu tam nad nimi hvězda se mihotala. Malíř usedl vedle své manželky.

„Je tu tak pěkně,“ opakovala tiše.

„A nejsi unavena?“

„Nejsem; ráda bych se také strýce dočkala.“

„Zrovna jsem také na to myslel.“

Lidka patřila chvilku do zahrady, pak obrátila se po muži. Jeho mlčení se ji dotklo. Aj, on hledí do země!

„Co je ti, Václave? Nač myslíš?“

„Ah, nic to není.“

Však manželka neustala se ptáti.

„Vidiš, Liduško, jak jsem bláhový. Napadlo mi, máš-li mne tak ráda jako někdy.“

„Zas už mne soužíš! I na svobodě tak často jsi mluvil. Zase tě ta nedověrná nemoc napadá?“ děla s úsměvem. „Proč se ptáš?“

„Jen tak, nehněvej se,“ a prudce dodal: „Vim, věřím, věřím tobě, mé srdce!“ a k prsům ji přivinul. Však nepověděl, že pan Pěčka z hlavy mu nejde. Již minulých dnů, co strýc v Praze meškal, všiml si toho, že Radostický rytíř přešel několik dnů po sobě kolem jeho domu, pilně se naň ohlžuje. Ale komu by napadlo! Pak z čista jasna jednoho jitra vešel pan Pěčka do vnitř a objednal si u Růženého obraz sv. Václava, aby ho pěkně na desku namaloval. Divil se tenkrát mladý mistr, že Radostický tak dlouho tu prodléval, bedlivě hotové listy nového kancionalu si prohlžuje. Tenkrát nebyla Liduška doma. Dnes Růženému svítko,

proč pan Pěčka obcházel, proč obraz jednal, proč tak dlouho prodléval, až pak konečně Lidušky se nedočkav odešel!

Když Kolečovský z Prahy se navrátil, Růžený mu tolo vše pověděl, sám ovšem pravé příčiny jednání Pěčkova netuše. Také strýc nevěděl, co by v tom bylo.

Ale dnešní večer malířovi všechno vysvětlil. Radostický rytíř Lidušky dříve neznal; ale proč teď najednou si jí tak povšíml, proč tak okázale ji vyhledával a do řeči se s ní dával? Kde ji poznal? Kde se s ní setkal nebo ji uviděl?

Tak sám sebe se tázal, ale na hlas nechtěl, až pak přece:

„Znala-li's Pěčku?“

Liduška opírajíc hlavu o jeho rameno překvapená tou divnou otázkou, vztýčila se:

„Ovšem, vždyť jsem ho někdy vidala, jako ty.“

„A nikdy s ním's se nesetkala, nemluvila?“

„Ale, Václave, jak to mluvíš, jak se jen tážeš Dnes poprvé se mnou promluvil a nedej Pán Bůh abych s ním zase měla jednat.“

„Viď, viď! ó, nehněvej se; já jen, když pomyslím, divné myšlenky mi proskakují. Ó, nehněvej se, že jsem tak —“ a vroucně objal svou mladou ženu.

V tom otevřely se domovní dvěře

„Strýci! Strýci!“ ozvala se Lidka. Oba vstali, aby milého starce zastavili, jenž by zajisté tichými kroky nahoru do svého bytu se kradl, aby je nezbudil. Kolečovský mile jsa překvapen, ochotně k nim vešel. —

* * *

Bylo již dlouho po půlnoci, když pan Pěčka z Radostic opustil dům Dubského a rozbujněnou společnost, která již notnou „králku“ provozující, mladého

rytíře ještě pustiti nechtěla. Ženské již byly většinou odešly; teď také Eva valně jsouc rozmrzená, domů se odebrala. Což to urozenému pánu do hlavy vsedlo, že nejprve tak pozorný, pak těm pijanům zcela se oddal a s nimi kvasil? I paní máti, ač se žádnému, leda své dceři, nepřiznala, v počtech se zmátla. Vodička a Dubský sprovodili Radostického rytíře až ku vratům domovním, kdež čekali dva sluhové držící planoucí pochodně. Na východě prosvítoval slabounký zásvit denní; ale náměstí a ulice městské byly ještě ve stínu, jimž proudila teď rudá zář obou pochodní, kterými sluhové vznešenému pánovi svítili na cestu. Pan Pěčka, ve plášť zahalený, neodnášel si také z bujného, hojného kvasu mysl nejveselejší. Však se mu již tam divili, že nemohl přijíti do veselé noty; a nebýti toho šaška Štěpána, jistě by ani tak se neveselil. Kdož ví, co zapíjel. Snad ne to přísné mistrovo slovo? Oh, to jistě ne, o tom byli všichni přesvědčeni. Z toho si nic nedělal, že ten starý sedlák umřel. Rány jeho jistě ho neděsily! Což o jednoho chlapa!

Z hlubokého stínu vypínal se k nočnímu nebi Pěčkův vysoký dům s arkýřem v rohu. Průčelí všecko bylo vlašskou malbou hojně ozdobeno. Nyni, za mího-tavé záře pochodní, jež na průčelí se chvěla, divně se vyjímaly ty rytířské, bojující postavy a podoby podivných zvířat v hořejším pasu pode střechou. Jeden ze sluhů přistoupiv ku dveřím, chtěl železným visutým kladivem na šafáře zabouchati, ale v tom uviděl ve skulině kus papíru, patrně schválně tam zastrčeného u výši, co by dorostlý, velký muž dosáhl. Vzal a podal Pěčkovi. Ten jako by se probral z mrákoty, jež smysly jeho počala tížiti. „Posviť — oba, ať uvidím, co to je,“ zvolal a rozbaliv hrubý papír sprostým, bílým voskem zalepený, nahlédl do pisma sice dosti tvrdého, ale zřetelného. I četl:

„Ode mne Víta Machanova z Radostic, vašeho poddaného, Vám, pane Pěčko z Radostic a na Plané. Jakože jste mne a rodinu naši všelijak soužil, mučil a trápil, a mne ze škol vzal a pak nevěstu mou zkazil a zhanobil a mne do světa mezi lidi zlé vyhnal a na první můj list odpovědmi a varování nic nedávaje, otce mého starého i nadále jste týral, až ho vaši lidé zbojní jistě ne bez vaší vůle tak ubili, že z těch ran umřel ubožák starý, protože vám odpovídám a ohlašuju, že teprve zvíte, jak se vám odměním. A bohdáť mi Pán Bůh pomůže, že vás jistě dosáhnu; a takovou nad vámi pomstu udělám, žeť se čertu libiti bude!“ Pan Pěčka čta ten list, zrudl a počal se usmívati. Byl to škaredý, hrozný úsměv.

„Hej ty, cháme! Probuď šafář! Což ten krtek ještě chrápe?!“ hněvivě sluhovi poroučel. Šafář domu za chvíli stanul před pánem, jemuž ovšem nemohl říci, kdo tu ceduli do dveří zastrčil. Prudké lání Pěčkovu bylo mu odměnou. Jak po té ochotně, kvapně poskočil, když pán posléze se rozkřikl: „Ta šelma paličská jistě v noci tu byla, a je tu ještě. Spěš k pohnocnému a k bifici, a vy jděte s ním a hledejte!“ Sám pak zamračen a rozhněván vešel do domu.

Tou dobou v mazhauzu Dubského bylo ještě živo a veselo. Ženské odešly a z mužských vydrželi na nohou jen ti nejlepší kozáci: primas, farář, rektor a Štěpán. Starý Zych, kterého si zasedli a na nějž se spolčili, ležel už na zemi spít a chrápaje. Na stole, na němž ubrusy byly rozlitými nápoji tu a tam umáčený, stály ohromné korbele, u stolu džber a konve, z nichž hasili nedopitové věčnou svou žízeň.

Farář pořád vstával a měl se k odchodu, ale vždycky se dal od primasa zadržeti, a rektor vykládal, že to již nestojí za to, že bude hned ráno a že půjdou hned do lázně, a pak — no pak že mladý Dub-

ský vypraví ještě tak malý svátek hodovní jako tučné pondělí, a že by si teď ještě mohli „flusa“*) zahrát. Zmožení byli již všichni, a mluvili a bratříčkovali sobě těžkým jazykem; jen Štěpán nezmožen, bystrý stál nad nimi, jak se objímali a líbali, a smál se jim, že jsou jako tři gracie. Svičky dohořivaly a roztálý vosk ztluhnuv uložil se na svícný. První zásvit denní pronikal do mazhauzu, v němž bylo všecko vzhůru kostkou.

* *
♦

Když v domě Růženého pozdní, družný hovor utichl a všichni konečně ulehli, nemohl mladý malít dlouho usnouti. Liduška již dávno spala; bylo slyšeti její poklidný dech. Jak často jindy v noci se probudiv tomu tichému dechu spokojeně, blažen naslouchal! Proč dnes tak není? Proč je nespokojen. proč nemůže spát? Oh, bláhovosti — a přece — přece —!

Bylo již pozdě, když konečně mdlá víčka se mu pozamkla. Když se probudil, svítalo. Co to? Již prve jako v polosněni zdálo se mu, že někdo zpívá, a věru, slyš! Růžený povztyčiv se, naslouchal. Z venku bylo slyšeti zpěv hlubokého, hodně chraptivého hlasu:

Řekla jest paní Venuše:
„Můj švarný synu Amore,
šip vezmi bez meškání
a zraň tu mladou paní,
tu mladou, spanilou —“

Dvěře zaskřípěly, někdo vešel do domu. Toť Štěpán! Bylo slyšeti jeho hlučné kroky na siní, pak hřmotně dvěře u komory zapadly, a nastalo ticho.

*) flus, toho času oblíbená hra v karty.

„Již je den,“ pomyslí malíř. „Nic divného u Štěpána. Ale kde se tak zdržel? Snad ne u Dubských? Ó, kdyby si ho někde na dobro nechali, toho čistého bratříčka! Bude tu bez toho pro samou svízel, ostudu a mrzutost.“

IX.

Ale všechen mrak zmizel s čela mladému malíři, když ráno ženuška jeho zardělá a svěží jako poupě růžové k němu přistoupila a sen svůj dnešní jemu vypravovati se jala. Odložil štětec, kterým bohatou iniciálku dokonával; hledě do zářících očí milé žínky, naslouchal.

„Bylo to jako tu, jako teď, jako bych se otevřeným oknem do zahrady dívala, ale tu na levo bylo jakési stavení nevelké, od kamene, a ta jeho zeď byla všecka vinem porostlá. Jako by na jaře bylo, protože teprve listí vyraželo; dobře bylo viděti starý vinný kmen a všecky ratolesti, jak se po zdi vinuly a táhly. Zdálo se mi, že bylo na úsvitě, ještě šero, ale tu kolem révy bylo jasněji. Dole pod ní krčilo se v důlkách v sypké, suché zemi několik slepiček, ale takových hezkých, kropenatých, a asi tři, ty měly chocholky a ty seděly na nejnižších ratolestech; na těch ostatních tenčích zase seděli ptáčekové, samí drobní a malí a všichni spali jako ty slepičky.“

U prostřed v té révě na kmenu sedělo děťátko v košilce. Oh, milý Václave, takové krásné, utěšené! Mělo takové světlé vlásy, taková zdravá líčka! Bylo v košilce a bylo mu viděti ručky a drobné bílé nožky. Sedělo tak hezky a dřímalo. Ó, té libé hlavičky ka-deřavé!

Lidka se na okamžik zamlčela. Živé vypravování,

jasné oko i lice svědčily, jak sama vzpomínka blaží mladou ženu.

„Jak se tak dívám,“ začala, „děťátko se ti na-
jednou probudilo. Jen oči otevřelo, a již probudili se
také slepičky a všichni ptáčekové, a dívali se na mne
černýma očkama. Ale jak se to děťátko na mne po-
dívalo, zapomněla jsem na všechno. Nevím, tak mně
jakživo nebylo, tak divně a přece tak milo a blaze.
Nemožná slovy pověděti.“

Umkla. Tváře živěji se jí zbarvily a v zavhlých
očích zračilo se cosi, čehož Václav v jejím zraku
nevidal.

„A jak zmizelo?“ ptal se.

„Zmizelo,“ povzdechla Liduška, „nevím, jak. Tak
půjďnou, jako se zjevilo.“

„Ó to je znamení! To je dobrý sen!“ zvolal ve-
sele Václav. „Snad nám Pán Bůh takové naděli!“

Mladá žínka nevyznala se, že vyslovil její nej-
vroucnější přání a myšlenku, ale jak ji k sobě vinul,
mlčky sklonila hlavu svou na jeho rameno — —

Co tak v té tiché, šťastné domácnosti zplna za-
pomněli v blahém okamžiku na minulou noc a její
nemilé stíny, po veškerém městě teď o ní vypravovali.
Staloť se tak mnoho pod jejím temným pláštěm! Po-
prvé, vyvedli nezbední žáci kousky, které daleko pře-
konaly vše, co bujná mládež tak zhusta ztropila. Co
v krémě bylo, hanba zvlášť o tak mladých lidech po-
vidati, a pak zburcovali všecko předměstí a domy,
v nichž Bratři přebývali. Čemu ještě skoro všichni se
smáli, bylo, že Zychovi rozebrali vůz před domem
stojící a do všech koutů města jej roznesli. Jedno
přední kolo pak nebylo možná nalézt, až je konečně
Kašpar Zychův, jenž včerejší hody odstonal, kdesi na
střeše shlédl. Item mnoho povídáno o křestném kvasu
u Dubských, o hojnosti jídel a pití, o šatech hostů,

o návštěvě rytíře Radostického a jeho darech, jež všem pannám a ženám učinil. Item povídáno, a to nejvíce, o tom, jak pan Pěčka domů jda, našel ve dveřích domu svého list odpovědný. To poplašilo všechny, to také způsobilo, že Dubský odložil nový svátek hodovní, jakž jej pro své hosti znovu na druhý den chystal. Ženské se aspoň tím těšily, že budou po dvou nedělích na vino pozvány, až dítě do koupele pone-sou a šestinedělka až bude mytím očišťována. To bude jejich veselí! Tu nebude o vino, a jistě pítí tolik, že kmotry rozjařené jedna druhé střevíce zouvati a roušky s hlav dolů tabati budou. Dubský odložil druhou hostinu hlavně na radu své tchyně. „Pan Pěčka by dnes jistě nepřišel, když ten odpovědný list —“ děla. „Nechej toho až na ‚šestineděle‘. Mohou býti hlučnější, než jak obyčejno, a můžeš pak na ně více hostů pozvati, aby slavnější byly.“

Obecnou bylo hádankou, kdo ten odpovědný list do města přinesl a zastrčil. Biřic, ponocný a všichni, které zburcovali, pilně hledali po krčmách a místech, jež by mohla býti smělcí útulkem. Ale všecko nadarmo. Nikde po něm ani stopy ani památky. Jistěť, jak list v noci zastrčil, také hned z města uprchl.

Povídali sobě, jak pan Pěčka se rozlilil, když šafář se navrátil s prázdnou, jak biřici, ponocnému i veškeré správě městské lál, že u nich ve městě jako v holubníku, a hůře. Pak se Radostický rytíř ukázal. Jel na koni sám a sám po městě i odlehlou ulicí podél hradeb, tam kde stál Růžného malíře dům. Lidka stála zrovna na prahu, když kolem jel. Až v duchu se rozběhala, jak se na ni podíval, usmál a důvěrně ji rukou kynul!

V tu chvíli toulavého Štěpána doma již nebylo.

Po včerejších hodech u Dubských spal dlouho, téměř až dopoledne, a sotva že se dole ve světnici

ukázal, aby něco pojedl, již zase paly vyláhl a někam se zatoulal. Měl záminku tentokráte pravou, že se jde rozloučit. A skutečně, odpoledne ten Vlach mastičkář a družka jeho s městem se rozžehnali. Šli zase u valném průvodu mládeže, ženských a žáků, kteří všichni tlačili se ku vzácnému jim zvířeti, starému velbloudu, krácejícímu klidně, nevšimavě uprostřed toho hlučícího zástupu. Ve staré, klenuté braně až zácpa nastala, tak že velbloud i bělouš, na němž teď ten červeno-kabátník jel, na chvíli se zastavili a městský biřic několikrátě žilou se musil rozehnati, nežli se dráha uvolnila. Zatím Štěpán máje část výtěžku ze včerejšího, znamenitého prodeje ve svém váčku, seděl ještě v krémě a zapíjel zármutek z rozloučení dobrým „starým pivem“,*) tak že se mu černé oči jen blyštěly. A v duchu se smál dvěma sousedům, oběma stolicářům, kteří také raději u korbele nežli doma v dílně seděli. Vypravovalť jim, že s tím Vlachem musil se již rozloučiti, poněvadž teprve teď poznal, jaké to kviti. Že hadačem je, to věděl dávno, protože ho nejednou slyšel, jak ze snu, lin na rukou, též ze štěbotu ptačího věci budoucí lidem zasliboval, ale že je také zaklínačem a černoknežníkem, o tom teprve nedávno se dověděl. Sám satan v poslušenství jeho stojí, a toho satana má zavřeného v tom ohavném zvířeti hrbatém, ve velbloudu. Však že dlouho nevěděl, proč Vlach u něho ve stáji spí, až onehdy o půl noci, on, Štěpán náhodou jda kolem chléva, na vlastní uši slyšel, jak Vlach rozmlouvá s tím velbloudem, skrze něhož mu ten starý kat, sám ďábel, odpovědi dával. A tak, že nechtěje v takové divné spolky upadnouti, duši zkaziti a někdy snad na hranici skončiti, raději vytrhl a Vlachovi „vale“ dal, ač prý při něm dobře

*) nynější „ležák“.

bylo, a člověk leccos moudrého a prospěšného pochýtil. —

Když Štěpána konečně balamucení to zmrzelo, vstal a šel, jak s úsměskem pravil, „potěšit pana bratra“ a „toho mistra přeuceného“.

Pan Pěčka neodjel na tvrz, ale zůstával ve městě. Mnozí sobě vykládali, že snad, když ten odpovědný list dostal, polem a lesem si netroufá. Ale ti smělého Pěčku málo znali. „Ten se čerta nebojí,“ děl jini, dokládajíce: „Ale divno dost, že ten sedlák jako nějaký pán ve svém předsevzetí se ohlásil. Měl by mu to beze všeho — eh — člověk nesmí říci, co myslí! Ale takto bude Radostický jako rys a slepě do rány nepoběhne. Spíše ten odpovědník narazí!“

Jak se tak starali, meškal Radostický rytíř v arkýři svého domu, sedě u stolku ve velikém křesle rudě potaženém. Měl na sobě lehký jenom kolárek. U nohou ležel mu krásný chrt plavé barvy. Venku se již tmělo. Do útulného arkýře padala záře voskovic z vedlejší komnaty, oddělené od komnaty arkýřové jen koltrou, nyní porozhrnutou. Mírné světlo nebylo s to, aby také arkýř jasně ozářilo; nicméně v zásvitu jeho bylo pozorovati na stěně mezi okny čtyři pěkné figury malované nejvíce poetské o Venuši. Vábně bělalo se tělo vlnadné bohyně v rozmanitém položení i postoji. Jen na jednom obraze nebylo matere Amory, tam ji však nahradila neméně vlnadná Leda. Ale mladý rytíř nedbal krásných obrazů. Kadeřavou hlavu o lenoch křesla opíraje, hleděl zamyšleně do stropu. Na mysli netanul mu zuřivý odpovědník s vytašenou zbraní na něj namířenou, ale lepá, mladá žena, jež rozplamenila bujnou krev rytířovu. Často se mu teď zjevovala, to od oné chvíle, jak ji poprvé spatřil. Šel z rána kolem města, a jak blížil se k Růžového baště, zaslechl zpěv lahodného ženského hlasu.

Pan Pěčka byl pěkných žen a dívek lovcem a rád je vyhledával pro svou kratochvili. Tenkrát stanuv u bašty, postřehl vedle ve zdi fortničku, kterou mohli z Růženého domu ku potůčku. Byla pootevřena. Pan Pěčka bedlivě se ohlédl. Nespatriv nikoho, směle fortničkou vnikl do vnitř, a hned ocitl se na zahrádce; husté křoví vedle samé fortny poskytlo bezpečného útulku. Nikdo ho nemohl viděti, sám viděl všechno. Malířova žena jista jsouc na zahrádce, do níž nebylo viděti, zalévala své a strýcovy milé květiny vesele sobě popěvujíc. Byla jen lehce oděna a tu teprve bylo znáti její mladé, svěží vnady.

Pan Pěčka tajil dech a křečovitě tiskl haluzky opatrně je odsloňuje, aby lépe viděl. Hleděl, zrakem vpíjel se, hltal. Zrudl, oči mu hořely, počal se chvěti. Opanovala ho vášeň tak mocně, jak už dávno ji tak nepocítil, a snad byl byl v zaslepenosti její se zapomněl, ale v tom mladá žena nic netušíc, sebrala koněvku, zaběhla do domu a zpívajíc jako ptáče zmizela jako paprslek. Pan Pěčka ještě čekal, až pak probrav se, odešel, aby snad nebyl překvapen. Ale z toho zákoutí, z té malé zahrádky plné květů, světla a šveholu ptačího, odnášel si palčivost duše. Vyzvěděl, kdo ten krásný zjev a divil se, že často snad již ji viděv, nikdy si ji nepovšimnul. Jen tomu se divil; jinak nic ho nezarazilo, že to žena jiného. Plamen vášnivé tužby v něm hořel a ničím ho nedusil. Neznalť žádných ohledů. Žádost přemohla všecko v něm. Teď bylo jediným jeho myšlením, jedinou snahou a prací, jak by k té sličné ženě se přiblížil. Dlouho se mu nedařilo, ba ani ji často nevidal. Až zase o tom kvase křestním. Ó jak se ten nafouklý Vodička mýlil, že k vůli němu přichází! Přišel tak z nenadání, neočekávaně, poněvadž se náhodou dověděl, že také ona, ta mladá malérka bude u Dubských. A byla, a viděl

ji! Nespátril ji v čechliku a sukénce, nespátril jejich svižných, vábných nožek laních, a přece líbila se mu, přece ozvala se žádost jeho mocněji. Ale jak jej odbyla!

Nebyl takovým slovům zvyklý. Nadál se snadného vítězství, zvláště co jejího muže poznal. Ten málomluvný a jako zachmuřený malíř nelíbil se jí asi valně, tak pan Pěčka se domýšlel. A ona jej, muže rytířského, přece odbyla! — Bude to tvrdý oříšek! Ale ona musí jemu v náručí spočinouti! Teď zjevovala se mu na mysli také, nejen jak byla na zahrádce, ale také v té nedělní strůji, jež ji tak slušela. Mámil se a maloval si okamžik, až by bílé její čelo, to hladké, jako sametové líčko zardělo se záplavou vášnivé milosti, až by její jasné oči zahořely, až by se pozamkly, až by ve sladké mdlobě hlava její se naklonila!

Jen jak, jak toho dociliti!

Venku setmělo se. Pojednou fena plavá se hnula, naslouchala, pak vyskočivši vyběhla do komnaty zuřivě štěkajíc. Pěčka povztyčiv se ve křesle, však nepovstav, okřikl ji svým zvučným hlasem. Vstoupil před něj ten, na kterého byl před chvílkou také vzpomněl. Štěpán hluboko, ač s jakousi smělostí, poklonil se pánu Radostickému, kterému byl příchod jeho vítaným. Zalibil si již oněhdy jeho šprýmy, a proto, z kvasu odcházeje, pozval Štěpána, aby také k němu přišel. Však vítanějším byl mu proto, že přebýval pod jednou střechou s tou, po které Pěčka prahl. —

Již chvíli rozmlouvali, t. j. již chvíli Štěpán pro kratochvil pánovu bláznovské kusy leccjaké vypravoval, laškoval, jiné soudil a jim se porouhal; ale dobře při tom pozoroval, že pan Pěčka nesměje se z plna hrdla, jak by zajisté se smáti musil, ale že začasť jen se usmívá, zasměje, nevěda dobře čemu, a jen někdy slovo prohodí. Až pojednou, když Štěpán schválně umkl, ozval se rytíř:

„A co dělá ten váš mistr mastičkář, Kolečovský? Však mu nezapomenu, jak se na mé lidi obořil!“

„Pořád by ten svět spravoval a záplaty svého rozumu přišival. Také rytmus dělá, veršičky, latinské i české, tuze kratochvilné! Však jsem dnes nějaké u něho zahlédl. Hle, jak krásně se počínají!“

Kdo se přilišně přeplňuje,
ten sílu těla svého potracuje.
Podagra, nemoc panská, nervův mdloba,
jichž se nestrachuje střídá chudoba.“

Pěčka se dal do hlasitého smíchu. Rozesmály jej i verše i způsob, jakým je Štěpán přednesl.

„Nu, a cože můj svatý Václav? Viš-li, že mi jej bratr tvůj maluje?“ ptal se Pěčka ve smíchu se utišiv.

„Oh, málo ho přibývá. Pan malér si všímá více Lidmily ne zrovna svaté, ale za to hezčí,“ odvětil Štěpán, oči své na rytíře upíraje.

„Ó ten mazal a takový kvítek pěkný!“ zvolal rytíř živě, pohnutě, až se mu dobrodruh v duchu usmál, jak jej rázem probudil a proměnil, a jak se mu zavisitily oči.

„Nu, a co dělá ta tvá hezká švagrová?“ ptal se rytíř dále.

„V duchu touží, že mám takového bratra.“

„Nemýlíš se?“

„Sotva.“

„A jak mne odbyla! Zdálo by se, že není stezky k jejímu srdíčku.“

„Ke každému srdíčku je. Jen třeba dlážditi.“

„Při sám Bůh, třeba samým drahým kamením, jen kdybych tou cestičkou sladkého konce došel.“

„O kom ráčíte mluvit?“

„O ty lišáku, však jistě víš, ale povím ti, že o tvém měsíci.“

„Ráčíte býti dobrotiv. To tuze rád slyším a službu svou, vždycky povolně hotovou, připovídám,“ odvětil Štěpán vážněji a zablýskal chytrýma očima.

Pěčka bystře naň se podíval:

„A kdyby i proti bratru bylo?“

„Vlastního bratra nemám, a nevlastní tolik dokázal, že mne máti moje vydělila. Byl vždycky tak hodný, hm,“ a jizlivě se ušklíbl. Z tváře jeho za těchto slov zmizela všechna fraškovitost. „On má dům i zahradu i role kus, on má ženu mladou, je měšťáninem, já nemám nic a jsem tulákem,“ doložil Štěpán závistivě ku svým křivým slovům, jimiž neprávem bratra svého obviňoval.

„Drž se mne, ale poctivě, a nebudeš toho litovati!“ zvolal Pěčka uhodiv Štěpána na rameno. „Ale kuješ-li zradu, viš, nebo zeptej se, že Pěčka nikomu nic nedaroval, ani slovíčko!“

Porozuměli sobě.

Čeleď divila se, že pán toho kejklře, co do města v turecké hazuce přijel, tak dlouho měl u sebe. Byloť už pozdě na večer, když Štěpán vyšel z domu páně Pěčkova. —

Druhého dne malíř Růžený velice byl rád, když uslyšel, že Radostický rytíř odjel z města. Neutajilo se také dne následujícího, že nedal se obvyklou cestou, ale že byv varován, minul Kuří hůrky, černý les veliký, jedlový, kdež několik mordýřů prý na něj s ručnicemi čekalo. To byli sami společníci toho odpovědníka Machana. Dal je po lesích honiti jako plachou zvěř, ale jako by do země byli zapadli. Ani stopy po nich nezůstalo. Ale co po tě městem se rozneslo, nad tím ne jeden ustrnul. Když pan Pěčka toho odpovědníka nadarmo stíhal, chytili pánovi lidé v panské oboře sedláka chudého, otrhaného, zrovna když z ok zajíce vytahoval. „Hej, vy sběr chlapecká! Strleť mne, okrá-

dati!“ rozkřikl se rytíř, jak mu pytláka přivedli. Dlouho ho nevyslychal. Po několika slovech již ubožáka zpět do obory vedli. Věděl, co mu chystají. Prosil pro boží smilování i žena jeho zoufalá s několika dětmi. Vyhnali ji od obory; ubohá zůstavši před ohradou spatřila s dětmi svými za chvíli, jak ho pověsili vysoko na stromě nad místem, kde ubožáka chytili, an zajička lapal. A tam také zůstalo viseti mrtvé jeho tělo.

„Aby těm chlapům zašla chuť v panské oboře lovit, a též aby viděli, že se jich pranic nebojím a jejich odpovědných čmáranin!“ tak zvolal Pěčka z Radostic, a slova ta roznesla se záhy po veškerých vesnicích jeho zboží. Plnila mysl všech hrůzou, nebo tajemným záštim i vztekem. Ale jaké tu soudy poddaných se svým soudem, se svou vrchností? Mistr Kolečovský byl právě na náměstí jda se starším obce Bratrské, když o tomto skutku Pěčkově zaslechl. Zastavil se uštrnutím a v tom padl zrak jeho na dům rytířův. Mistr se trpce usmál.

„Hle,“ pravil, ukazuje na nápis vinoucí se na pasu nad průčelnými okny mezi ornamenty sgrafitovými, „hle, jak krásná tam jsou slova: ‚Lépe s poctivostí umřít, nežli beze cti živu býti.‘ Ó hned bych je smazal a tam napsal: ‚Práva nad obecným lidem moc svou provozují, proti mocnějším a bohatším jsou němá.‘“

Lidku pojala hrůza, když o spravedlnosti Radostického rytíře zaslechl. Vzpomněla na jeho laskavou, usmívavou tvář, na jeho lahodný smích a lichotná slova, sumou na jeho sladkost a hladkost a zároveň na ztýraného Machana starého a na pověšeného sedláka i zoufalou jeho rodinu, a ošklivostí až zachvěla se nad tou lisavou šelmou krvelačnou, sladkomluvnou.

X.

To bylo v ten čas právě, kdy v Uhrách nastala nová válka s odvěkým nepřítelem, kdy ten oheň turecké ukrutnosti den ode dne se počal rozmáhati. Již docházely až do našeho království noviny o ukrutnostech vojska tureckého, jak města i dědiny vypaluje, muže morduje, děti a ženy do otroctví odvádí. Již se mluvilo o tom, jak král vojsko a pomoc shání, že co nevidět svolá sněm do Prahy, aby požádal stavů království Českého za pomoc obvyklou na penězích i lidech. Již zase zvoněno odpoledne „klekání“, aby každý, kdo uslyší, pomodlil se za vítězství proti Turkům, a kněží v kostelích nahlas modlili se, aby Pán Bůh požehnal zbrani křesťanské proti nejúhlavnějšímu nepříteli Machometanskému.

U dveří chrámových zavěsili opět bitou pokladnici, jež měla nápis: „Na Turka“ a lidé házeli tam denary i groše bílé, jak kdo mohl. Vždyť každý nenáviděl toho nepřítele a lekal se, že by vyraziv zemí Uherskou do sousední Moravy se dostal; nejednou již na tom bylo, a pak pomoz Pán Bůh!

A zase mnozí se křižovali, za uchem drbali, co tu bude dávek, útrat a všeliké svízele. Již udeřeno na buben veřejně a biřic hlasem velikým po všech koncích města provolával, že našel-li by se kde voják zkušený, aby se hlásil, že bude potřebován na jistou záplatu. Nadarmo se lermo nebubnovalo, nebo na ten hlas sběhlo se několik drábů starých, vysloužilých i takových, kteří co ztratiti nemajice, na vojně chtěli štěstí hledati. Zatím ovšem jen po krčmách se strojili a tam při korbelích každý na tři nebo čtyři Turky nejméně směle sobě připíjeli. A již také povídalo se, že pan Petr Vok z Rožmberka bude nejvyšším polním generálem nad vojskem českým; pan Adam Havel

z Lobkovic generalrytmistrem a Radslav Vchynský nejvyšším kvartýrmejistrem, a velikou korouhev království českého že ponese pan Prostiborský a s ním že budou pan Albrecht Slavata a pan Adam Předenice.

Pak už to také bylo viděti, že dole v Uhrách se melou, a že skutečně vypravuje se tam pomocné vojsko z Čech, nebo počali se ukazovati jako jinde tak i ve městě všelijací tažní ptáci, sami šnorcharové, tuláci a rybníkáři, kterým teď, kdy bude třeba průkopů a hradeb, kdy bude bujného veselí, hojného žoldu i kořisti, stavba rybníků pojednou se znechutila. A tak táhla nevázaná, pustá chasa ta tu jednotlivě, tu v celých houfích se svými hejtmany rybníkářskými, a kam do stavení přišli, všecko se před nimi třásl, zvláště pak osamělí poutníci, když se s nimi na širé silnici, nebo docela v hustém lese potkali.

A za těmi bouřliváčky ukazovali se skuteční pravi žoldnéřové ne o mnoho lepší, kteří brali se také „do díla“.

Šla městem řeč, jak všude po krajích se již mužstvo vybírá a „mustruje“; také za nedlouho přitáhl do města první houf drabů, již jak náleží vypravených. Ti mířili k hlavnímu táboru pana Rožmberského. Ej, což se v krčmách, odpočívajíce, navyváděli, co tu bylo řeči hrozných, smělých výskání, což lomozu, pak loučení s vybihajícími z domů lidmi, kteří se chtěli podívat na bojovníky, na něž čeká tak kruté, krvavé dílo s tím pohanem tureckým!

Ale když pak několik takových houfů ve městě se zastavilo, nebo docela tu nocovalo a den, třeba dva odpočívalo, tu začali sobě obyvatelé na ty křesťanské bojovníky naříkati a na ně hlasitě toužiti. Zle také pochodili krčmáři, kterým žoldnéři, servavše se, všecko potloukli; při tom ani městského biřice neušetřili, jenž ve jménu rychtáře a práva se mezi ně pletl.

Mladý malíř si těchto hluků a pověstí jen málo všímal. Maluje utěšené obrázky, inicialky a rozmanité, krásné ornamenty živých barev ve svém velikém kancionale, jenž byl teď jeho nej přednější, nejmilejší prací, a máje svou rozmilou ženu, žil ve vlastním světě spokojeně; svět ostatní plný hluku a sváru nevábil ho ničím. Chmura, vyvstavši o hostině u Dubských, rychle přešla.

Zdálo se, že to byl u pana Pěčky okamžitý nával a rozmar. Snad také ho sama Liduška přísností svou odrazila.

Jediný stín, jenž mu světlost milé domácnosti poněkud rušil, byl nevlastní bratr Štěpán. Růžený se domníval, že za nějaký čas bude zbaven té nemilé návštěvy, že Štěpán tu nevydrží, a že ho bujná, neposedná krev jeho zase do světa pošene. Zvláště se mu zdálo, že zrovna tento čas, že uherská válka toho světáka vyvádí z domova. Štěpán však jako by na něco takového ani nepomyslel — ba dával na jevo, jak je mu doma dobře, jak se mu tu nad očekávání líbí. Mimo nadání však netropil žádných kousků, jakých se bratr malíř nadál a lekal.

Sedal dosti pilně doma a také nechtěl patrně chléb bratrův zadarmo jisti. Malovalť mu do vyčárkovaných listů kancionálových noty i slova pod ně a to štětcem obratným, jenž ode dne ke dni se zdokonaloval. Byloť zjevno, že bystrá jeho hlava nezapomněla čemu se před lety byla naučila.

„Škoda ho!“ říkával mladý malíř. „Ten zajisté dnes jinde mohl seděti, nežli tu u pismenek a not.“

Nicméně netajil se tím, že i z toho má radost a že ho těší, an Štěpán na jinou, lepší cestu pomýšlí. Ale mistr Kolečovský, jemuž to zjevil, nic neříkal a jen hlavou kroutil. Malíř ovšem spozoroval, že strýc není jeho mínění, ale to přičítal tomu, že starý strýc

Štěpána vůbec neměl ve velké lásce, a jaksi mu nedůvěroval. Růžený dobře si toho všimal, že strýc výklady Štěpánovy nerad poslouchal a že mu bylo vždycky jaksi nevolno, když Štěpán pod večer k nim na zahrádku přišel a tam sobě k nim u staré bašty zasedl. Tu strýc, třeba sebe více před tím byl hovornější, zamlkal se, a také časněji pobízel k odchodu, ač jindy s Lidkou a Václavem tu pod stromy za teplých večerů dlouho do noci vydržel a rozprávěl.

Růžený o tom jednou se strýcem promluvil, snaže se, aby nepřízeň strýcovu poněkud umírnil nebo rozptýlil.

„Ty's dobrák,“ odvětil starý mistr. „Nebudu ti nic vykládat, ale tolik ti řeknu, že bych raději viděl, kdyby ten světoběžník liškou podšitý paty vytáhl a třeba do Turek si zašel.“

Za to Štěpán dobře věděl, jak kdo, jmenovitě že starý mistr mu valně nepřeje, a že si ho také pilně všímá. Měl se proto také na pozoru a jen stranou a jako maně šlehl vtípem svým nebo úsměškem mistra buď před bratrem nebo před švagrovou. Té aby se zachoval, se vynasnažil. Jednal s ní tak, že se tomu až divila; souhlasila s mužem svým, že Štěpán se docela změnil. Ovšem manželům nenapadlo, jak host jejich je a všecko v domě pilně pozoruje, ovšem Lidka, nic netušíc, nepovšimla sobě, jak svat její, když s ní na chvíli osamotněl, opatrně a hbitě se ohlédl, a že někdy v také chvíli jí začal obratně vypravovati o rozmanitých dobrodružstvích milostných velikých pánů, a jednou tak volně, že se až zarazila. Ale jak uzřel, že její zrak pln nemilého překvapení na něm utkvěl, zarazil a hned řeč svou hbitě obrátil. Často jí také líčil nádheru velikých měst, jmenovitě královského dvoru v Praze, nádheru a krásná roucha některých

paní a slečen, jmenoval, popisoval vzácné látky a drahocenné ozdoby. Jednou začal jí vypravovati o donu Caesarovi, levobočku králově. Daleko však nedošel u svém vypravování.

„Krásný muž — tak — no, abych mu někoho přirovnal, pan Pěčka je mu tuze podoběn.“

„A je-li také takový jako pan Pěčka, toť čistý pán!“

„Aj, což se ti Radostický rytíř nelíbí?“

„Ten? Oh!“ a z výrazu tváře a pohybu rukou seznal Štěpán, že patron jeho, v jehož prospěch pracoval, je mladé, hezké švagrové z té duše protiven.

Podivno. Štěpán, jako by to byli zamluvili, o králově levobočku dále nevypravoval.

„Hm,“ pomyslnil v duchu, „tedy jinak. Aspoň mne nebude ta stará sova zlobiti.“ A tím myslil Kolečovského, jenž skoro po každé se zjevil, když Štěpán s Lidkou rozmlouval a pásmo úskočnickovo tím přetel.

„Co ti vypravoval?“ ptal se Kolečovský Lidky, když jednou po přerušeném hovoru Štěpán jako vyplašený brzo odešel.

„Ach, napovídá toho po svém způsobu,“ usmála se Lidka. „Vodí mne pořád do velkých měst a mezi vznešené pani.“

„Děcko,“ pomyslnil staroch hledě na upřímnou tvář mladé ženy, a na hlas dodal:

„Neposlouchej ho.“

„Ale pěkně se, strýčku, poslouchá,“ odtušila upřímně.

„Had v ráji také pěkně svádel, až svedl.“

Lidčiny velké, jasné oči jako by se rozšířily. S údivem, nerozumějic, pohlédla na strýce. Bylo jí to skoro k smíchu. Štěpán a had v ráji! Kolečovský se v duchu zaradoval, vida ten výraz na tváři svého miláčka. Hned však dodal:

„No, nediv se, srdíčko, já myslím, aby ti těmi báchorami hlavu nepopletl. Nač ti to povídá?“

Malíř Růžený se také obával, že bratr jeho bude více v krčmách nežli doma, že bude všelijaké svády, rvačky a šermy sváděti, jak to minulých let, neblahé paměti, konával; ale ani to ani ono.

Štěpán sice na korbci si někdy zašel, zvláště teď, co bývala za průchodů žoldnéřských tak rozmanitá a veselá společnost; někdy také déle se pozdržel a s veselou i se zpěvem přišel. Než, což to bylo proti dřevnějšímu jeho hýření, času a peněz mrhání?

Několikrát se také z města vydal a vrátil se vždycky až druhého dne. Kolečovskému bylo to velice divno. Václav však bratra omlouval:

„To jeho krev jinak nedá. Šel si zabouřit, králku vyvést někam jinam. Jindy se tak neohlížel.“

Ovšem, kdož by byl v domě Růženého tušil, že byl čistý jejich host na Radosticích u pana Pěčky! Cesty tam velmi tajně konal, jakož pilně zakrýval, že je s rytířem v dobrém srozumění. Nebylo to také snadno utajiti. Za městem Štěpána nikdo nestopoval, a ve městě ho s panem Pěčkou nevidáno, protože rytíř na svůj dům ve městě zapomínal.

„Nebyl tu již dlouho,“ tu, ondy někdo na něj vzpomněl. A všichni si to vykládali, že to je z opatrnosti, že když není nutno, raději nevyjíždí a to k vůli tomu odpovědníkovi. O něm po nějakou dobu řeči proskakovaly a rozmanité, divné pověsti. Jinak panu Pěčkovi nic neškodil, nepálil na jeho, netýral, neolupoval lidí z jeho panství. „Patrně mu jen běží o živůtek páně,“ bylo pak mínění. Až když po mnoho dnů ani známky po Machanovi nebylo, ani po jeho tovaryších, které na Kuřích hůrkách hluboko v lese ten neb onen před tím náhodou prý zahlédl, myslili všichni, že nevitaná ta chasa konečně odtáhla. Zdálo

se, že také pan Pěčka tak myslí, nebo jednoho rána, to velmi záhy, vjel, provázen jsa třemi jízdnými, ozbrojenými pacholky do města.

Téhož rána přišla Lidka z kostela nějak vzrušena, pobouřena. Růžený, jenž od svého kancionalu ji vital, ihned to spozorovav, chvatně k ní přistoupil, a s horlivým účastenstvím se vyplával, co se jí stalo. Planouc ještě ve tvářích, vypravovala, že šla z kostela, a tu z čista jasna, jako by ze země vyrostl, stanul proti ní Radostický rytíř. Lekla se ho; on pak až k ní se přiblíživ, začal rozprávěti, ale tak, že těmi slovy vzpamatovavši se pryč odkvapila. Nešel za ní, nepronásledoval ji, ale ji bylo tak, jako by kroky jeho a hlas slyšela za sebou. Chvěla se dosud: na tváři, na hlase bylo znáti, jak je mladá žena uražena, pobouřena. Div že se, vypravujíc, nedala do pláče.

Proč ji neustále stihá, proč na ni tak směle mluví, tak jako by svobodná dívka nebo nějaká hladká žinka byla! Již jak vypravovala, zrudl její muž do temna. Tmavé oči jeho zahořely prudkým hněvem, žila na čele mu naběhla.

„Oh toho hromu panského! Což si myslíš! Však já se s ním vyrovnám!“ zvolal prudce. Již sahal po svém byrytku soukenném a chtěl jako bouřka ven. Lidka však postavila se mu do cesty, zdržujíc jej slabou rukou svou i hlasem. Chvěla se, ale teď obavou, strachem o milého muže.

„Nechod, on tě zabije, vždyť víš, jaká to šelma divá,“ prosila plačky, ale marno.

„Což mám sebe a tebe dáti v potupu, od takového rybníka. Pusť!“ dodal ostře tak, jak co živ na žinku svou nepromluvil. Ta v úzkosti své volala Štěpána, aby bratru domluvil, jí pomohl. Ale Štěpán, jenž, jak z kostela přišla a vypravovala, u listu seděl a písmo maloval, teď jen několik slov mdlých a chvat-

ných promluvil. Malíř byl již na síni, a již by byl hněvem jako slepý ven na ulici se vyřítit, aby si pana Pěčku vyhledal, v tom ozval se hlas, jenž mocně působil. Růžený se ohlédl, na okamžik zastavil, a to bylo jeho štěstí, tím zachránil se prchlého skutku. Byl to strýc Kolečovský, jenž ho zastavil.

Lidka ho uvítala jako ochránce. Byla by již hned prve pro něj běžela, ale myslila, že je ve městě; zatím on meškal u svých květin na zahrádce. Teď přišel v pravý okamžik. I jemu se rozbouřený Václav vzpíral; nicméně pořídil mistr tolik, že mladý muž jal se o tom, co se stalo, vypravovati. Tím bylo již vyhráno. Ostatní dokonaly vážnost a důvodná výmluvnost starého mistra.

Tou dobou, co mladý malíř povoliv, do světnice, ač ještě všecken rozčilen, se vrátil, stál už bratr jeho Štěpán před panem Pěčkou. Ten ho zle přivítal.

„Přisám, urozený pane, nešidím vás, neklamů!“ dokládal se horlivě rozlícenému mladému rytíři, jenž velkým krokem komnatou přecházel. „Přičinil jsem se poctivě, ale já tomu buď nerozumím, neb jsou v tom čáry! To není žena, jako jsou. Je opravdu věrna, ctnostna, a nerozumí světu. Jako nezkušená holčice! Vnadal jsem ji, ale poslouchala to jako pěknou pohádku a nic více. Začal jsem ostřeji, odbyla mne. Má svého muže ráda jako holubička. Nevím proč, ale jistě již tomu sám věřím, že ten starý mudrc, ten mistr jim udělal a namíchal, aby tak na sobě viseli, jinak —“

„A kdyby čáry a moc celého pekla proti muě byly, já ji musím mít, i bez tebe, rozumíš. Nechci se z Radostic ani psáti, neobejmu-li té divé, zpuřné žínky. Teď teprve nepovolím. A ty?“

„Ej, urozený pane, vsáktě jsem už sám chtěl vám dnešního dne oznámiti, že takto bychom konce nedošli.“

„Hle, přiznáváš se, jak jsi lhal o té stezce.“

„Stezky jsou rozličny,“ odvětil Štěpán chytře se usmívaje. Hněv pánův ho nikterak nepolekal. „Nejde-li to tak, půjde jinak. Já ovšem bych tu musil přestat, ale na vašem místě.“

„Chceš-li dále šiditi?“

„Neráčíte mně věřiti. Půjdu a budu se dívat na šťastného bratra, jak ženuška ho objímá a jak se bratříček směje urozenému pánu, jak pochodil.“

„Stůj! té radosti ten mazal ať nemá a ta zpupná hlavinka, oh, jak ji dnes i ten hněv slušel!“

* * *

Nemalý poplach povstal téhož dne, odpoledne, po veškerém městě. Posud prošlo tudy několik houfů vojanských, ale sami pěši drábové. Dnes vjížděla klenutou branou, věžemi chráněnou, korneta jízdy. Dva trubači na bílých koních jeli napřed a jak troubili, splývaly ode lesklých jejich trub střapce červenobílé a povívaly od nich jako praporce kusy rudé lemované látky. Zraky všech upíraly se na vůdce tohoto houfu, v němž byli rejthari z panství J. M. královské a ze klášterů, na pana Volfa Rozvadovského z Nešova a praporečníka jeho statečného, mladého Kořenského z Terešova. Ej, jak kornet s erbem zemským nad lesklými helmnicemi jezdců vesele povíval! Jak vesele a břeskně hlas zvučných trub se ulicemi rozléhal!

„Hle, co mladých mezi nimi! Ti jistě jdou na Turka poprvé!“

„Ach kdyby tak věděl každý, jak s ním bude! Kterému hlavu srubnou, kterého snad, chudáka, do otroctví odvedou!“

„Ale také mnoho starých mezi nimi, pošrámovaných. Těm už srdce ani před Turkem nezatlouče. Nejedou tam poprvé.“

A právě tyto staré jezdce Štěpán si nejbedlivěji prohlížel. Stál v houfu, nevšímaje si řeči, aniž slova k nim přidává. Byl nějak dobré myši. Hned prve, jak zaslechl trouby zvuk a jak se rozlehlo: „Rejthati!“ zablesklo mu v duchu. Teď se té myšlénky držel. Jezdci zarazili na povel, slezli s koní. Štěpán ihned mezi ně se obratně připlétl a než se kdo nadál, již měl známost. Šel se starým, opáleným jezdce ohromných knírů a malých očí, hluboko zapadlých. První bylo, nač se Štěpán ptal, jak dlouho se tu pozdrží.

„Den, snad dva. Čekáme kornetu z měst hradeckého kraje. Tu se máme sejít. A co ty se tak povaluješ a za peci váliš? Byl by z tebe aspoň dráb!“

„Oh brachu, já raději sloužím pod praporem Bacchusa a frejovně Venuše a strílím v šenkovních domích žejdlíky a hrubými sklenicemi!“

„Ah v tom boji, zdá se, že jsi hrdina. Ani já nezahodím,“ a hrubý žoldnér, jehož těžký meč za chůze jen finčel, hrubě se zachechtal.

„Tak tě povedu zrovna do boje. U „dvou mouřenínů“ je pivo pravý „samec“; ten tě pod stůl povalí!“ —

Mladá malířka v tu dobu, ač byl ještě jasný den, zavřela dům. Stojíc u okna, dychtivě ven vyhlížela, očekávajíc netrpělivě svého muže. Teprve odpoledne, když ranní bouře přešla, a rozvahy nabyl, dovolil mu Kolečovský, aby si zašel k rytíři, vážné slovo s ním promluvit. Sám chtěl také s ním a Lidka si toho vroucně přála, ale tentokráte byl Václav neústupný.

„To patří mně, a jen mně! Nic se nebojte!“

Když odešel, vyhověl mistr strachující se Lidce a pustil se pozděleci za ním. Malířka teď pojednou od okna odskočivši spěchala otevřít. Přišel muž se strýcem. Byl zamračen. Pohlédla naň tázavě, s obavou.

„Ujel, babal Není doma,“ pravil Růžený, čelo kaboně. Lidka si oddechla.

Ani Václav ani Kolečovský za obecného hluku sobě nepovšimli, že potkali cestou jezdce koně vedoucího a že vedle jezdce krácel Štěpán, jenž, jakmile bratra uviděl od domu páně Pěčkova krácejícího, poštěklebně se usmál.

XI.

Mezi městem a tvrzi Radostickou v lukách vypínal se pahorek porostlý hustě lesním stromovím. Na úpatí toho návrší, pod nímž lukama vedla cestička na Radostice, seděli dva mužové. Slunce bylo již zapadlo. Tu na svahu vřesem porostlém i po lukách, plných bujné trávy a hojného kvítí barev nejrozmanitějších, bylo ještě pěkně jasno. Vzduch byl čistý a vonný. Hluboké ticho vládlo krajinou, i z lesíka ani šumot nezavanul. Oba mužové, vedle nichž ve vřesu ležely dvě mocné, zánovní „panditky“, zbraň t. č. zapovězená, mlčeli a bedlivě, ostražitě kolem se rozhlíželi. Pojednou muž starší, rudobradý, v zelenavém kaftanu a vysokých botách, když byl chvíli v pravo hleděl, promluvil polonahlas, aniž se dívati ustal.

„Někdo jde.“

Druh jeho, muž mladý ještě černých, lesklých vousů, oděný modrou sukní, tím směrem se podívav, pravil: „To jest on, ten, o němž jsem už povídal. Několikrát jsem ho viděl, jak šel na Radostice a z Radostic. Snad je to nový služebník nějaký, písař. Nikdy jsem ho nevidal.“

„Není! Šelma je to, je-li to on, koho myslím,“ zvolal pojednou rudobradec.

„Jak žel!“

„Počkej, až přijde blíže,“ a rudobradý, známý

tovaryš mladého Machana, kterýž v lese kněze Mancipalika tak poděsil, hleděl upřeně v tu stranu, kde v lukách zjevila se postava blížíciho se muže. Šel dosti hbitě, ničeho si nevšímaje, aniž se kolem rozhlížeje. Patrně spěchal.

„A je to on! Na mou — Žáček! Ha ty ptáčku, tak ty tu!“ zvolal rudobradec patrně popuzen zjevem osamělého poutníka. „Měl bych sto chutí, vypáliti na něj panditku.“

„Zadrž, ten chlapík chodí na tvrz, a to tedy z města. Není služebníkem, praviš. Nač tedy chodí na tvrz, a co tam dělá?! A jak ty ho znáš?“ otázal se Machan pojednou.

„Dobře. Býval s námi a chodil s loutnou. Dobré nám nosil zprávy a byl kopa veselá, ale ničemná. Špatný tovaryš, jen že pozdě jsme ho poznali. Když jsme tvrz v Roztokách vybili, tak z nás v Nuselské krčmě brzo po té do třiceti sebrali. Však jen náhodou jsem tomu ušel. A byl jeden hlas mezi námi, že nás nikdo nezradil, nežli ten Žáček.“

„Jmenuje se tak?“

„Ne, říkali jsme mu tak, protože zběhl ze škol, chlap čistá ztratil se jako ve vodě. Od té chvíle jsme ho neviděli; sám se již nepřihlásil, protože mu svědomí nedalo. Deset jich to na šibenici odpykalo. Šelma! Jistě s tím Pěčkou něco má. Už jde. Co s ním?“

„Promluv s ním, ale mne nejmenuj. Snad se něčeho dovíme.“

„Toť,“ zasmál se rudobradec. „Chodí na tvrz a tebe jmenovatil“

V tom se již Machan vrhl na zem a plazil se vřesem zpět do samého lesa, kdež se za houštinu tak uložil, že zmizel úplně. Sám pak dosti dobře ven viděl a slyšeti mohl každé slovo, každý hlásek. Zatím druh jeho, rudobradý Fencel, klidně seděl, upřeně pozoruje

každé hnutí Žáčkovo, jenž jej a druhy své zradil a smrt několika jich zavinil.

Dnes tu zase čekal na Radostického rytíře, o němž Machan novinu přinesl, že do města odjel. Sám s Fenclem usadil se při této osamělé stezce, poněvadž se nadál, že se pan Pěčka tudy na jisto vrátí. A hle, zklamali se opět! Máť on čich jako vydra! Jistě že už je doma, jinak by tudy nešel tam ten Žáček, kterého Machan z úkrytu svého několikráte viděl, an do tvrze vešel.

Zatím ten, kterého Fencel tak upřeně pozoroval, Žáček, nebo-li Štěpán, bratr malíře Ráženého, nic netuše kvapil na tvrz, aby s panem Pěčkou promluvil. Již onehdy se dorozuměli, že jinak mladý rytíř potěšení svého nedojde, nežli násilím. Nelekal se ho ani jeden ani druhý. Jen opatrní byli a proto nedohodli se hned o způsobu, jak by se Lidky zmocnili. Pěčka by nerad lidí svých k tomu propůjčil, ač byl by i k tomu ve své slepé vášni se odhodlal. Ale sám Štěpán mu radil, aby užil raději cizích, spolehlivých, kteří tu v krajině nezůstanou, a slíbil, že takové mu opatří. Ovšem bylo třeba proto nějaký den čekati. A tu hle, zahlaholila ta jízdecká polnice, a Štěpánovi v hlavě svitlo. To by mohlo býti! Bude tam jistě několik pravých šnorcharů, kteří ničeho se nelekaají, jen když se jim dobře zaplatí. A hned znaleckým okem svým uhodil na pravého. U „dvou mouteninů“ při dobrém tom „samci“ jen zafukal, jen napověděl a starý rejthar dobře porozuměl a ochotnou vůli, ovšem za dobrý výdělek, na jevo dal. A proto ještě dnes Štěpán na Radostice chváta. Třeba mu svolení a prostředků. Těšil se již, jak Pěčka rád to uslyší. Toť, vojáci vždycky něco svedou! A zítra, pozejtří odtáhnou a vic o nich nikdo nezazpívá!

A bratr, švagrová?

Dlouho se nerozmýšlel, aniž v nitru svém zápasil. Bratrovi ráj jeho záviděl, a co pan Pěčka chtěl, nebylo nic neobyčejného. Znal jmenovitě v Praze tolik případů podobných! I sami pánové ode dvora zabloudili leckam a kvítí trhali na cizí zahrádce. Proč švagrová nechtěla rozuměti! Byl by ji rytiř dary zasypal za tu krátkou milost! Však beztoho brzo zase by odletěl jako motýlek nasycený. Proč by on, Štěpán, měl býti nerozumný, proto že je Lidka bláhová, proč by měl upustiti od hojné, bohaté odměny? Proto tak dlouho byl pořádným, proto tak dlouho se postil, hloupé noty maloval a prsty sobě mazal, proto na sebe dal od toho starocha vzhlížeti a jím se mistrovati? Oh zpozdilci!

Již přišel pod les. Opatrně se kolem rozhlédl a pak, nikoho nespatriv, dal se opět do kroku. Ale náhle se zastavil, neboť z lesa, kdesi za stromem někdo zavolal: „Žáčku!“

Štěpán se tentokráte lekl upřímně. Jako by ho zmije štípla, trhl sebou a prudce hlavu obrátil v onu stranu, odkud hlas zavzněl. A již tam od stromu, za který se skryl, jako by se odhoupl rudobradý lotr.

„Fencle!“ zvolal Štěpán bezděky. „Co tu děláš?“

„Tvé štěstí, že jsem tě poznal; toto!“ a vztáhl po něm svou panditku. Pak sestoupiv až na stezku, podíval se ostře na Štěpána, který již také ducha sbíral.

„Jsi tu sám?“ ptal se. „A kde jsou ostatní?“

„Nejsem tu sám. Ostatní, hm, něco jich visí na šibenici, něco jich v Daliborce a v jiných pěkných komnatách a něco nás po lesích.“

„A jak že jste až sem zapadli? Jste-li tu dávno?“ ptal se ostražitě Štěpán.

„Ej, toť jsem jako u zpovědi nebo na martě,“*)

*) Marta, něm. Marter = mučení.

zasmál se Fencel. „Chodíme tam, kde nás ještě neznají, toť přece rozumno, není-liž pravda? Ještě jsme se tu jak náleží neokoukali. Jsme tu dva dny.“

„Tak? A co tu děláš, kam míříš?“

„Já? A možno-li ti věřit, ty šelmo loutnická? Kroužíš kolem tady té tvrze,“ a Fencel ukázal směrem k Radosticům.

„Snad nejsi s Machanem?“ zvolal kvapně Štěpán.

„S jakým Machanem?“ tázal se klidně Fencel. Štěpán se na něj ostře, zkoumavě podíval. Ale ani brva se Fenclovi nepohnula. Hleděl jen tázavě, čekaje odpovědi.

„Jakýsi chlap selský, prchlý, rytíři Radostickému, tam na té tvrzi, poslal odpovědný list. Potlouká se pryč tu s několika chlapy.“

„Osel!“ Fencel na to ne bez opovržení; pustil slinu ostře skrze zuby a dodal:

„Toť jako nějaké panské záští. Odpovědný list!“ a zachechtal se, upřímně, nelíčeně, jakož vůbec teď dle svého nejlepšího svědomí mluvil.

To Štěpána pomátlo.

„Tak tedy ho neznáš? A na tvrz míříš?“

„Ovšem, vládyka nebo co je, byl by mně nejmilější. Zaslechl jsem, že nemá truhlu prázdnou. Znáš-li ho? Pověz, jak s ním je. Porad ze staré známosti. Či bys s námi držel?“

Štěpánovi nějak v očích svítlo. Kvapně se otázel:

„Kde jsou ostatní?“

„Ho, brachu, zatím máš na mně dost.“

„Udělal vám Pěčka něco?“ ptal se Štěpán dále patrně při tom na něco jiného mysl.

„Nic, leda že má pentze.“

„A, to byste za ně také posloužili.“

„Komu? Jemu?“

Štěpán pokývl hlavou. Pak dodal:

„Snadná práce. Něco byste jen z města na tvrz odnesli. Zámku a kladky nebude. Jen vzítí a bez hluku a beze stopy zmizeti.“

„Nu, toť by nebylo nic těžkého, jen jak se záplatou?“

„Chceš-li, čekej tu. Sám nemohu nic, ale promluví s ním.“

„Ale Žáčku!“ Teď jsem se ti vyzpovídal, povíš-li však víc než o tom únosu, o naší službě.“ Ukázal mu svou panditku.

Štěpán se dal do smíchu.

„Ej hloupneš, Fencle, hloupneš! Chceš-li, čekej tu nebo kde ti libo. Teď už musím, abych do tmy byl na tvrzi,“ a podal mu ruku. Fencel s ním šel ještě kus cesty, umlouvaje s ním čas a místo, kde by se opět shledali. Rád by byl také více vyzvěděl, ale Štěpán se mu vždycky vysmekl jako ouhoť. Machan již opět seděl na svahu ve hustém vřesu, když druh jeho se navrátil.

„Slyšel's?“ ptal se Fencel.

„Slyšel. Ten je s ním spřežen. Co zase kuje? Co chce odnésti?“

„Něco živého, nějakou laňku. Toť, ukradený uzel ne,“ zasmál se Fencel. Pak dodal: „Ale svolěj do tmy všechny hochy a dobře rozestav. Tomu šibečnickovi není co věřit.“

* * *

Druhého dne záhy odpoledne zahlaholily opět městem hlasné trouby, a za jízdnými trubači vjela tmavou branou zase korneta jezdců. To byla ta očekávaná z Hradecka. Teď teprve všechny ulice oživly. Po celé odpůldne přecházeli vojáci tu jednotlivě, tu v tlupách,

ten koně vedl, ten s něho slézal před svou hospodou a všude finčení ostruh, všude hlučná směs hlasů, smích a pokřikování. Nejživěji ovšem bylo v krčmách, kdež bojovníci u korbeltů sedíce, seznamovali se, nebo staré přátelství utvrzovali nebo na Turka si připíjeli; z otevřených oken, byltě jasný teplý den, zvučely tu tam veselé písně. Hluk a šum netiřil se ani, když den pohasínal a soumrak nadcházel, ba právě vzrůstal a mohutněl. Již tu onde nějaký jezdec nejistým krokem ulicí krácel, nebo dva pod páždí se vedli.

Měšťané v duchu se těšili, že nevázaná ta chasa časně ráno odjede. Nebylať jim společnost jejich nejmilejší, a zvláště teď na noc se lekali boufek, rvaček a šermů pouličných nebo v krčmách. Jak by sobě drábové nepřáli, když páni důstojníci také téměř celé půldne, jak Hradečtí přijeli, při korbeltích vyseděli. Bylo to jako na uvítanou, jenže se vítávali a budou ještě vítati tuze často. A jak by si neposeděli! Neměli fídké pivo jako obecní drábové, ale dobré, staré, a víno bylo zvláště lahodné, ohnivé. Pan Volf Rozvadovský, postrach všech drábů, přestal se již chmuřiti, což od rána do večera dělával a na přibledlých ale tlustých tvářích naskočily mu rudé skvrny. Hradečtí důstojníci jak náleží se již rozehráli a zvláště pan Sedloňovský z Lovčic šprýmoval, až se bělovlasému panu Tuněchodskému laloch a břicho třásly. Ale nejvíce účinkovalo hojné pití na praporečníka kornety páně Volfovy, mladého Kořenského z Terešova. Hrdlo, tváře i čelo mu již zrudly, oči jen hořely. Také již kníry prudce sobě kroutil, což bylo znamením, že se mu něco nelíbí; a to bylo, co se všem líbilo: šprymy a žerty a všelijaké směšné i plzké příběhy, které Sedloňovský na zábavu všech vypravoval. Mladý Kořenský nejraději sebe slyšel, a proto měl to mrzení, proto prudce kníry kroutil a kde mohl, rýpavé, bořavé slovo

prohodil a vpletl i divně se usmál. Tlustý Tuněchodský bělovlasý, ač takového věku nebyl, jak vlasy svědčily, černé bystrné oči své nejednou po mladém boutlivci obrátil, jako by ho kárati chtěl. proč Sedloňovskému nedá pokoje, ale nic naplat. A již také horlivý vypravovatel sobě těch úštěpků všiml a nejednou na okamžik se zamlčel.

Tu právě zamračený Volf Rozvadovský se začal usmívati. Ten jeho praporečník popichoval, ti hradečtí sebou již počali škubati. Všichni z Terešova jsou takoví rýpalové, lidé svárliví, přebujné krve a Sedloňovský se také tuze nekrotí. A proto se pan Volf usmíval, těše se, že z toho mračna něco pojde. Což do besedy, kde také ocel nezvoní? — —

* * *

Malíř Růžený zavřev dobře domácí dvéře vešel do světnice, kdež u okna stála Lidka se strýcem, hledíc na ulici. Tam bylo tuze živo. Šerem přecházeli žoldnéři ve volných, vyvlačovaných nohavicích, na něž na každé zajisté mnoho loket látky se spotřebovalo. Až do světnice bylo slyšeti klení a křiky žoldnéřův i jejich smích a popěvek, a nejeden rejthar se již polácel.

„Ti jdou na Turka!“ pravil strýc. „A takoví jsou všude u nás i jinde. Marnotratní, mrhači, krčemníci, svodníci, kostkáři. Ty na vojnu nepřivedla žádost obhájení víry křesťanské, ale přitáhla je nezřízená svoboda ožralství, hry a kostky a sumou všech ohyzdností bezpečné provozování. A s takovým lidem ze vsad sebraným a s hejtmany nelepšimi chceme přemoci Turka, který od končin perských téměř až k Vídeňským zdem všecky národy sobě podmanil! A je to nepřítel bedlivý, pracím zvyklý, střídmý a jakou má kázeň!“

V tom ustoupila Lidka rychle od okna. Několik jezdců, mužů velikých a pokud bylo v šeru možná

rozeznati, tvář zarostlých a divých, kolem jdouce s hlukem, pojednou před samým domem se zastavili, a jeden z nich na okno zafukal, šklebě se a hlavou na Lidku pokyvuje. Soudruzi jeho se dali do hlasitého smichu. Za Lidkou Václav se strýcem odstoupili. Jaké rovnání s takovými lidmi?

„Pojďte do zahrady,“ pravil malít.

„Je tu dusno, těžko se tu dýchá,“ dodal Kolečovský a vycházeje ven doložil:

„Na noc přijde bouřka.“

Malít se ještě jednou podíval, drží-li dobře okna, jež k vůli vojsku musili uzavřítí, ač bylo k večeru dusno, pak šel ještě jednou domovní dvéře ohledat. Vše bylo dobře zavřeno. Ubírali se na zahrádku. Prošli síní a za ní klenutou chodbou, pak přes dvorek nevelký a již vstoupili brankou do šeré zahrádky, táhnoucí se až ku hradební zdi. Zahrada byla dosti ouzká, ovocnými stromy porostlá. Staré hruše a jabloně rozkládaly tmavé teď a jako by splynulé koruny měkkých obrysů nad oroseným trávníkem. Po pravé ruce na volnějším místě byly milé záhonky strýcovy a Lidčiny, plné vonných a pěkně kvetoucích květů. Mistr Kolečovský měl tu také neobyčejnou, velikou vzácnost toho času: několik pestře kvetoucích tulipánů, jejichž cibule darem dostal od svých svěřenců, mladých pánů Kryspků, kteří znali libůstku bývalého svého preceptora. Lidé se chodili do zahrádky dívat na ten vzácný květ, jehož cibule zlatem se vyvažovala, a jenž kvetl jen v zahradách královské a bohatých velmožů. Nic naplat, že se závistivá Eva Vodičkova posmívala, že takové květiny může mít jen J. M. královská, pan vladař Rožmberský a — malér Růžený. Lidé ve městě i v okolí dlouho a často o té květině mluvili, a přes tu chvíli přišel se někdo na ni podívat. Ve stínu starých stromů brali se mladí manželé se strýcem suchou stezkou pí-

skem posypanou, až zasedli na dřevěné lavičky před prostou besídkou psím vinem zarostlou. Před nimi byl nevelký trávník, za ním v pravo v levo stromy, nad jejichž tmavé koruny vyhlíželo kus lomenice domu malitova. Za besídkou s obou stran stezky vedoucí k nedaleké fortně bylo houští malinové až k samé zdi a baště.

Všem se uvolnilo. Čerstvější tu dýchali vzduch, ač nebyl tak svěží jako jindy, a což jim nejmilejšího bylo, že tu milé ticho se rozhostilo. Hluk z ulice sem jen slabě dorážel. Stromy sotva zašuměly. Byli tu jak od světa odloučení, nikým nehlídáni, nerušení. Sedíce tváří k domu, viděli přes celou zahrádku, pokud ji hluboký stín stromů nehalil, i na tmavomodré nebe, na němž několik hvězd se třpytilo. Kalilo se nějak,

Za malou společností nad besídkou a křovím vypínala se hradebná zeď a nad ní ještě kulatá mohutná bašta všecka nyní černá, ostře se rýsující na večerním nebi.

Již chvíli rozmlouvali, an pojednou si mistr Ko-
lešovský vzpomněl na Štěpána, broukaje, že počíná se
opět toulati.

„Vy ani nevíte, jak pozdě dnes přišel; bylo již na úsvitě. Proč mu necháváš, Václave, klíč, já bych mu ho nesvětil. Odpoledne, sotva že lžici položil, již zase táhl. Je věru čas, Václave, abysi s tím darmochlebem rozumné a vážné slovo promluvil. Takový tlachal.“
Chtěl se Lidky zeptati, mluví-li dosud takové darebno-
sti; v tom však překvapeně hlavu obrátil, a všichni
naslouchající pohlédli k domu, odkud někde s výše
nesl se nočním tichem zpěv hlasu dosti zvučného:

„Řekla jest paní Venuše:
Můj milý synu Amore,
šip vezmi bez meškání

a zraň tu mladou paní
tu mladou —“

Tu zpěv umkl. Zpěvák zajisté zašel.

„To je s pavlače.“ řekla Lidka.

„Štěpán je to, znám tu jeho písničku,“ řekl Václav vzpomenuv sobě na jítro po hostině u Dubských.
„To si byl jistě pro něco na komoře. Půjdu se přesvědčit.“

Šel a vrátil se za chvíli.

„Stihl jsem ho na síni. Byl to Štěpán. Povídal, že si byl pro váček, zapomněl prý ho v truhle. Řekl jsem mu, aby již nechodil, že je pozdě. Ale ani neodpověděl, otevřel a šel.“

„Proč mu necháváš klíč?“ opakoval Kolečovský.

„Ó, milý strýčku, ten když by chtěl, dostal by se z domu i bez klíče.“

Pak na nemilého hosta zapomněli a dali se do jiného hovoru. Že prve o Turcích zmínka se stala, zašli v hovoru, jak jej malíř otočil, zase k nim a starý mistr jal se opět jednou vypravovati. To bylo Lidce milejší a zábavnější nežli kronika o Biancefóře a králi Floriovi nebo kterékoliv jiné kratochvilné čtení. Vypravovaltě strýc živě, a hlavně o tom, co sám viděl nebo zkusil. Dnes líčil turecké poselstvo, jak přišlo ku králi do Prahy, vypravoval o tureckých zajatcích, které byl v Uhrách viděl, až pak hovoru během dostal se na benátskou loď, s kterou před lety plavil se do Jerusalema, a na bouři mořskou a hroznější ještě boj s mořskými loupežníky mahomedanskými. — — *

* * *

Štěpánovi se dnes výborně dařilo. Již se lekal, že bratr zůstane s Lidkou ve světnici. Měltě Štěpán sice i na ten případ vše přichystáno, ale milejší mu bylo, že

přibuzní jeho do zahrádky odešli. To všecku práci usnadňovalo. Nad to zlému tomu dobrodruhovi sami vůdcové a důstojníci obou kornet rejtharských dobře posloužili, ačkoliv viastně jen na několik jejich rejtharův obecných se spoléhal. Původně chtěl jim všechnu práci přenechat, že však setkal se s Fenclem a našel pomocníky v podobných záležitostech nad jiné zručné, bylo mu milejší a proto se dohodl se starým rejtharem toliko o podporu.

„Pirglok“ už dávno dozvučel; po městě však nezavládlo ticho. V krémách hořela světla, bluk zavzníval z učazených jisteb a ještě také po ulici přecházeli vojáci. Pojednou zazvučel v odlehle ulici strašlivý bluk a křik, až lidé tu tam ze stavění vybíhali, přesvědčit se, co se to děje.

„Drábové se chytli, bijou se,“ rozlétklo se.

„Kde, kde?“ tu tam volali.

„Někde ‚v úzké‘ ulici.“

Bylo to tam, věru. Houf rejtharů spletený bitkou v divoké klubko zmítal se sem a tam. Bylo slyšeti břinkot těžkých mečů, vojáci křičeli, řvali. Lidé zavírali na kvap dvéře i okna, jež byla tu tam dosud otevřena. Zápasící houf až k domu Růženého se převalil a tu vedl si nejzběsileji. Sklo pojednou zařinčelo, jako by se ze všech oken přizemních rázem bylo vysypalo, pak se některým zdálo, že slyšeli volati o pomoc. Ano, ano, na jisto — teď zase — slyš!

Z města by sem jistě přichvátali, aby vojenskou pomocí nezřízené to rušení nočního poklidu překazili a zlořilé ty rufiány rozehnali, ale zatím stalo se cos jiného a tak starý rejthar, Štěpánem najatý, jenž se svými kamarády tuto rvačku znamenitě, bez veliké škody, ale za to s ohromným hlukem spořádal a vyvedl, měl snazší práci nežli se nadál. Sami páni hejtmáné a důstojníci mu ji usnadnili. Již víno znamenitě

všem smysly rozebráno, již ani Sedloňovskému jazyk na jeho šprýmy hrubě nesloužil. Mladý z Terešova byl čím dále, tím jízlivější. Když pak domů každý do svého ložumentu se brali, meškali až do této chvíle na hospodě pana Volfa Rozvadovského, zaktikl Sedloňovský mladého Kořenského, aby se tak nesmál a svých pošklebků neřádných sobě nechal. Prchlý rytíř se náhle zastavil, bylo zrovna na rynku před radnicí, a na pana Sedloňovského se obrátiv, zbraně své do polovic vydobyl.

Volf Rozvadovský mohl svého praporníka zadržeti a všechno zlé předejiti; ale proto právě důstojníky vyprovázel, poněvadž se nějaké bouřky nadál. Proto ani nepromluvil a jen se usmíval. Sedloňovský vida zbraň obnaženu, zhurta na Kořenského sobě vyjel:

„Na mne-li to míníte, či na koho?“

„Na tebe, nelíbí-li se, jsi-li dobrý, pojď, oprav se!“ rozkřikl se zuřivý Kořenský. Marně bělovlasý Tuněchodský jim domlouval; již i mladému rváči pevně pravici stiskl. Ale ten divně se mu vydíral a pro Pána Boha křičel, aby jej pustil, že musí toho hroma zabiti. Když však ruka Tuněchodského jako kleště jej svírala, sehnul se náhle a kousl prudce do druhovy ruky. Ten pustil; jak Volf Rozvadovský se tomu zachechtal, mladý z Terešova vyrazil na Sedloňovského, křiče:

„Je-li v tobě dobrá žila, braň se!“

Zatínčely rapíry a v záti pochodni, jimiž dva slušové pány sprovázejíce, svítili, zablýskla se ocel. V tu chvíli také strhla se ta rvačka žoldnéřská v úzké ulici před domem Růženého.

Prudkou ránu, kterou rozzuřený Kořenský na Sedloňovského chtěl udělati, protivník jeho v čas zachytil a sám bodenou ránou uhodil, až se mu zbraň sehnula; ale nezvedla se mu a v ten okamžik ucítil, že je sám někde v ucho pravé nebo ve tvář raněn

a okrvaven. Tím rozjítřen Sedloňovský na protivníka bodavou ránu udělal, kterou však mladý Kotenský srazil a sraziv zbrani svou přes všecek hřbet, až buchlo, uhořel. V tom však Sedloňovský k němu doskočil, jej probodl, odskočil a čekal. — Protivník zavravorav pustil rapír a klesl na zemi. Tu teprve Volf Rozvadovský sehnul se k poraženému druhovi, kterého byl již Tuněchodský zachytil. Zatím stál vítěz stranou, stíraje si pravou rukou krev po tváři se tinoucí. Pan Rozvadovský povstav od poraženého praporníka k Sedloňovskému přistoupil a řekl:

„Račte domů jíti, však již má dosti,“ a poručil těm, kteří se byli houfně zatím sběhli, aby padlého do jeho hospody odnesli a jiní, aby běželi pro barvíře*) nebo doktora. Shluk stal se neobyčejný a mysl všech rozechvívala zpráva, že ten mladý, hezký korouhevník je zabit. Tím stalo se, že bouřka v „úzké“ ulici nebyla násilím a v pravý čas rozeznána, že se sama rozešla (rozumí se do krčem, aby výdělek ihned utopili), když dosáhla, proč byla vyvolána. Lidé sice zaslechli tou vřavou volání o pomoc, ale záhy zaniklo bez ohlasu. Nikdo neměl ani tušení, co se děje v domě malíře Růženého.

Bouře přišla, jak Kolečovský prorokoval, ale ne taková, jakou mysli, nýbrž hroznější a nebezpečnější.

XII.

Divný průvod bral se zavlhlou cestičkou v širých, zčernalých lukách té teplé, tiché noci. Čtyři mužové nesli nosítka, před nimiž kus napřed krácel nějaký muž. Šestý pak ubíral se za nimi. Všichni chvátali a že ubírali se měkkou, travnatou stezkou, nebylo kroků

*) Raulékař.

jejich slyšení. Hnali se mlčky jako černé stíny. V no sítkách ležela mladá malérka; probírala se z těžké mráкотy.

Dlouho to trvalo. Kolem ní byla tma. S počátku ji bylo, jako by snila těžký, divoký sen. To nejbroz nější zmizelo a teď jako by tmou se vznášela. Než vědomí, paměť se jí vracely, a s ní zoufalé hoře, trapná, mučivá nejistota a hrozná vzpomínka. Z počátku nemohla si vše srovnati, ba okamžikem se domnívala, že přece snad to není pravda, ale pak poznala, že všechno je jistota. Byla by znovu vykřikla jako tam na zahrádce, ale nemohla. Sklesla zase do koutka.

Ba bylo to pravda, jedno po druhé ji na mysl přicházelo. Seděli tam na zahrádce, strýc vypravoval, pak strhl se na ulici nějaký hrozný hluk, že umkli naslouchající. V tom od stavení, někde u chodby vedoucí na dvorek zkríkl někdo o pomoc. Poznali Štěpánův hlas. Václav tam běžel se podívat, a když se nevracel, chtěl tam také strýc Kolečovský. Ještě jí přikázal, aby se nehýbala, aby tu zůstala, že to beztoho ta rota žoldnéřská. Sotva že několik kroků posel, v tom z houštin od fortny, a z černého koutku mezi hradbou a baštou vyřítili se čtyři mužští. Vykřikla, chtěla utéci, ale již dva ji drželi, a jak se bránila, zahlédla, že strýc obrátiv se, kvapí jí na pomoc, ale druzí dva vrhli se na něj. Pak už nic neviděla. Cítila, že ji vyzvedli a ven fortnou vynesli.

A teď? Kde je, kam ji nesou? Kdo to? Zachvěla se. Pak opět se v duchu nadarmo ptala: „Co stalo se s Václavem a strýcem?“ Oh, bylo tu otázek a jedna trapnější druhé. Na některé nebylo odpovědi, na některé mohla se odpovědi domýšleti; ta však byla hrozná. Nachýlila se ku zácloně, spuštěné, dobře z venčí připevněné. Odhrnouti ji nebylo možná. Sku-

linou nic nespokořovala, nežli že je noc a že je někde v polích. A to množilo její strach a úzkost. Mužové nesoucí ji na okamžik zastavili, snad aby si oddechli, nebo se vystřídali. Pak cítila, že nosítka zase do výše jsou povznesena, a dále to šlo — do tmy. Kam? Teď jako by se pojednou kolem ní ještě více setmělo, a slyš, táhlý šumot zvučí tichem nočním, slábne, tichne, a zase mohutni. Totě les! Lidka se třásla rozčilením i zimou. Nemýlila se, byli opravdu v lese. Lupičové tu opatrněji kráčeli i pro neschůdnější cestu i k vůli své bezpečnosti. Cesta kamenitá, z níž zhusta kořeny prastarých stromů vyrážely, skláněla se ponenáhlu na dol. Když pak rovné půdy došli, ocitli se průvod opět pod širým nebem. Kráčeli polem, v němž tu onde černal se osamělý strom a v pravo, jak se podobalo, byla nějaká vesnice stromovým hojně zarostlá. Od ní na levo na chlumu černala se Radostická tvrz. Nade tmavý násep a zeď a nad táhlé stavení vypínaly se dvě věže, z nichž v jedné nárožní, kulaté a vyšší kmitala se rudá zář světla. Jinak bylo na tvrzi tma. Pod ní, pod chlumem, blyštěla se slabým zákmitem hladina několika rybníků. Ku rytířskému tomu sídlu vůdce té noční výpravy zraky své upíral. Tam z toho panského stavení vyšlo tolik rozkazů krutých, nelidských na zkázu mnohých i jeho vlastní. Tam na tu tvrz šel říkat o povolení ke sňatku a s ním šel otec jeho starý, tam na tu tvrz šla mladá sličná dívka, jeho nevěsta, nesouc čechelné přísnému pánovi. Čechelné odevzdala, a přinesla si za to hanbu, potupení. Tam na tu tvrz šel sobě mnohý z poddaných pro krutý nezasloužený trest, pro mučení a bití, tam na tu tvrz dávno již měla přijít pomsta. On, Vít Machanův, s ní tam se chtěl dostat, ale až dosud nic nesvedl. Teprve dnes, snad dnes vkročí tam ne jako zkroušený poddaný, ale jako neúprosný mstitel. Ano vkročí tam, byť i živ ne-

měl odtud vyjít. Dostane se tam, neseť lákadlo, kterémuž pan Pěčka neodolá.

Mladý Machan pojednou se zastaviv, kynul rukou a druhové jeho hned se zastavivše, postavili nosítka na zem. Pak vůdce zahvizdl, a šestý z jeho družiny, jenž v zadu krácel, přišel chvatně k němu. Byl to Fencel. Za chvíli spolu tiše rozmlouvali, pak dal se Fencel vpřed a zmizel záhy ve stínu vysoké hráze mezi rybníky, od nichž noční větrík přinášel šumot vysokého rákosí.

V komnatě nárožní věže stál pan Pěčka z Radostic, hledě oknem ven. Několik hvězd mihotalo se nad rybníky. Ale ani těch, ani krajiny pan Pěčka si nevšímal. Čekal a nedočkavě vyhlížel, nejde-li žádaný host. Pak přešel zase komnatou, podíval se na přeseč hodiny stojící ve výklenku nedaleko krbu, nyní tmavého a studeného, stanul a šel zase k oknu.

V tom zahlaholil zvuk rohu nočním tichem, několik hrubých hlasů ozvalo se dole v černém stínu vysokého náspu. Mladý rytíř rozevřel rychle okno. Vyrozuměl, že někdo vyjednává ve jménu těch, kteří měli tu žádanou, vnaďnou ženu přinést. Byltě Pěčka přijal návrh Štěpánův, pro jistotu však ustanovil, aby lupiči do tvrze puštění nebyli. Před branou čekali tři služebníci, Pěčkovi nejmilejší, a ti měli kořist přijati. Jak bylo ujednáno, měla tu také býti odevzdána mzda lupičům skrze Štěpána.

Jeden ze služebníků vstoupil do komnaty, oznamuje, že dobře pořízeno, ale že Štěpán nepřišel.

„A proč?“ zvolal z prudka nedůvěřivý rytíř.

„Povídali, že nebyl na ustanoveném místě, kde se měli s ním setkat; snad se omeškal, nebo co, to že nevědí, ale že déle tam čekat nemohli, protože

nebylo radno. Nyní žádají, aby byli do tvrze vpuštěni. Nám nevěří, že chtějí jenom s Vaší milostí jednati a ne s námi.*

„Proč jste jich nezahnali a nosítka nevzali!“

„Ti s nosítky jsou dále, dole jest jenom jeden. Řekli jsme mu, že neráčíte jich sem pustiti. Tu pravil, že jim o to jen běží, aby nebyli námi ošizeni, a proto že chtějí výplatu z rukou Vaší milosti. Aspoň jednoho, jenž by jich jménem jednal abychom pustili.“

Pěčka se zamyslí. Věděl, že ošiditi jich nelze.

„Jak vypadá?“ zeptal se pojednou.

„Je rudobradý, všecek rudý, v řasnatém plášti.“

„Nu, ať přijde, ale jenom jeden, nikdo více. Ji však především.“

Služebník odešel. Rytíř slyšel hluk na chodbě, kroky. Již, již přicházejí, již bude jeho ta vzdorná žinka, po které tak dlouho toužil a prahl. Krev počala mu prudčeji prouditi. Otevřel dvěře a vstoupil do vedlejší komnaty, menší, útulnější. Na stole pěkně řezaném hořely dvě svíce, jejichž zář padala na úpravné lože pod nebesy v rohu stojící. Na židli nedaleko stolu seděla mladá malérka.

Právě ji sem služebník, jak ustanoveno měl, dovedl. Unavená, ocháblá sklesla na židli, ohlížejíc se vyděšeným zrakem, kde je. Až ku tmavé chodbě ji v nosítkách donesli, teď pojednou ocitla se v osvětlené, pěkné komnatě, ale kde? Kde to je? A znovu hrnuly se ty mučivé, palčivé otázky. Teď jako by smrt na ni sáhla, otrásla se, srdce jí utichlo. To ta šelma ukrutná, sladká, usmívavá vstoupila. Pan Pěčka! Tedy přece! Trnula již cestou pouhým pomyslením, ale teď, když mu tvář v tvář pohlédla! Bezděky se odvrátila.

Když prve naposled se zastavili, byloť to zajisté před tímto stavením, nebo hned po té skřípot brány uslyšela, odhrnula se záslona nosítek a jakýs muž bra-

datý se k ní nachýlil a na kvap jí řekl: „Neboj se, já tě tam nenechám.“ Potěšilo ji to, ale teď v tento okamžik už zapoměla, a kdyby i slova ta na mysl jí připadla, zajisté by teď neuvěřila. Jeť v moci toho násilníka!

Začal hladce a mírně, že ví, jaké ji stihlo neštěstí, že byla od jakýchsi lotrů unesena, ale že jeho lidé šťastně je stihli zrovna u tvrze a je zahnali.

Nevěděla, tropi-li sobě smích, či co — ale drzost ta ji povzbudila z její malátnosti. Ó, raději zemřel!

Byla jen po domácku, lehko oblečena, krásné, hebké vlasy měla ještě od zápasu v zahrádce pouchány a přece se mladý rytíř chvěl žádostivostí.

Ve vedlejší komnatě ozvaly se kroky, a Pěčka tam ihned zašel. Lidka se plaše, v úzkosti ohlížela kolem; okno vysoko, východu nikde. V té rozhodné, těžké chvíli zoufalost jí dutha dodávala. A kdyby se jen holýma rukama měla brániti! V tom zase Pěčka přišel, nesa sám blýsknavý okolek a na něm dvě číše stříbrné a dvě láhve vína. Pak odešel, přinesl z vedlejší komnaty zase talíř krmě vybrané, dobré a sám, nechť je nikoho sem pustiti, obsluhoval svou zajatou. Když drže číši v ruce až k ní přistoupil, sladce ji napomínaje, aby se posilnila, povstala rychle a dále ustoupila do zadu.

V tom zatukáno na dveře. Pan Pěčka hrozně se zamračil; postaviv číši na stůl odešel prudkým krokem do vedlejší komnaty. Nastalo hluboké ticho, a Lidka zaslechla rytířův zvučný hlas:

„Ať tedy vejde, aby dal pokoj.“

A vešel jeden z těch, kteří malířku přinesli, a jenž dosud seděl venku u dveří do věže vedoucích, nechť je nijak do jizby čeledni. Byl v řasnatém plášti, jak prve služebník hlásil; ale rudé brady neměl. Vous jeho černý jako peruť havraní. A jak přímo, hrdě vešel

„Jdu účtovat s Vaší milostí,“ zaznělo přísně.

Pan Pěčka ostře se na něj podíval, a bezděky mrštil okem do kouta, kde stál kord.

„Jaké účtování? Tu máš!“ a ukázal mu vak na stole již přichystaný.

„Což mne, šelmo panská, již neznáš?“ a tu se již mluvčí patrně nemohl přemoci. Hlas jeho se chvěl a z očí mu sršely blesky. Shodiv široký klobouk, postavil se přímo před Pěčku. Vypadal hrozivě, strašně. Rytíř na tu nadávku zbledl.

„Ty's to, pse!“ vykřikl poznáv Víta a již chtěl skočiti po svém meči. V tom však chytla ho mocná, železná pěst Machanova.

Lídka zaslechla ten prudký hovor, pak ozýval se dunivý, prudký dupot z vedlejší komnaty, jako když dva spolu zápasí, jednou také dušený výkřik, pak prudký, temný pád, až pojednou nastalo ticho.

Teď teprve připadla mladé maliřce slova onoho bradatého muže: „Neboj se, já tě tam nenechám.“

Paprslek naděje ji zasvitl. Sotva dýchala samým očekáváním, v hrozném napjetí. A vedle ticho. Chvilé minula, nic se nehýbe. Vstala, nesměle, bázlivě popošla ku dveřím. Nebyly zavřeny a jak jen na ně zatlačila, povolily, pootevřely se. Ale dost, dosti té skuliny na hrozné tam divadlo!

Na zemi v tratolišti krve sám všecek okrvaven ležel muž; pro věčný Bůh, toť Pěčka! Ležel hlavou ku dveřím, bledý, zsinálý, a to oko jeho v sloupu, jako sklenné. Nad ním stál vysoký muž černých vousů, bez klobouku, bez pláště. Ruce mu volně visely a v sevřené pravici držel ještě dlouhý nůž či dýku. Bledá hlava byla pochýlena, hledic upřeně, zamýšleně, na mrtvolu toho škůdce. Dokonáno!

Teď sebou hnul a pohlédl ku dveřím. Lídka rychle ustoupila. On však pootevřev, vlídně jí pokynul a pravil:

„Byl jsem skryt u vás na zahrádce. Jakýsi lotr Štěpán či ‚Žáček‘, člověk zrádný, nás tam fortanou z večera pustil. Byl s rytířem srozuměn, ale trestu také neujde. Slyšel jsem vás na zahrádce, a bylo mne vás líto. Toho starého jsem poznal. Nebyl-li na lukavecké krémě, kdež ošetřoval ztýraného, starého sedláka?“

„Ano, Machana jakéhosi.“

„Já jsem jeho syn, však se na mne asi pamatuje. Tvůj děd —“

„Ne, strýc.“

„Hodný člověk. Byl bych tebe ušetřil k vůli němu, ale nešlo to, jinak nebylo možná toho padoucha tu ztrestati.“

„A strýc?“

„Jistě se mu nic nestalo.“

„A můj muž?“

„O tom nic nevíme. Jen se neboj, rád bych tě vzal s sebou, ale nejde to, oba by nás nepustili. Zůstaneš tu jen do rána. Tu máš klíč a zavři se.“ Vytáhnuv klíč, dal ji ho. „A řekni svému strýci, aby mně odpustil, ale že jinak jsem nemohl. Jen se neboj. Nuže jdi, dobrou noc,“ a přitáhl dvéře. Čekal; až když uslyšel, že klíč uvnitř zarachotil, obrátil se.

Služebníku páně bylo divno, že ten lupič tak dlouho u pána prodlévá. Proto šel se podívat, ale tu již potkal u samé věže na schodech toho vysokého muže v plášti zahaleného. Zastavil služebníka.

„Nemá tam teď nikdo chodit. Rozumíš. Rytíř — však vši. A teď mne pusťte.“

Sluha vzpomněl sice, že by měl pán sám přikázati. Ale dobře také věděl, že všeho nedbá, když v kulaté věži má takovou zábavu a takové potěšení jako dnes. A to dnešní je zajiště zvláště vzácné, když s takovou lopotou ta laňka chycena. Obrátil se a sprovodil Machana ku bráně. Brzo po té fortna zaskřípěla a ná-

čelník vyšel. V černém stínu pod náspem čekali druhové.

„Však už jsme myslili, že se nevrátíš. Nu, jak?“ ptal se Fencel.

„Dobře. Už nebude nikoho týrati,“ odtušil vážně zamračený vůdce.

„Však dal práce. A teď je řada na ‚Žáčkovi‘, na tom zrádném ptáku. Ten teď asi klně, že jsme mu utekli, že jsme nečekali. Pojďme!“

Za nedlouho zmizela loupežná čeládka v temnu nočním.

* * *

Mladý malíř vyváben zrádným křikem Štěpánovým, přiběhl do světnice v ten okamžik, kdy venku bylo nejhůře. Vojáky jako by se tam chumelilo, a skřek byl jako v bitvě. V tom sám ještě v úžasu svém dobře se nerozhlédnuv, spatřil rejthara bradatého, dlouhého jako trám, jenž kde se vzal, tu se vzal a hnál se po malíři. Ten volal na Štěpána, čistý však bratr zmizel, jako by byl zapadl. Malíř chtěl se brániti, ale než doskočil ke koutu, kde měl rapír, dal mu jezdec takovou ránu, že malíř omráčen na podlahu sklesl. Když se probral a vzpamatoval, bylo kolem již ticho. Raněn do krve nebyl. Povstav, nadarmo po ženě a strýci se ohlížel. Vyšel ven, volal, nikdo se mu neozval, až teprve nedaleko fortny, do kofán otevřené, našel strýce Kolesovského na zemi ležícího, spoutaného s ústy poucpanými. Václav se dověděl hrozné zprávy. Sotva že vyslechl a pohmožděného strýce do světnice dovedl, již kvapil na radnici žádat o pomoc. Jeho první poomyšlení bylo na Pěčku; i to uznal, jak strýc řekl, že

Štěpán jim zajisté pomáhal a jmenovitě fortnu, vždycky dobře zavřenou, otevřel.

* * *

Ráno na úsvitě vyjely obě kornety z města. Jen mladý Kořenský smrtelně jsa raněn zůstal na své hospodě. Okolo poledne, když všecko město již dělalo se novou zprávou, co se bylo v Růženého domě stalo, když si vyprávěli, že mladý malíř nedáda se zdržeti, sám na Radostickou tvrz se rozběhl, že pak rychtář pro jeho bezpečnost několik lidí za ním postal, zastavil se divný průvod v „úzké“ ulici před domem malířovým. Dva z městských lidí postavili nosítka, z nichž mladý malíř šetrně vyzvedl svou mladou ženu a na nikoho se neohlížeje, nesl ji jako choré děcko do stavení. A tam na prahu vztahoval jim vstříc svadlé ruce své mistr Kolečovský, po včerejšku všecek přepadlý, nyní plný radosti a strachu zároveň.

Když ráno sluhové mrtvolu pána svého našli, připadlo jim nejprve, že to ta ženuška učinila. Dobývali se na ni, když dvéře tuho zavřevši nikoho pustiti nechtěla a nepustila. V tom, když nejbližší bylo, padl jeden ze sluhů na ceduličku ležící pode stolem, s něhož patrně spadla. a na té bylo napsáno:

„Co jsem odpovědným listem ohlásil, stalo se. Já pána zabil. Vít Machanů.“

Když pak malíř Růžený přišel, vydala mu čeleď manželku bez váhání. Jaké bylo jejich shledání! Půjčili mu ta nosítka, na kterých Lidka byla unesena, a zpět kráčeli touže cestou jako v noci. Mladá žena až do té chvíle ani oka nezamhouřila. Bděla ve straších, v nejistotě, majíc zavražděného rytíře neustále na očích. Nyní teprve když ranní čerstvý vzduch ji ovanul, když viděla svého muže, jenž vedle ní, všecek

šťasten, krácel, upokojená usnula. A dobře že usnula. Ušla tak ještě jednomu broznému pohledu.

Když totiž přišli pod les, u něhož onehdy Štěpán s Fenclem se potkal, spatřili mužšti na staré, skřívené borovici na samém kraji lesa oběšence. Růžený přistoupiv blíže, poznal, že to jest jeho nevlastní bratr.

Teprve později, když se Lidka probrala z nemoci, do které po brozné oné noci upadla, vypravovala, co jí ten vrah Pěčkův, prve než odešel, řekl. A z toho vyrozuměli, že Štěpán zajisté již dříve byl s nimi spřežen a že tak ohavným způsobem se mu za zradu nějakou odměnili.

Po vrahovi a jeho spolčencích nebylo ani stopy. Beze všeho úspěchu dali je příbuzní Pěčkovi stíhati, nadarmo ausreitari*) všemožně se přičinili, aby je polapili.

Teprve po roce přišly o Vítu Machanově určité zprávy do města. Řečník**) Koudelník přinesl totiž z Prahy, kdež měl jakés řízení o soudu adventním, (***) mistru Kolečovskému list, který mu jakýs kněz, doptav se na řečníka náhodou, odevzdal. Mistr neměl ani tušení, jaký to kněz by mu psal. Ale jak se podívil, když vyrozuměl, že to týž, s kterým se byl před lukaveckou krčmou sešel, stěhující se kněz Mancipalík. Oznamoval mistru, že dosud mešká v Praze, kdež asi chvála Bohu snad na delší dobu uvázne, a že již očekává své rodiny. Ale hlavní, proč mu psal, byl Vít Machanů. Mancipalík zmínil se o tom, jak v lese pod lukaveckou krčmou byl by málem oloupen a zavražděn býval, ale že vůdce roty té jeho i rodiny velkomyslně ušetřil. Nyní že on, Mancipalík, s nimi opět se setkal

*) Jízdná policie, zřízená r. 1584.

**) Advokát.

***) Soud zemský zasedající po čtvrté a posledně v roce o suchých dnech adventních.

a to na smutném místě — v žaláři, byv tam poslán, aby zločince na smrt připravil. A dále oznamoval, že jsa Machanovi vděčen a vyslechnuv běh života jeho, nepřestal orodovati u svých známých, a ti zase u svých vyšších, a tak že toho buď Bohu chvála dosáhli, že Machanovi hrozný trest značně byl zmírněn. „Měly mu hnáty býti za živa zpřeráženy a tělo tak na kolo vpleteno, ale tolik se smilovali, že ho toho trápení zbavili, a tak mečem stát jest. A to nech milý pán Bůh rozsoudí, či vina je větší a kdo toho všeho zlého je příčinou. Pán Bůh nás netresci v hněvu svém!“ Kněz Mancipalik oznamoval také, že Vit Machanů i na něj, Kolečovského, vděčně si vzpomněl a že ho ještě pro boží smilování prosí, aby mu odpustil a k jeho staré matce došel, ji potěšil a, kdyby snad třeba bylo, jí se dobrotivě ujal.

Lidka plakala, slyšíc ten list, a všichni byli hluboce dojati.

Hned druhého dne, ač nebyla nejlepší pohoda, vypravil se mistr k nešťastné matce nešťastného syna.

* * *

Tou dobou byla již Lidka dávno ozdravěla i ze druhé své nemoci, v které ji obsluhovala Doušova Mandelina, bába, jak ji říkali „rejtharka“.

Lidka povila zdravého kloučka, z něhož měl otec sotva větší radost nežli starý mistr Kolečovský, jenž dětsku také kmotroval. V radosti své zapomněl jednou na svou zásadu a dal bábě dar neočekávané znamení. Za to mu již odpustila, že nedovolil, aby s sebou krajíček brala a jiné pověry tropila. Usmířil ji sobě pak docela, když o kvasu křestním, na němž nebylo kromě bratra Lidčina nikoho, trpělivě vyslechl její historii. K ní našla si vždycky příležitost a záminku,

ale co teď ta vojna s Turkem nastala a české vojsko pod panem Petrem Vokem Rožmberským do Uher táblo, mohla o ní začít, kdy se jí jen zamanulo. Bez mála tomu třicet let od onoho strašlivého boje, kdy Turci obléhali Sigeť. Tenkrát vypraveno do Uher také české vojsko a nejvyšším také byl vladař Rožmberský jako nyní — nebožtík pan Vilém, bratr nynějšího generala pana Petra Voka. O panu Vilémovi právě Mandelina „rejtharka“ mnoho vypravovala, jako: že měl služby na měsíc tisíc zlatých, a že jednou zastavil se na krásném bělouši zrovna u jejího vozu a vypiv skle-
nici jejího vína, že řekl: „No, Mandelino, toť přece lepší nežli tinktury doktora Hájka!“*) a hodil jí s koně pěkný dukát červený, neorezávaný.

A dál ještě vypravovala leccos jiného a mistr Kolečovský jen se usmíval a šedou hlavou pokyvoval.

* * *

Přístího léta dokončil malíř své veliké dílo.

Liduška majíc světlovlasého košiláčka rozmilého, libě zardělých lící na klíně, seděla právě se strýcem nedaleko okna, hledícího do zahrady, jež bylo otevřeno. V tom vešel Václav a za nim dva mužové nesoucí od kniháře v dřevěném velikém pouzdru ohromnou knihu, kancionál, kterou na stojánek před malířku a starce položili. Mladý malíř, jindy vážný, často zamyšlený, zářil radostí a poslav muže pryč, sám knihu tak postavil, aby dobře na ni i do ní bylo viděti.

Divili se krásné vazbě díla tlačeného i lesknoucím se umělým zápoňám i kovaným rohům, v nichž byli čtyři evangelisté díla vypouklého. Divili se, divili, ale

*) Tadyáš Hájek z Hájku na výpravě r. 1566 byl polním doktorem.

což teprva, když kancional otevřeli, když list za listem obraceli! To bylo nádherných živých barev, to umělých bohatých ornamentů, to rozmilých obrázků větších, menších a iníciálek! Všecko to již dříve porůznu viděli, ale teď, když v jedno dílo to spojeno, zdálo se ještě nádhernějším, krásnějším. Přišli na místo, kde starší sboru literackého dobře zpodobeni v pěkném skupení ve svátečních šubách stojí kolem skříně spolkové.

Divili se podobě, překvapeni pak byli, když došli na list, který Václav utajeně namaloval. V žalmistu Páně Davidovi Lidka na první pohled strýce Kolečovského poznala. A jakou měla radost! Václav však jenom se usmíval a starému mistru zdálo se, že ještě něco má, že ani nemůže se již dočkat, aby dále obrátili. A věru několik listů dal a Lidka vykřikla. Bohatý ornament révový se tu vinul a mezi lístky, jež tu tam pučely, na haluzkách seděli ptáčekové, níže pak utěšené slepičky a prostřed té ptačí družiny světlovlasý košiláček rozmilý, libě zardělých lící. Toť ten sen, toť její sen!

„Vidiš, že se ti vyplnil!“ zvolal malíř blažený radostí manželčinou a zlíbal svého kloučka.

Mistr Kolečovský pak položil umělci ruku na rameno a srdečně řekl: „Monumentum aere perennius! Hle, jiní hýřili, radovánky sháněli nebo lakotili, ty's tiše, a ne bez útržků, pilně pracoval. Ale až z nádhery našeho věku ani nitky nebude, a z bohatství ani haléře, bude tvá kniha a bude ploditi potěšení a sloužiti k boží oslavě. Dojdeš teď cti, ale nejlepší odměna tvá je, že's vykonal dílo nad kov trvanlivější, aere perennius!“

XIII.

Tu by bylo možná skončiti. Ale snad zeptáte se, jak bylo dále s mistrem a jeho příbuznými, jak s dědic-

tvím a tou tajemnou skřínkou ze dřeva tvrdého, dobře bitou?

Další život jejich bral se tokem dosti obyčejným. Vodička sháněl se neustále, marně však po erbovním listu, a jen tolik dosáhl, že dcera jeho Ěva vzala si zchudlého vládyku, jenž všecko své jmění, tvrz a dva dvory byl prohýril. Ale šlechtictví jeho mu pomohlo a za to pomohl on pak utráceti a zkracovati jmění svého tchána. v čemž také Slávek Vodičkův zahanbiti se nedal. Zlé toho byly ovšem následky a tak Vodičkovi nemohli se ani dočkat smrti strýce Kolečovského, jehož dědictvím se chtěli zase zhojiti. Starý Zych ukládal dál a dále, a počítal, oč by byl zisknější, kdyby Kolečovský již teď zemřel. Počítal také, že osudná ta chvíle brzo zajisté nastane, a proto teď bratranci svému tím pilněji vykládal celý rodokmen od kolena Bůh ví kolikátého, horlivě z toho dovozuje, že oni oba jsou nejbližší příbuzní. Ale rozhorlil se náramně, když doslechl, že Kolečovský složil značně velikou sumu určenou k tomu, aby vystavěna byla nová škola, když se o ní jednalo, a zřízeno při ní nadání na hodného pacholika.

Na školu vyhodil takové krásné peníze!

Mistr Kolečovský však vedl si svou, na nikoho se neohlížeje.

Málo teď vycházel, meškaje u milé mu rodiny malířovy, již se dobře dařilo, a vychovával Růžených Jeníka.

„Ó by toto pokolení jinačí bylo, nežli my jsme,“ někdy povzdechl. „Jen že přebud' bohu žel, smutné jsou vyhlídky. Kdo rozum má a ze přítomných věcí o budoucích souditi může, ten výborně vidí, k čemu se hrabe.“

Poctivý mistr kvapně nějak scházel. Hlava mu zbělela. Také mysl jeho víc a více se zachmuřovala.

Již málo kdy zažertoval, a to jen v rodině malířově. Lidé říkali o něm, že je mrzutým, nevlídným, ale nikdo mu nerozuměl, jen mladý malíř, před nímž kormoutící se mysli své ulevoval.

„Ten hody a rozkoše shání,“ říkával, „ten bohatství, onen po cti a moci se pachtí, každý myslí jenom na sebe a pro sebe, málo kdo na celek a budoucnost naši a našich potomků. Od samých rozkoší mdlíme a chuť ztrácíme ku všelike šlechetnější, vážnější práci. A ještě kdybychom zachovali to, co máme po otcích! Nebo když netoliko kroje šatův ale i obyčeje mravův a jazyk cizích národů na sebe přijmeme, kam se pak děje víra, čest, sprostnost a upřímnost česká, o níž tak mnohé, slavné paměti máme?“

„Nebude-li časně nápravy a polepšení, strach je větší škody a konečné záhuby! Jsme jako strom mocný a silný dosud, ale vnitř nahnílý a hůře ještě, že červ nesvornosti na kořeni hlodá. Přijde-li veliká bouře, zdalíž kmen vydrží! Deus omen avertat!“

O vime, že přišla bouře a strašlivá, a přemnozí z vrstevníků Kolečovského se jí dočekali. Jak asi teskně vzpomínali pak na slova starého mistra!

On však žalosti té se nedožil, neboť pokojně a klidně skončil počátkem nového století, jsa srdečně oplakáván rodinou malířovou. Ti pak ze příbuzných, kteří se jeho smrti nemohli dočkat, nemohli se teď jeho poslední vůle dočkat. Vodičková pravila, že sama od nebožtíka ví, že ji má již dávno napsanou. Také ji našli. Byla v té bílé skřínce ze tvrdého dřeva, kdež také našli nějaké věci zlaté, jako prsteny a jehlíci drahou, dary to bývalých vychovanců mistrových, i hezkou hrst dobrých dukátů. I v truhlici velké našla se pěkná suma peněz stříbrných. Také tu byly šaty choděcí, vinuté, pernaté, nejvíce však knih a divných jiných věci ne bezcenných. Pěkné to dědictví, ač ne

tak znamenité, jak se Vodičkovi a Zych Adam nadáli. Ale té poslední vůle! Všichni byli překvapeni i sám prokurátor, jak ji začal čísti. Kdo to jakživ slyšel! Testamentum ve verších!

Když to ohlásil, usmála se jmenovitě Vodičková.

„Oh, nebožtík pan strýček vždycky rád měl rytmy, to naši Evičce tuze pěkné dělával, že měla z nich veliké potěšení!“ Tak ještě kupcová mluvila, když při ní naděje hojného zisku stála.

Všichni teď, jak tu byli, Vodička s manželkou, vyfintěný Slávek vychrtlý, Eva se svým manželem, urozeným, hrdě kolem shléžejícím, Adam Zych a někteří jiní z příbuzenstva, které sem naděje zavedla, tlačili se k prokurátorovi. Jen malíř Růžený stál stranou, hledě nějak zachmuřeně na lakotné to příbuzenstvo.

Prokurátor začal:

„Že smrt je jistá každému,
však chvíle její žádnému,
činím toto porizení,
ať žádných svárů po mně není.“

Tak zněl úvod. Zbožný mistr odkazoval duši svou Pánu Bohu a tělo hrobu, jenž měl býti vykopán zrovna vedle hrobu nebožky mateře, určuje zároveň, aby pohřeb jeho byl jednoduchý, prostý beze všeho hluku a beze vši slávy. I nápis na hrobní kámen byl tu vepsán. To všechno posluchači vyslechli dosti zběžně, čekající jen místo, kdež bude řeč o odkazech. A hle:

„Všem lakomým a hltavým,
co ani cizím, ani svým
nic neučiní dobrého
a utiskují bližního,
těm dobrou radu odkazuji:

ať mamonu tak nemilují,
 sic budou těžko umíratí,
 budou-li jen zlato milovatí!“

Prokurator se zamlčel a všecka rodina Vodičkova zlomyslně se usmívajíc, pohlédla na Zycha, jenž žloutl a zelenal, nevěda kam se podívatí. Však již prokurator dále četl:

„Všem pyšným a cti žádostným
 a svým stavem nespokojeným,
 již dychtí po panském jen dvoru,
 těm odkazují pokoru.“

Adam Zych upřel své šedivé oči na Vodičku, a tenké rty jeho divně se ušklibly.

„A těm, kdož zavisti se moří
 a vášnivostí tou jen hoří,
 těm odkazují lásku přátelskou,
 tak ušetří si mnohou chvíli zlou.
 Pak těm, co jedí, pijí bez míry
 a milovníci jsou též nádhery,
 těm odkazují mírnost s skromností
 a bude zdraví, v měsíci hojnosti —“

Teď Zych všecku rodinu Vodičkovu si prohlížel a měřil tak jako prve oni jeho. Viděl, jak kupec rudne, jak zeť urozený kníry krouť a na něj, na Zycha, škaředí, jak ženské sebou škubly. V tom prokurator pomlčev a usmání utajiv, dále četl:

„Již více nechci odkazovat,
 aniž dědicův těch jmenovat.
 Kdo myslí, že to jeho,
 ať přihlásí se —“

Prokurator ustal, chvíli čekal, až na hlas promluvil:

„Nikdo se nehlásí?“ Div se nedal do smíchu. V duchu zle žehnali dědicové nebožtíka Kolečovského. Ale Vodičková přes to všechno se přece těšila, že to býval jeho způsob, a že asi než ustanovil co komu a jak, že chtěl dáti taková naučení v rytmech. Již zase všichni hlavu povztyčili, naslouchali, jak prokurátor četl:

„Ó, není to snad podíl malý,
a nedbej, že by se ti smáli!
Kdo všechno by to věrně vyplnil,
ten jistě šťastným, bohatým by byl!“

Ale nikdo se nepřiblížil, všichni čekali, jak bude dále. A Vodičková věru se nezmýlila. Za těmito rytmy následovalo rozdělení, vlastně udělení všeho statečku po Janu z Kolečova. Udělení to bylo, poněvadž všechno odkázal rodině malíře Růženého. Ostatním příbuzným ani babky.*)

Strhla se bouře. Starý Zych zbledl, a rty mu promodraly. Vodička byl jako ohromen, urozený zeť se Slávkem začali na hlas láteriti a s hněvivým blásem jejich pojila se ostrá slova „urozene“ teď paní Evy i její paní matere. Nejprve Zych zmizel a za ním Vodičkovi, nedočekavše konce té divné poslední vůle a provázení jsouce úsměšky prokuratora a přítomných konšelfů městských i pisarů. Když zmizeli, obrátil se prokurátor k malíři Růženému a jeho manželce a pravil:

„Tu ještě něco pro vás.“

A četl, co bylo patrně poslední dobou připsáno výslovně pro rodinu malířovu.

„Pán Bůh odplatíž vám a dětem vašim všecku lásku a upřímnost, kterou jste mně věrně a stále pro-

*) Babka = uherský halíř.

kazovali. Stateček svůj rád vám ponechávám. Užívejte ho ku svému a svých bližních dobrému a nabádejte děti svých k tomu, aby nedychtily jen po světské cti a statku vezdejším, ale též po všem šlechetném, dobrém a pravém. A tak jen budete silnými! Pán Bůh s vámi!"

To bylo to tajemství dobře bité skřínky z dubového dřeva.

